

ERASMUS UNIVERSITEIT, ROTTERDAM
FACULTEIT DER SOCIALE WETENSCHAPPEN

De straatcultuur in retrospectief

Een onderzoek naar keerpunten in het gedrag van
Eindhovense criminele jongeren

Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Eva Peters

351428

Augustus 2015

Inhoudsopgave

DEEL 1 ONDERZOEKSVOORSTEL.....	5
INLEIDING.....	5
OPBOUW ONDERZOEKSVOORSTEL.....	6
1 RELEVANTE THEORIE EN LITERATUUR.....	7
1.1 Puberbrein.....	7
1.2 Individualisering	7
1.3 Straatcultuur	8
1.4 Thuiscultuur.....	11
1.4.1 Mismatch thuiscultuur en straatcultuur.....	11
1.4.2 Economisch en cultureel kapitaal	12
1.4.3 Opvoedingsstijlen	12
1.5 Schoolcultuur.....	13
1.5.1 Mismatch schoolcultuur en thuiscultuur.....	13
1.5.2 Mismatch schoolcultuur en straatcultuur	15
1.6 Sociaal kapitaal.....	16
1.7 Arbeidsmarkt.....	19
1.8 Justitieel traject	20
1.9 Hulpverlening	20
1.10 Aging out	21
2 RELEVANTIE DEFINITIEVE PROBLEEMSTELLING	22
2.1 Definitieve probleemstelling	22
2.1.1 Subvragen	22
2.1.2 Conceptueel model.....	22
2.2 Relevantie	23
2.3 Onderzoeksopzet.....	23
2.3.1 Methode	24
2.3.2 Analyse-eenheden	25
2.3.3 Data-verzameling.....	25
2.3.4 Rol van onderzoeker	26

3	OPERATIONALISERING	27
3.1	Attenderende begrippen	27
3.2	Topiclijst	30
	DEEL 2 ANALYSE	31
	INLEIDING	31
	TABEL 1 SCORE RESP	34
1	FASE 1: 0 TOT 12 JAAR (GEZINSACHTERGROND EN BASISCHOOLPERIODE) .	35
1.1	Gezinssamenstelling	35
1.2	Etniciteit	35
1.3	Sociaal economische status	35
1.4	Opvoedstijl	36
1.5	Intelligentieniveau	38
1.6	Persoonlijke- en gedragsproblematiek	38
2	FASE 2: 12 TOT 17 JAAR (MIDDELBARE SCHOOLPERIODE)	39
2.1	Voortijdig schoolverlaten	39
2.2	Taakstraf.....	41
2.3	Geen acceptatie hulpverlening	41
2.4	Jeugdetentie	42
2.5	OTS inclusief uithuisplaatsing	43
2.6	Geen terugkeer naar school/eind fase 2	44
3	FASE 3: 17 TOT 20 JAAR (DE OVERGANGSFASE NAAR MEERDERJARIGHEID) .	45
3.1	Uit ouderlijk huis gezet	45
3.2	Detentie.....	47
3.3	Geen terugkeer naar school of werk	50
3.4	Continuering contacten straatcultuur	53

3.5	Geen acceptatie hulpverlening	55
3.6	Geen contactherstel ouders.....	56
	FASE 4: 20 JAAR TOT MOMENT VAN INTERVIEW.....	58
4.1	De desisterende respondenten.....	58
4.2	De persisterende respondenten	59
	DEEL 3 CONCLUSIE	62
1	CONCLUSIES TEN AANZIEN VAN DE PROBLEEMSTELLING.....	62
1.1	Desisteerders.....	63
1.1.1	De eerste ontwikkellijn: desistentie als gevolg van beperkte affiliatie van de jongeren met de straatcultuur	63
1.1.2	De tweede ontwikkellijn: desistentie als aging out	64
1.2	Persisteerders.....	64
1.2.1	De derde ontwikkellijn: jeugddetentie in de tweede fase en haar gevolgen	64
1.2.2	De vierde ontwikkellijn: volharden in het innovatieve devianttype door cumulatief nadeel	65
2	BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK.....	68
3.1	Aanbevelingen ten aanzien van vervolgonderzoek.....	70
3.2	Beleidsaanbevelingen.....	70
	BIJLAGE 1 LITERATUURLIJST	72
	BIJLAGE 2 OVERZICHT INTERVIEWS.....	74

Deel 1 Onderzoeksvoorstel

Inleiding

'De jeugd' haalt regelmatig het nieuws. Zelden in de rol van slachtoffers, veelal in de rol van dader. In die laatstgenoemde rol worden ze als bedreigend en zichtbaar gezien, met name doordat 'de jeugd' zich begeeft in de publieke ruimte. Volgens de politiek, de samenleving en de media neemt de jeugdcriminaliteit steeds verder toe. Of dit werkelijk zo is, lijkt niet duidelijk. De interpretatie van statistieken en veranderende beeldvorming zijn hierbij tevens van invloed (De Koster, 2010). Immers, straatbendes en rebellerende jongeren bestaan al sinds de Oudheid, waar Aristoteles al sprak over het kind dat zijn lichaam niet weet te beheersen en niet kan kiezen en ook in de voorgaande eeuwen was men van mening dat 'de jeugd van tegenwoordig' zich in ergere mate misdroeg dan voorheen, zo blijkt uit het zestiende eeuwse citaat van Filips Wielant en Joos de Damhouder: 'Wy bevinden dat de kynderen van onsen jegenwoordeghen tyde snoodere ende veel erghere zijn dan de kynderen van voorleden tyden waeren (God betert)' (Soly, 2001, 101).

Echter, als gevolg van maatschappelijke, politieke en economische veranderingen werd in de negentiende eeuw het deviant en crimineel gedrag van jongeren als een op zichzelf staand maatschappelijk probleem geformuleerd waarop vervolgens een aanpak werd vereist. Criminele jongeren werden tot aan het begin van de twintigste eeuw gestraft volgens de wetten die ook voor volwassenen golden. Ondanks dat de jonge leeftijd van de daders vaak als een verzachtende omstandigheid werd gezien is uit onderzoek gebleken dat jongeren in de werkelijkheid regelmatig zwaarder werden gestraft dan volwassenen. Later werd een afzonderlijk rechtssysteem voor jonge delinquenten uitgedacht met daarin een combinatie van sociale controle en hulpverlening, om zo een efficiëntere bescherming van de maatschappij te kunnen bieden (De Koster, 2010).

Inmiddels wordt vanuit gemeentelijk en landelijk beleid veel ingezet op het gebied van preventie, schooluitval, risicojeugd en jeugdcriminaliteit. Alles om te voorkomen dat jongeren 'ontsporen' en hiermee de samenleving tot last zijn. In de dagelijkse praktijk van mijn voormalig werk als jeugdmaatschappelijk werker kwam ik geregeld jongeren tegen die op straat rondhingen, geen zin in school hadden en crimineel gedrag vertoonden. Het vermogen tot zelfreflectie op deze leeftijd ten aanzien van het eigen gedrag en de situatie waarin zij zich bevinden lijkt niet bijzonder groot te zijn, wat het inzicht krijgen in én anticiperen op factoren die aanwezig zijn binnen de leefwerelden van deze jongeren en mogelijk een rol spelen bij het vertonen van dit deviante groepsgedrag, lastig maakt.

Vanuit deze gedachtegang heeft dit onderzoek vorm gekregen. Centraal begrip hierbij is de intrinsieke straatcultuur zoals deze in de hedendaagse theorie wordt beschreven (Strijen, 2009, El Hadioui, 2011, Kaldenbach, 2004); de subcultuur waar jongeren deelgenoot van worden om vanuit deze positie het criminele en overlast gevende gedrag te vertonen. Het onderzoek focust zich op jongens die deel hebben genomen aan een criminele hanggroep en inmiddels een eigen weg zijn ingeslagen en niet meer als groep zodanig functioneert. Doordat deze jongeren ouder zijn geworden en niet meer actief deelnemen aan de straatcultuur ligt het in de lijn der verwachting dat zij op reflectieve wijze terug kunnen kijken op hun eigen handelen en op de omgevingsfactoren die aanwezig waren de afgelopen jaren waardoor zij uit de straatcultuurgroep zijn gestapt. Door de levensloop en de beleving van deze jongeren tot op heden in kaart te brengen hoop ik een beeld te kunnen schetsen en inzicht te geven in mogelijke keerpunten in het leven van deze jongeren die maken dat zij niet langer actief zijn binnen deze straatcultuur en een criminele carrière achter zich hebben gelaten of juist ervoor zorgen dat zij volharden in het criminele gedrag, om dit vervolgens theoretisch te kunnen interpreteren.

Opbouw onderzoeksvoorstel

In de volgende paragraaf zal ik het theoretische kader van dit onderzoek weergeven met daarbij de literatuur en de relevantie ervan. Vervolgens zal in paragraaf drie de definitieve probleemstelling met de deelvragen aan bod komen. De probleemstelling zal grafisch worden ondersteund aan de hand van een conceptueel model. Daarna zal in dezelfde paragraaf de onderzoeksopzet worden uitgelegd. In paragraaf vier wordt het eerste deel afgesloten met een overzicht van de belangrijkste begrippen binnen het onderzoek en de operationalisering hiervan.

Daarna volgt het tweede deel van dit onderzoek, namelijk de analyse.

1 Relevante theorie en literatuur

Naar aanleiding van de in de inleiding geformuleerde doelen van dit onderzoek, waarbij ik op zoek wil gaan naar aanwezige omgevingsfactoren in het leven van criminele jongeren welke mogelijk een rol spelen of hebben gespeeld in de levensloop van deze jongeren tot dusver als het gaat om afstand nemen van de straatcultuur en crimineel gedrag, ben ik me gaan verdiepen in literatuur omtrent de verschillende leefwerelden van jongeren, specifiek voor deze fase in hun leven. In de volgende deelparagrafen wordt de relevante literatuur weergegeven, ingedeeld per belangrijk concept.

1.1 Puberbrein

Zoals reeds in de inleiding naar voren is gekomen, is het deviante gedrag van jeugdigen geen nieuw fenomeen. Het vormen van groepen, het inzetten van geweld, vandalisme, diefstal, materialisme, status, allemaal kenmerken van jongeren die als overlastgevend worden beschouwd. De psychologische kenmerken van adolescenten maken gedeeltelijk dat zij in deze leeftijdsfase bij voorbaat gevoelig zijn voor het maken van afwijkende keuzes en het manifesteren van afwijkend gedrag. Dit heeft te maken met de ontwikkeling van de hersenen wat resulteert in cognitieve, lichamelijke en sociaal-emotionele veranderingen. De zogenaamde cortex (en met name de prefrontale is hierbij belangrijk) is het gedeelte van de hersenen dat betrokken is bij het maken van keuzes, plannen, impulsbeheersing en sociaal gedrag. Deze cortex is pas rond het vijftiende levensjaar uit ontwikkeld en dit maakt dat jongeren problemen kunnen hebben zoals het impulsief nemen van beslissingen, antisociaal gedrag vertonen, niet met geld om kunnen gaan en geen lange termijnvisie hebben (Nelis & Van Sark, 2009). Deze gevoeligheid is in principe voor iedere jongere hetzelfde wat betekent dat andere factoren aanwezig kunnen zijn die maken dat een jongere al dan niet in sterkere mate in de verleiding komt tot het vertonen van dergelijk probleemgedrag.

Daar er geen sprake is van een multidisciplinair onderzoek, wordt de probleemstelling vanuit de sociologische hoek benaderd. Zoals uit bovenstaande blijkt, zijn jongeren vanwege hun psychische ontwikkeling in de adolescentiefase gevoelig als het gaat om het vertonen van deviant gedrag. Wat nu vervolgens maakt dat de jongeren daadwerkelijk het gedrag gaan vertonen en in dit geval waarom deze jongeren er vervolgens ook weer mee stoppen dan wel het gedrag continueren, zal belicht worden vanuit de sociologie en bevindingen zullen vanuit hier ook worden geïnterpreteerd op theoretisch niveau. De eventuele relevantie vanuit andere disciplines wordt hierbij niet uitgesloten, echter deze zal gedurende dit onderzoek niet uitgebreid aan bod komen.

1.2 Individualisering

Zoals gezegd vindt dit onderzoek binnen een sociologisch kader plaats. Hierbij gaat het met name om menselijk gedrag, de interactie met de omgeving en de verhoudingen en veranderingen in de maatschappij. De huidige samenleving is in een aantal opzichten totaal anders dan honderd jaar geleden. Hermes et al. (2007) spreekt over de voortschrijdende individualisering welke anomie en een gebrek aan gemeenschapszin tot gevolg heeft. Belangrijker, in sociologisch opzicht, is het dat deze individualisering met zich meebrengt dat mensen in plaats van als groep meer en meer als individu functioneren binnen de samenleving waardoor er vervolgens meer beroep wordt gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en het maken van eigen keuzes. De standaard levensloop, ingebed in de traditionele verbanden van het aanwezige sociale milieu, het gezin, de buurt, de school en de kerk, heeft plaatsgemaakt voor de individuele keuzel levensloop, waarbij van de jongere wordt verwacht dat deze zijn eigen leven regisseert, verantwoordelijk is voor zijn of haar eigen geluk en succes heeft en prestaties levert. Dit gaat gepaard met het zogenaamde expressief individualisme wat gekenmerkt wordt door zelfontplooiing, zelfbeschikking en vrijheid. Deze maatschappelijke druk leidt regelmatig tot innerlijke tegenstrijdigheden en onzekerheden, te meer omdat de verwachtingen

per leefgebied kunnen verschillen, waardoor het bijvoorbeeld zo kan zijn dat de normen en waarden van de thuiscultuur botsen met de cultuur die op school heerst (Hermes, J. et al., 2007).

De individualisering lijkt bepalend te zijn voor het bestaan en de vorm van bepaalde aspecten in het leven van een jongere die belangrijk zijn en is in die zin relevant omdat een dergelijk maatschappelijk proces op macro niveau ten grondslag ligt aan concrete omgevingsfactoren en processen op meso- en microniveau. De traditionele patronen hebben plaatsgemaakt voor individualiteit, keuzevrijheid en eigen verantwoordelijkheid. Een deel van de jongeren ervaart hier dusdanig veel druk van dat een tegencultuur ontstaat waarin zij zich gevoelsmatig beter in lijken te handhaven. Deze straatcultuur wordt nu in de volgende paragraaf verder uitgewerkt.

1.3 Straatcultuur

Typerend voor de mens is dat deze er onbewust toe neigt zich te conformeren aan een subcultuur waarvan gedacht wordt dat hier het meeste voordeel behaald kan worden. Dit geldt ook zo voor jongeren en in de afgelopen decennia is er een afzonderlijke cultuur onder jongeren ontstaan waarvan kenmerken overgewaaid zijn vanuit Amerika, de zogenaamde straatcultuur. Strijen (2009) geeft de volgende definitie van deze straatcultuur: "Straatcultuur is een gezamenlijk gedragen gevoel onder groepen jongeren. Dit gevoel vertaalt zich in allerlei (afwijkende) opvattingen, gedragingen, normen en waarden en zelfs een eigen taalgebruik en vormt op deze wijze een op zichzelf staande cultuur. Kenmerkend voor deze straatcultuur is het weigeren zich te conformeren aan de algemene lijn van de maatschappij[...]" (Strijen, 2009).

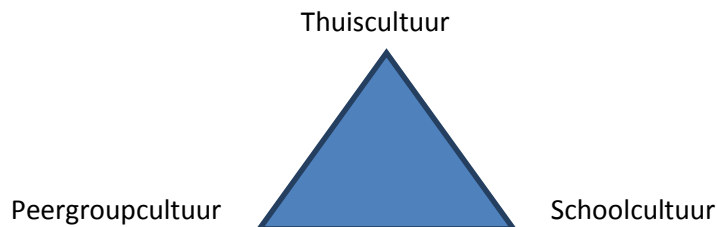
De jongeren met straatcultuurgedrag hebben geen vertrouwen in de gezagsdragers binnen de samenleving. In tegendeel, zij hebben eerder het gevoel doelbewust benadeeld te worden door autoriteiten en instanties zoals de politie. Volgens de labelingtheorie van Becker (1963) ontstaat het deviant gedrag dat vertoond wordt door bepaalde groeperingen als een reactie op of bevestiging van het oordeel dat reeds bestaat over deze groeperingen vanuit de samenleving. Het gaat hierbij niet specifiek om jongeren uit de maatschappelijke onderklasse of om etnische minderheidsgroepen, ondanks dat deze wel degelijk oververtegenwoordigd zijn binnen deze straatcultuur, het verwijst niet naar één bevolkingsgroep (Kaldenbach, 2009). Kaldenbach spreekt in zijn boek over straatcultuur wanneer jongeren voor een langere periode als groep zijnde antigezag-gedrag vertonen. Respect verkrijgen is belangrijk voor deze jongeren, zij voelen zich benadeeld door de meerderheidscultuur, op straat tonen zij dat zij respect willen.

Ook Strijen (2009) spreekt over respect dat verdiend en verkregen moet worden door de jongeren op straat en het wantrouwen dat bestaat jegens de gangbare, door hem genoemde, burgercultuur. Een ander belangrijk aspect van de straatcultuur is de grote loyaliteit die bestaat naar de eigen groep toe, soms gedwongen. Daarbij is er sprake van een sterke hiërarchie, waarbij door middel van het afdwingen van respect het individu een hogere positie binnen de groep kan verwerven. De groep functioneert naar buiten toe als een eenheid, er bestaat dan ook een groot wij-gevoel, de onderlinge verbondenheid is sterk. Het is een masculiene cultuur gekenmerkt door de drang om te presteren, te bewijzen, assertiviteit en onderlinge strijd. Een dergelijke cultuur leidt niet automatisch tot excessief deviant gedrag, maar de kenmerken maken soms dat extreme gedragingen voorkomen zonder dat deze door de groep zelf worden veroordeeld of gecorrigeerd. Strijen noemt hier seksuele ontsporing, waarbij door het wij-gevoel alles gedeeld wordt dus ook de meisjes en het hebben van veelvuldig seksueel contact leidt ook tot meer aanzien. Ook noemt hij gewelddadig gedrag waarbij wederom respect verwerven een belangrijk motief is. Immers, wie laat zien keer op keer de sterkste te zijn krijgt meer respect. Agressie, provocerend taalgebruik, het verbergen van zwakte en eergevoel maken dat de stap naar geweld snel gemaakt wordt. Als laatste noemt Strijen het vertonen van crimineel gedrag. Er wordt een zekere status verworven wanneer een jongere in detentie heeft gezeten en daarbij wordt criminaliteit gezien als een activiteit met toekomstperspectief (Strijen,

2009). Deze laatste vormen van excessief gedrag vallen onder wat Strijen de intrinsieke straatcultuur noemt. Jongeren hebben een wezenlijke beleving van de cultuur, waarbij zij, ongeacht de consequenties, hun gedrag niet zullen aanpassen aan de gangbare normen en waarden van de samenleving. Naast deze intrinsieke cultuur kan ook alleen sprake zijn van een cosmetische straatcultuur. Hiervan is sprake wanneer jongeren alleen de uiterlijke kenmerken van de straatcultuur hebben overgenomen in de vorm van muziekvoorkeur, kleding, etc. Aangezien identificatie met de straatcultuur veelal niet langer duurt dan de puberteit is de toekomst van jongeren die vooral de cosmetische aspecten van de cultuur beleven vaak positiever (Strijen, 2009).

De individualisering en anonimisering van de publieke ruimte wordt ook door El Hadioui benoemd in zijn boek 'Hoe de straat de school binnendringt' (2011). Volgens hem zijn met name steden een weerspiegeling van deze maatschappelijke kenmerken met daarbij ook de toenemende diversiteit aan etniciteiten, culturen en leefstijlen. Dit maakt de straatcultuur ook bij uitstek een stedelijk verschijnsel, waarbij El Hadioui aangeeft dat vanwege de verschillende leefstijlen een mismatch ontstaat aangezien de cultuur van in ieder geval de drie belangrijkste leefgebieden waar een jongere zich in begeeft, namelijk school, thuis en de peergroup, qua normen, waarden en gedrag sterk met elkaar verschillen. El Hadioui spreekt hier van de pedagogische driehoek, waarbij, wanneer er sprake is van een duidelijke samenhang binnen deze drie leefgebieden, een match ontstaat in de opvoeding en identiteitsontwikkeling van een jongere:

Wanneer deze drie gebieden sterk van elkaar verschillen staat dit dus de identiteitsontwikkeling van de jongere in de weg, wat maakt dat sommige jongeren hun identiteit gaan construeren op straat. Het ontstaan en deelnemen aan de straatcultuur maakt vervolgens dat de mismatch met de andere twee leefgebieden groter wordt. Deze mismatch binnen de verschillende leefgebieden wordt op deze manier een zichzelf versterkend dynamisch proces (El Hadioui, 2011). Waar Strijen spreekt over de intrinsieke en cosmetische straatcultuur maakt El Hadioui onderscheid tussen respectievelijk de primaire of secundaire socialisatie binnen de straatcultuur. Daar beide schrijvers in principe spreken over hetzelfde onderscheid wordt gedurende de rest van het onderzoek de terminologie van Strijen gebruikt. De Jongeren die volgens El Hadioui intrinsiek gesocialiseerd zijn hebben de straatcultuur dusdanig geïnternaliseerd dat het ook volledig hun levensstijl is geworden. De instrumenten en de doelstellingen van het straatleven worden door deze jongeren gesteund. Wanneer sprake is van cosmetische socialisatie wordt de straatcultuur door de jongere gezien als een mode en een bepaalde levensstijl zonder dat zij het eens zijn met bepaalde gedragingen en opvattingen van de intrinsieke groep (El Hadioui, 2011). De cosmetische groep is in staat te switchen tussen de bepaalde leefstijlen indien dit noodzakelijk is in het belang van hun toekomstperspectief. De straatcultuur neigt op deze manier als frivool, kwajongensachtig, creatief en exotisch te worden bestempeld. Dit laatste vanwege de etnische diversiteit en inclusie. Echter, El Hadioui benadrukt hier net als Strijen de dominantie en 'harde' masculiene cultuur welke voornamelijk in de intrinsieke groep, maar ook in de cosmetische groep destructieve gevolgen heeft in de vorm van sociale exclusie en sociale problematiek zoals overmatig alcohol- en drugsgebruik, loverboys en loverboy-slachtoffers, drugshandel, voortijdig schoolverlaten en overlastgevend en crimineel gedrag (El Hadioui, 2011).

Dit excessieve en criminele groepsgegedrag wordt in het onderzoek naar het overlastgevend gedrag van Marokkaanse jongens in Amsterdam van De Jong (2007) sterk belicht, waarbij de nadruk ligt op de straatcultuur van overlastgevend Marokkaanse jongeren. De Jong gaat in eerste instantie in zijn

onderzoek dieper in op het ontstaan van deze groepen. Hierbij benoemt hij de verschillende stadia van groepsontwikkeling, te weten;

1. Oriëntatie
2. Conflicten
3. Structuur en cultuur
4. Prestatie en productie
5. Desintegreren, oplossen of transformeren

De groepsvorming is van stap 1 tot en met stap 5 een dynamisch proces en dit geldt ook voor de groepscultuur, aangezien op basis van ervaringen en belevingen betekenisgeving en gedrag ontstaat. Ook de Jong geeft aan dat deze delinquente jongeren eigen doelen creëren en/of op afwijkende wijze deze doelen nastreven om op die manier in de maatschappij toch succesvol te kunnen zijn. Dit gedrag kan worden verklaard vanuit de straintheorie van Merton (Eldering & Knorth, 1997): in deze theorie stelt Merton dat er stress of druk kan ontstaan op individuen binnen de samenleving wanneer de doelen die gesteld worden en gangbaar worden geacht vanuit de maatschappij en diens instituties niet haalbaar zijn aan de hand van de voor die persoon beschikbare middelen. Hierdoor kunnen 4 verschillende reacties ontstaan:

- Conformisme; aanvaarding
- Innovatie; toevlucht zoeken tot andere manieren om doelen te bereiken
- Ritualisme; aanpassing van aspiraties aan wat haalbaar is
- Terugtrekking; desillusionatie waarbij terugtrekking uit de samenleving plaatsvindt met soms als gevolg normoverschrijdend gedrag
- Rebellie; vervangen van bestaande orde en/of verwachtingen.

Het delinquente gedrag van jongeren lijkt dus te kunnen worden geschaard onder innovatie.

Hierbij speelt status en respect wederom een belangrijke rol als het gaat om groepsdruk en de overdracht van sociale en culturele gedragingen (sociale ruiltheorie). Deze cultuur kan gedeeltelijk worden verklaard vanuit de differentiële associatietheorie van Sutherland, waarbij crimineel gedrag dat in de dominantie burgercultuur wordt afgekeurd binnen de groep en de straatcultuur, wordt vergoelikt en gerechtvaardigd (De Jong, 2007). De jongere wordt gesocialiseerd in deviant gedrag en naarmate dit deviante gedrag meer aanwezig is en gedragingen conform de normen en waarden van de dominante samenleving minder aanwezig zijn, wordt deze socialisatie versterkt.

De Jong geeft hierbij eveneens aan dat mensen de motivatie hebben om zich aan te sluiten bij een bepaalde groep om op die manier zichzelf zekerder te voelen ten aanzien van de eigen positie en de eigen behoeftes en wensen kan bevredigen. Een gevolg hiervan is dat de sociale identiteit van een groepslid afhankelijk is van de groep. Hoe sterker de identificatie met de groep, des te meer raken andere collectieve identiteiten op de achtergrond. Doordat leden van een groep voor een deel emotioneel afhankelijk raken van de groep en de groepswaarden bestaat de behoefte om deel uit te maken van een succesvolle groep, aangezien hieraan een positieve sociale identiteit kan worden ontleend. Wanneer deelname aan een groep met een lage status plaatsvindt, ontstaat het gevoel als groep en als individu minder waard te zijn. De mate waarin deze negatieve sociale identiteit wordt ervaren is afhankelijk van de mate waarin een groepslid zich met de groep identificeert en in hoeverre er sprake is van sociale mobiliteit.

Dit opvallende groepsgedrag van Marokkaanse jongeren kan volgens De Jong niet voldoende worden verklaard vanuit een maatschappelijke achterstand waarin zij veelal opgroeien of de 'typische' Marokkaanse cultuur die dergelijk gedrag in de Nederlandse samenleving tot gevolg zou hebben. Het gedrag van deze jongeren kenmerkt zich veel meer als straatcultuur en kan dan ook vanuit deze theorie worden benaderd (de Jong, 2007).

Bovenstaande theorie laat met name zien wat de straatcultuur inhoudt en van waaruit deze sociologisch gezien ontstaat. In eerste instantie lijkt dit voornamelijk interessant als achtergrondinformatie en verdieping van het onderwerp. Echter, wanneer gekeken wordt naar mogelijke keerpunten in het leven van een adolescent dienen bovengenoemde aspecten tevens in acht te worden genomen. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat, in navolging van de labelingtheorie, de jongere zich dusdanig gestigmatiseerd is blijven voelen dat hij zich bij voorbaat neerlegt bij de situatie en zich naar de verwachtingen blijft gedragen. Anderzijds is het ook mogelijk dat de jongere zich minder identificeert met de straatcultuurgroep en het deviante gedrag binnen de groep niet langer voor zichzelf kan rechtvaardigen, om zich vervolgens meer te conformeren naar de maatstaaf van de dominante cultuur binnen de samenleving. Om dergelijke veranderingen theoretisch te kunnen onderbouwen is de literatuur in deze paragraaf tevens relevant bij de analyse van de onderzoeksresultaten.

1.4 Thuiscultuur

Zoals in de vorige paragraaf reeds kort wordt benoemd kan de straatcultuur waaraan de jongere deelneemt op gespannen voet komen staan met andere leefwerelden. Hierbij denk ik ook aan de thuiscultuur van de jongere. De Jong geeft aan dat sociale en culturele factoren welke thuis spelen de keuze van de jongeren om zich aan te sluiten bij jongens uit de buurt sterk beïnvloeden. Het feit dat zij zich vervolgens begeven in een anonieme publieke ruimte die eigenlijk voornamelijk beperkingen met zich meebrengt, maakt dat de jongeren elkaar nodig hebben voor bevestiging van hun zelfbeeld, tijdverdrijf en bescherming. Zij willen gezien worden als een 'échte straatjongen van de buurt'. De straatcultuur manifesteert zich veelal in concentratiegebieden, waar gezinnen wonen met lage inkomens en weinig opleiding. Tevens spelen in deze gezinnen problemen als werkloosheid, schulden, huwelijksproblemen en opvoedingsproblemen een rol (De Jong, 2007).

Dit komt overeen met het beeld dat El Hadioui (2011) schetst met betrekking tot de match en mismatch tussen straatcultuur en thuiscultuur. Hierbij geeft El Hadioui aan dat juist in de stedelijke volkswijken de thuiscultuur voornamelijk bestaat uit een traditionele cultuur waarbij in de verhouding tussen ouders en kinderen respect, ouderlijk gezag en gehoorzaamheid centraal staat. Ook zijn de sociale normen zoals deze gedeeld worden binnen de familie, maar ook in dezelfde gemeenschap, belangrijk. Qua opvoedingsstijl wordt de hiervoor genoemde structuur per gezin op eigen wijze ingevuld, maar tradities, identiteit, trots en eer worden via familie doorgegeven en ouders zijn dan ook echt ouders en geen vrienden. Vaak is hierbij sprake van het traditionele kostwinnersmodel.

1.4.1 Mismatch thuiscultuur en straatcultuur

Ondanks dat jongeren die deelnemen aan de straatcultuur de normen en waarden van de traditionele thuiscultuur onderschrijven waarbij het gaat om eer, echte mannelijkheid en vrouwelijkheid, respect en trots, wordt aan deze begrippen op straat op een andere manier invulling gegeven. Gevoelsmatig zijn de jongeren verbonden met thuis en wat zij van thuis uit hebben meegekregen, maar het gedrag is vervolgens gekoppeld aan de straatcultuur. De straatcultuur past niet binnen de thuiscultuur, anderzijds hebben ouders vaak begrip voor de puberteitsfase waarin zij zitten en hebben zij de hoop dat het over zal waaien. De mismatch zit hem hier dus met name in het gedrag wat de jongeren op straat vertonen ten opzichte van het gedrag dat thuis van hen wordt verwacht en niet in het gevoel dat de jongere heeft ten aanzien van de thuiscultuur.

Dit geldt niet voor regels, geboden en verboden. De straatcultuur staat vaak haaks op wat van thuis uit wordt aangeleerd, wat een direct conflict met zich meebrengt. Vervolgens kan hier op verschillende manieren mee worden omgegaan door de jongere. Hij kan zich afzijdig houden van de

gedragingen van de straatcultuur en handelen naar de aangeleerde thuiscultuur. Ook kan hij de sociale normen van de thuiscultuur volledig achter zich laten en zich conformeren aan de gedragingen van de straatcultuur. Als laatste kan een jongere zich thuis gedragen naar de traditionele gezinscultuur en op straat meegaan in de masculiene straatcultuur. Een dergelijk parallel leven leidt vroeg of laat tot loyaliteitsconflicten en verwarring (El Hadioui, 2011).

Hermes et al. (2007) vult hierop aan dat hoewel de hierboven genoemde traditionele thuiscultuur nog veelvuldig voorkomt onder met name Marokkaanse en Turkse gezinnen er sowieso in de stedelijke context geen sprake meer kan zijn van een standaardgezin waarbij vader kostwinner is, moeder huisvrouw en de ouders de rest van hun leven getrouwd blijven. Als gevolg van maatschappelijke veranderingen zijn ook de onderlinge verhoudingen en gezinssamenstellingen veranderd en is er in de huidige samenleving sprake van een grote mate van diversiteit in gezinnen. Dit geldt ook voor de traditionele gezinnen en jongeren worden gedwongen een bepaalde mate van flexibiliteit en aanpassingsvermogen te hebben om met dergelijke veranderingen om te gaan, waarbij vaak sprake is van een reductie van ouderlijk toezicht wanneer beide ouders werken of er sprake is van een eenoudersituatie (Hermes et al., 2007). Daar waar jongeren reeds een mismatch ervaren tussen de traditionele thuiscultuur en de straatcultuur kan men zich voorstellen dat een dergelijke mismatch groter wordt wanneer de aangeleerde traditionele thuiscultuur met gevoelsmatig overeenkomende normen zoals respect, eer en man-vrouwverhoudingen, plaatsmaken voor eenoudergezinssituaties, groeiende gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen en werkende moeders, welke dus nog verder afstaan van de normen en waarden binnen de straatcultuur.

1.4.2 Economisch en cultureel kapitaal

De straatcultuur ontstaat vaak in achterstandswijken, waarbij groepen gevormd worden door jongens uit hetzelfde postcodegebied (Strijen, 2009). Kenmerkend voor deze achterstandswijken is de concentratie van gezinnen uit de lagere sociaal economische klasse. Het is vaak lastig om in deze wijken gezonde rolmodellen te vinden waaraan jongeren zich positief kunnen spiegelen. Daarentegen vindt juist spiegeling plaats aan negatieve rolmodellen. Dit kunnen voorbeelden zijn van de straat, maar ook binnenshuis als het gaat om bijvoorbeeld de vader of een oudere broer (Strijen, 2009).

Jongeren groeien op in gezinnen waarbij ouders geen opleiding hebben gevolgd en/of afgemaakt en werkzaam zijn in de laaggeschoolde sector. Er is dus sprake van een beperkt economisch en cultureel kapitaal, waarvan Bordieu aangeeft dat beiden van belang zijn als het gaat om het verkleinen van onder andere ongelijke kansen en het vergroten van schoolsucces en aspiraties van de kinderen, daar van beide soorten kapitaal wordt aangegeven dat deze via de ouders dient te worden overgedragen (De Jong, 2009).

In aansluiting hierop is, zoals eerder gezegd, een van de kenmerken van de straatcultuur het wij-zij gevoel, dat in achterstandswijken sterker aanwezig is vanwege de marginale positie die zij ervaren ten opzichte van de rest van de samenleving (Strijen, 2009). Zoals Willis (1979) aangeeft in zijn boek 'Learning to Labour', wordt de marginale positie van de arbeidersklasse van generatie op generatie doorgegeven als gevolg van de tegencultuur die ontstaat richting school en maatschappij welke zowel in de buurt als binnen het gezin heerst. Juist door de manier waarop zij zich verzetten tegen de dominante orde, onder meer door vroegtijdig schoolverlaten, creëren zij voor zichzelf wederom een positie die het vrijwel onmogelijk maakt de sociaal-economische status waarin zij verkeren te ontstijgen (Willis, 1979).

1.4.3 Opvoedingsstijlen

Naast bovengenoemde aspecten behorende tot de thuiscultuur, bestaan er ook verschillen in de manier van opvoeden. Hoeve et al. (2007) hebben onderzoek gedaan naar de invloed van

verschillende opvoedingsstijlen op de mate waarin jongeren delinquent gedrag vertonen. Zij hebben de opvoedingsstijlen geoperationaliseerd door twee belangrijke aspecten, support en controle, per opvoedingsstijl te belichten. Support kenmerkt zich door acceptatie, affectie en benaderbaarheid. Onder controle vallen straffen, beperkingen, toezicht en de eis tot conformering aan de geldende regels. Hierbij hebben zij onderscheid gemaakt tussen drie verschillende opvoedingsstijlen, te weten:

- Autoritair; weinig ondersteuning vanuit de ouders, maar een grote mate van controle;
- Autoritatief; veel ondersteuning en controle;
- Verwaarlozend; geen ondersteuning en geen controle.

Vervolgens hebben zij de mate van crimineel gedrag van jongeren onderverdeeld in vijf categorieën:

1. Niet delinquenten
2. Licht, maar hardnekkig crimineel gedrag
3. Matig en kortdurend crimineel gedrag
4. Zwaar en hardnekkig crimineel gedrag
5. Zwaar en kortdurend crimineel gedrag.

Uit dit kwantitatieve onderzoek blijkt dat een verwaarlozende opvoedingsstijl significant vaker leidt tot matig en kortdurend, zwaar en hardnekkig en zwaar en kortdurend delinquent gedrag in vergelijking met de niet delinquente jongeren. Tevens blijkt dat jongeren die zwaar en hardnekkig crimineel gedrag vertonen vaker autoritair opgevoed zijn in vergelijking met niet-criminele jongeren. Jongeren die opgevoed zijn aan de hand van de verwaarlozende opvoedingsstijl vertonen vaker matig en kortdurend crimineel gedrag en zwaar en kortdurend crimineel gedrag ten opzichte van niet-criminele jongeren. Het feit dat voor het effect op het zware en hardnekkige criminele gedrag geen onderscheid wordt gevonden tussen de verschillende opvoedingsstijlen komt overeen met andere studies. Mogelijk kan dit worden verklaard doordat verschillende opvoedingsstijlen het delinquent gedrag niet verder kunnen voorspellen dan tot en met het beginstadium van de adolescentie en derhalve langere criminele carrières niet kunnen verklaren (Hoeve et al., 2007).

De theorie omtrent de thuiscultuur is in die zin relevant voor het onderzoek dat de gezinssituatie waarin een jongere opgroeit een rol kan spelen in diens keuzes en aspiraties omtrent school en werk. Interessant is hierbij om te onderzoeken op welke manier thuis betrokken was nadat de jongeren reeds deelnamen aan de straatcultuur. Zoals uit het onderzoek van Hoeve et al. blijkt is de opvoedingsstijl hierbij van belang, maar ook de eventuele overdracht van economisch en cultureel kapitaal. Daarbij dient de (mis-)match tussen de thuis- en straatcultuur te worden onderzocht en in beeld te worden gebracht.

1.5 Schoolcultuur

Ook de school als omgeving is belangrijk in het leven van de jongere en dat de thuiscultuur en schoolcultuur tegenover elkaar kunnen staan is reeds gebleken uit paragraaf 2.4. Naast de masculiene thuiscultuur spreekt ook El Hadioui (2011) over de schoolcultuur. Volgens Hermes et al. (2007) heeft de school drie functies; het is een leeromgeving, een omgeving die bijdraagt in de identiteitsontwikkeling en een omgeving om samen te zijn met leeftijdsgenoten. Binnen deze schoolcultuur vindt dus niet alleen overdracht van functionele kennis plaats, de school speelt tevens een rol bij de socialisatie van jongeren.

1.5.1 Mismatch schoolcultuur en thuiscultuur

El Hadioui benoemt de feminisering van het onderwijs, waarmee hij doelt op de feminiene manier van onderwijzen, waarbij zelfreflectie, zelfexpressie, zelfontplooiing en zelfstandigheid steeds meer centraal zijn komen te staan. De ontwikkeling en de emancipatie van het individu wordt hiermee beoogd. De cultuur van de school en de normen en waarden zijn een reflectie van de burgercultuur

en tevens van de middenklasse leefstijl, aangezien het gros van de docenten afkomstig is uit de middenklasse. Jongeren afkomstig uit hetzelfde milieu herkennen zichzelf hierdoor automatisch in de schoolcultuur en voelen zich er grotendeels mee vertrouwd. Anderzijds betekent dit ook dat jongeren afkomstig uit een lagere sociale klasse zichzelf niet altijd herkennen in deze schoolcultuur. Immers, de buurt en de pedagogiek waar zij mee zijn opgegroeid kan sterk afwijken van wat als gangbaar wordt beschouwd in de middenklasse. Zeker jongeren die aan de hand van een masculiene pedagogiek zijn gesocialiseerd ervaren direct een mismatch met de feminiene schoolcultuur (El Hadioui, 2011). El Hadioui (2011) geeft aan dat deze verhouding tussen de school en thuis het meest complex is. Alleen naar de doelstelling kijkend is er in principe een match tussen de twee leefgebieden als het gaat om opvoeding en identiteitsontwikkeling, maar ook respect en etiquette. Echter, de middenklasse schoolcultuur is geen reflectie van de traditionele thuiscultuur en het niveauverschil, wanneer het gaat om het communicatief handelen als het gaat om de onderlinge interactie tussen de verschillende betrokken partijen, maakt dat er wel degelijk vaak een mismatch ontstaat. In de veelal feminiene schoolcultuur ligt de nadruk op assertiviteit, argumentatie en zelfexpressie, terwijl in de traditionele thuiscultuur, zoals deze vaak te zien is in achterstandswijken, bedachtzaamheid, impliciete communicatie en zelfbeheersing centraal staan (El Hadioui, 2011).

Brown & Iyengar (2008) beschrijven aan de hand van verschillende literatuurbronnen en onderzoeksresultaten de relatie tussen opvoedingsstijlen en de prestaties op school. Uit de genoemde onderzoeken blijkt dat de autoritatieve opvoedingsstijl een positief effect heeft op de schoolprestaties van jongeren. De verwaarlozende stijl lijkt de grootste negatieve gevolgen te hebben voor schoolprestaties en deviant gedrag. Tevens benadrukken zij in het artikel dat het onderwijsniveau van de ouder(s) de schoolprestaties van het kind kunnen beïnvloeden. Dit gebeurt op 3 manieren:

- Door middel van cognitieve competenties;
- Door middel van het vergroten van kansen;
- Door het overbrengen van waarden en normen aangaande het belang van onderwijs.

Uit onderzoek blijkt niet dat het onderwijsniveau van de ouder(s) altijd van invloed is op de schoolprestaties van het kind, maar op indirecte wijze blijkt het wel degelijk een rol te spelen door betrokkenheid en stimulans vanuit de ouders op basis van de eigen behaalde academische prestaties (Brown & Iyengar, 2008). De resultaten van dit onderzoek tonen niet alleen een verband aan tussen de thuis- en schoolcultuur, zij bevestigen tevens de theorie uit paragraaf 2.4.2 betreffende de overdracht van cultureel kapitaal.

Eldering & Knorth (1997) gaan in hun artikel specifiek in op de marginalisering van allochtone jongeren in de Nederlandse samenleving. Zij geven aan dat risicofactoren in het gezin voorspellend kunnen zijn wanneer het gaat om marginalisering. Uit onderzoek is gebleken dat allochtone jongeren, met name van Turkse en Marokkaanse afkomst, minder goed presteren op school dan autochtone jongeren met een vergelijkbare sociaal-economische achtergrond. Dit geldt tevens voor dak- en thuisloosheid en delinquent gedrag. Gedeeltelijk kan dit worden verklaard vanuit de eerder genoemde straintheorie; gesteld wordt dat de tweede-generatie allochtone jongeren een grote druk ervaren als gevolg van ongelijke kansen op de arbeidsmarkt en op school, zij zoeken door middel van innovatie naar alternatieven om bepaalde zaken ook te kunnen bereiken, wat vervolgens tot crimineel gedrag kan leiden. Daarbij komt dat deze jongeren hogere aspiraties en verwachtingen hebben dan hun ouders, omdat deze laatsten veel meer de huidige situatie vergelijken met de vaak slechtere situatie in het land van herkomst. Teleurstelling en frustratie bij tweede-generatie allochtone jongeren is vaak het gevolg. Naast deze theorie is tevens gebleken dat de kwaliteit van de interactie binnen het gezin een belangrijke voorspeller is van deviant en crimineel gedrag. Concrete risicofactoren hierbij zijn:

- het opgroeien in eenoudergezinnen
- het hanteren van de verwaarlozende of autoritaire opvoedingsstijl ten opzichte van de autoritatieve stijl waarbij reciprociteit een belangrijk onderdeel is

- een negatieve houding ten opzichte van de kinderen.

Doordat allochtone gezinnen geconfronteerd worden met een andere cultuur, terwijl zij ook in disharmonie verkeren als gevolg van immigratie is het van belang in welke mate deze gezinnen flexibel zijn om te voorkomen dat de situatie uit de hand loopt en tot marginalisering leidt. Ouders uit de traditionele thuiscultuur zijn vaak minder in staat dit proces in goede banen te leiden (Eldering & Knorth, 1997). Eldering & Knorth bevestigen hiermee de eerder genoemde literatuur betreffende de wisselwerking tussen de school- en thuiscultuur en deviant gedrag wanneer het in het bijzonder om allochtone jongeren gaat.

1.5.2 Mismatch schoolcultuur en straatcultuur

De straatcultuur biedt jongeren een alternatief om ook materialistische doelstellingen te realiseren net zoals de jongeren afkomstig uit andere milieus. Een ander belangrijk aspect is de korte termijnvisie ten opzichte van de langetermijnvisie waarbij het gebruikelijk is een aantal jaren achter elkaar te studeren. Ook de vrijheid waarmee jongeren zich op straat kunnen bewegen staat haaks op de immobiliteit van de school om op die manier het onderwijs te kunnen organiseren. Verder handelen jongeren op straat vaak impulsief en reageren zij vanuit hun directe emotie terwijl binnen de schoolcultuur het rationeel en causaal denken wordt gehanteerd. Tevens verschilt de verhouding tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid aanzienlijk als het gaat om de straat- en de schoolcultuur. Binnen de schoolcultuur wordt de emancipatie van de vrouw als belangrijk beschouwd, terwijl binnen de straatcultuur veel meer sprake is van een hiërarchische verhouding tussen mannen en vrouwen.

Als gevolg van deze verschillen gaan de jongeren vaak drie richtingen op. De eerste optie is dat zij de straatcultuur achter zich laten en zich gaan focussen op een schoolcarrière. De tweede optie is dat zij overlastgevend gedrag gaan manifesteren op school doordat zij de mismatch ervaren. De derde en laatste optie is dat de jongere voortijdig school verlaat en kiest voor het leven op de straat (El Hadioui, 2011).

De school biedt deze jongeren die een dergelijke mismatch ervaren, niet de hulpbronnen gericht op het vergroten en versterken van het sociale netwerk, het ontwikkelen van intellectuele vermogens en het vergaren van sociale en persoonlijke vaardigheden zoals beschreven door Hermes et al. (2007).

Polk & Pink (2008) hebben op basis van eerder onderzoek een vergelijking gemaakt tussen Amerika en Engeland aan de hand van kwantitatieve gegevens, gericht op een mogelijk verband tussen deelname aan jeugdcultuur en school. Zij maken hierin onderscheid tussen de leerling en de tiener, waarbij de laatste een representatie van de jeugdcultuur is welke normen en waarden bevat die lijnrecht tegenover de schoolcultuur staan. Niet voor alle jongeren is de school een herkenbare en veilige omgeving waardoor de rol van leerling niet altijd aantrekkelijk is. De belangrijkste bevindingen uit het onderzoek bevestigen de theorie van El Hadioui en Hermes et al.;

- De mate van binding met de straatcultuur gaat samen met een lagere score als het gaat om toekomst oriëntatie, waarbij sprake is van een negatieve houding ten opzichte van school en doorstuderen
- Jongeren met weinig succes op school worden gedwongen om vormen van vermaak en ontspanning buiten de school te zoeken.
- Bij slechte schoolprestaties neigt een jongere naar een sterkere binding met de straatcultuur
- Jongeren die zich afzetten en rebelleren tegen de schoolcultuur presteren onder de maat.

Kortom, jongeren die zich, al dan niet gedwongen door hun eigen achtergrond, afzetten tegen de schoolcultuur hebben een probleem voor de langere termijn, welke dus verder gaat dan de leerplicht waar zij zich aan dienen te houden (Polk & Pink, 2008).

De theorie betreffende de schoolcultuur en de mismatch die kan ontstaan is interessant als achtergrondinformatie en verdieping op het onderwerp. Het geeft meer inzicht in de situatie waarin jongeren die deelnemen aan de straatcultuur, verkeren. Concreet voor het onderzoek is het van belang om de houding ten opzichte van school te onderzoeken, daar gebleken is dat wanneer jongeren positiever tegenover scholing staan en in staat zijn ambities op het gebied van scholing en werk te formuleren zij niet of in mindere mate zullen deelnemen aan de straatcultuur. Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat naarmate de jongeren in de loop der jaren hun associaties met school hebben bijgesteld derhalve op latere leeftijd alsnog gemotiveerd raken om aan onderwijs deel te nemen.

1.6 Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal is het totaal aan hulpbronnen dat iemand tot zijn beschikking heeft of tot zijn beschikking kan hebben, welke voortvloeien uit het sociale netwerk van diegene (De Jong, 2009). Zoals eerder gezegd is één van de functies van school het ontmoeten en omgaan met leeftijdsgenoten. Hermes et al. (2007) geven aan dat met name leeftijdsgenoten van invloed zijn op de socialisatie en ontwikkeling van jongeren. De sociale groep waarvan ze deel uit maken bepaalt dus grotendeels hoe zij zich ontwikkelen. Net zoals binnen andere leefgebieden dienen jongeren keuzes te maken binnen het sociale netwerk en in de adolescentiefase verkennen zij hierin de opties. Risico's worden ingeschat en reflectie vindt plaats op belevingen en ervaringen, al dan niet bewust. Aan de hand van de vriendschapskeuze laat een jongere vervolgens zien wie hij wil zijn en waar hij bij wil horen. Naast deze hechte vriendschappen zijn zij tevens onderdeel van een breder sociaal netwerk via bijvoorbeeld school of de sportvereniging (Hermes et al., 2007). Er wordt dus binnen het sociaal kapitaal onderscheid gemaakt tussen strong ties en weak ties. Daar waar de eerste met name belangrijk zijn bij de socialisatie van de jongere in diens zoektocht naar 'wie ben ik?', zijn weak ties belangrijke hulpbronnen wanneer het gaat om sociaal- en cultureel kapitaal en informatie en kennis. Deze laatste sociale contacten hebben dus ook een socialiserende en bindende functie, met elkaar, maar ook met de samenleving (Hermes et al., 2007).

Dat maatschappelijke integratie van invloed is op deviant gedrag wordt bevestigd in het onderzoek van Sipilä (1985). Jongeren maken deel uit van verschillende netwerken en deze netwerken leiden vervolgens op verschillende wijzen tot binding met de samenleving. Aan deze maatschappelijke integratie ligt social support en social control ten grondslag. Samen met de differentiatie in sociale netwerken is de sociale controle zwakker geworden in de Nederlandse samenleving. Dit hangt tevens samen met de individualisering en anonimisering van de huidige maatschappij. Uit het onderzoek van Sipilä blijkt dat social support een belangrijke factor is als het gaat om het verminderen of voorkomen van deviant gedrag. Daarbij geven zij aan dat deze social support de meest effectieve manier van sociale controle is.

De Li (1999) meet deze sociale controle aan de hand van binding met de ouders, verbintenis met school, betrokkenheid met school en het geloof in conventionele waarden en normen. Dit is gebaseerd op de sociale bindingstheorie van Hirschi, welke aantoont dat iemands binding met school, familie en samenleving bepalend is voor diens gedrag en prestaties. De Li toont aan dat de informele sociale controle inderdaad een positief effect heeft op de keuzes die een jongere maakt richting school en toekomst.

Wanneer een jongere een vriendenkring heeft (gedeeltelijk) bestaande uit jongeren die crimineel gedrag vertonen, manifesteert de jongere zelf ook vaak crimineel gedrag. Dit blijkt uit het onderzoek

van Broekhuizen, Driessen en Völker (2008). De ontmoetingsskansen voor jongeren in de buurt en in de vriendengroep bepaalt sterk het criminele gedrag van deze jongere. Hoe groot is de kans om buurtgenoten en vrienden te ontmoeten die in hetzelfde schuitje zitten? Dit zou namelijk de kans op deviant gedrag kunnen vergroten of verkleinen. Een directe causaliteit is echter niet gebleken. Wel blijkt uit het onderzoek dat de invloed van vrienden vaak groter is dan de invloed van ouders en het herkomstmilieu. Hoe intensiever een jongere contact heeft met zijn vriendenkring en met jongeren uit de buurt, hoe groter de kans op deviant gedrag (Broekhuizen, Driessen en Völker, 2008).

Ook Laub & Sampson (1993) benadrukken in hun onderzoek het belang van sociaal kapitaal en de veranderingen die hierin optreden. Zij geven aan dat, hoewel uit studies blijkt dat crimineel gedrag vertoond als volwassene een duidelijke basis heeft in de situatie tijdens de kindertijd, uit hun onderzoek blijkt dat, aan de hand van Glueck's longitudinale studie, diepgaande en abrupte veranderingen in gedrag geleid worden door veranderingen in het sociaal kapitaal van de jongere. In het onderzoek worden twee verschillende concepten onderzocht: continuïteit en verandering. Het concept van continuïteit wordt gevormd door een model dat een ontwikkelings- en opeenvolgende lijn van criminaliteit laat zien. Met betrekking tot verandering, worden de relevantie van de ontwikkeling in de adolescentiefase en de verschillende betekenissen van verandering benadrukt. Om deze processen van veranderingen te kunnen begrijpen, zijn sociaal kapitaal en de daarbij behorende keerpunten in het leven van cruciaal belang (Laub & Sampson 1993).

Centrale begrippen van de schrijvers' theorie zijn sociale controle, zelfselectie, cumulatieve continuïteit, cumulatief nadeel en structurele achtergrond. Hierbij hebben zij de theorie rondom sociaal kapitaal gevormd door deze af te zetten tegen andere reeds bestaande theorieën betreffende criminele trajecten.

Zoals eerder gezegd, houdt de sociale controle theorie van Hirschi in dat criminaliteit en afwijkend gedrag meer kans hebben zich te manifesteren wanneer de band tussen een individu en de maatschappij zwak is of wordt gebroken. Dit komt overeen met de resultaten uit het onderzoek van Sipilä (1985) en De Li (1999). Laub & Sampson maken vervolgens onderscheid tussen leeftijdsgroepen en, net als De Li, tussen formele en informele sociale controle. In hun onderzoek benadrukken de onderzoekers de rol van de informele variant, te zien in de inter-persoonlijke verbindingen die mensen onderling verbindt en daarmee ook weer aan de bredere maatschappelijke instituties (Laub & Sampson 1993). Zij stellen dat sociale verbanden in de latere adolescentiefase en volwassenheid, welke voornamelijk ontstaan zijn vanuit arbeid en op relationeel vlak, de reductie van crimineel gedrag verklaren. Dit is wederkerig, want wanneer dergelijke sociale bindingen wegvallen of verminderen kan dit de kans op terugval in crimineel gedrag weer vergroten. Daarbij geven zij aan dat belangrijke keerpunten in iemands leven die de gebaande paden kunnen veranderen, soms radicale life-events kunnen zijn, maar dat over het algemeen keerpunten voortvloeien uit en ingebed zijn in het sociale netwerk van de jongere en de informele sociale controle die hiermee gepaard gaat (Laub & Sampson 1993).

De zelfselectie theorie stelt dat, wanneer jongeren een vroege neiging hebben tot criminaliteit, wat de basis heeft in lage zelfcontrole, dit voornamelijk kan worden verklaard door socialisatie en individuele gedragskenmerken, waardoor zij zich gedurende hun weg naar volwassenheid voortdurend begeven op paden die passen bij deze eigenschappen en daarmee systematisch in de criminaliteit actief blijven. Deze theorie sluit dus grotendeels aan bij de literatuur betreffende de verschillende leefwerelden waarin een jongere zich begeeft gedurende de identiteitsontwikkeling. Echter, Laub & Sampson (1993) geven hierbij aan dat de rol van sociaal kapitaal en de verandering hierin van invloed kan zijn op het gedrag en het criminele pad dat iemand bewandelt.

Cumulatieve continuïteit houdt in dat voorgaand crimineel gedrag sneller leidt tot criminaliteit in de volwassenheid. Laub en Sampson stellen hierbij vervolgens dat deze cumulatieve continuïteit allereerst een negatief effect heeft op de sociale en institutionele banden die volwassenen bindt aan

de maatschappij (1993). Anderzijds kan het creëren van sociale binding er voor zorgen dat deze cumulatieve continuïteit kan worden doorbroken.

Cumulatief nadeel en structurele achtergronden laten zien dat de negatieve effecten van afwijkend gedrag in de adolescentie op het volwassen leven groter zijn onder jongens uit de lagere klasse, vooral als er politieconfrontaties zijn geweest (Laub & Samson 1993). Dit komt overeen met de theorie van Willis (1979) waarin hij aangeeft dat ontstijging van de arbeidersklasse lastig is. Ook hierbij geven Laub & Samson aan dat sociaal kapitaal de verbondenheid en controle stimuleert wat een dergelijk cumulatief nadeel te niet kan doen.

Kortom, of er nu sprake is van zelf-selectie of cumulatieve continuïteit en structureel nadeel, een dergelijke determinatie is onvoldoende om het criminele traject van jongeren en crimineel gedrag op latere leeftijd te verklaren. De kans op veranderingen in het leven en dus criminaliteit wordt vergroot wanneer veranderende rollen en omgevingen leiden tot sociale investeringen of sociaal kapitaal. Wanneer er weinig sociaal kapitaal of investeringen zijn, zijn er ook zwakke sociale banden en zal er weinig sprake zijn van sociale controle. De sociale banden van een volwassene zijn belangrijk, omdat ze wederzijdse afhankelijke systemen van verplichtingen en beperkingen creëren die leiden tot hoge kosten in het geval van criminele activiteiten. Tevens benadrukken de onderzoekers de rol van investerende werkgevers en huwelijkspartners in een individu met een risicovol verleden. Deze investering kan een tegenprestatie uitlokken in de vorm van een investering in sociaal kapitaal met de werkgever of partner (Laub & Samson 1993).

In het onderzoek van Marieke van Schellen, Robert Apel en Paul Nieuwbeerta (2010) wordt ook gekeken naar de rol van het huwelijk en partnerselectie in de ontwikkeling van crimineel gedrag. Het onderzoek naar criminele carrières laat zien dat het huwelijk inderdaad een keerpunt kan zijn in het criminele gedrag van de delinquent. Dit is dan wel weer afhankelijk van wat voor soort verleden de echtgenoot heeft (crimineel of niet) en hoe lang het huwelijk uiteindelijk duurt (Van Schellen et al. 2010). Trouwen betekent namelijk niet in alle gevallen het einde van een criminele carrière; voor mannen hangt het succes hiervan duidelijk af van de vraag of de partner een crimineel verleden heeft of niet. Zij komen hierbij ook terug op de theorie van Laub & Samson (1993) waarbij wordt aangegeven dat een huwelijk met een partner zonder crimineel verleden zorgt voor sociale binding en sociale controle, waarbij zij tevens de relatie niet op het spel willen zetten. Ook stellen zij dat vanwege een huwelijk iemand minder tijd zal doorbrengen met zijn criminele vrienden. Er vindt dus een verandering plaats in het sociaal netwerk, waardoor zij minder in aanraking komen met criminele activiteiten. Dit komt ook overeen met de onderzoeksresultaten van Broekhuizen, Driessen en Völker (2008). Ook komt hierbij de differentiële associatietheorie terug; de socialisatie in deviant gedrag maakt plaats voor het aangaan van conventionele relaties en de daarbij behorende conventionele activiteiten. Het huwelijk is dus niet een op zichzelf staand keerpunt, het gaat met name om het effect dat een huwelijk heeft op iemands sociaal kapitaal wat vervolgens mogelijk een afname in crimineel gedrag tot gevolg kan hebben.

Dit wordt ook bevestigd door Bottoms (2011). In dit onderzoek is naar voren gekomen dat relationele veranderingen een positieve invloed kunnen hebben op het desistentieproces. Hierbij gaven de respondenten aan dat met name het aangaan van een nieuwe relatie, verzoening met de ouders en afstand nemen van delinquenten vrienden een rol kan spelen.

Ook blijkt er een relatie te zijn tussen het krijgen van een eerste kind en het verminderen van crimineel gedrag. Dit blijkt uit de studie van De Goede, Blokland en Nieuwbeerta (2011). Dit positieve effect geldt alleen voor mannen en is tevens afhankelijk van sociale timing; wanneer iemand op te jonge leeftijd vader wordt vergroot dit weer de kans op terugval in crimineel gedrag, daar het krijgen van een kind stressfactoren met zich meebrengt zoals financiële verantwoordelijkheid en zorg. De mechanismen die ten grondslag liggen aan het positieve effect komen overeen met de mechanismen

die van invloed zijn bij het aangaan van een huwelijksrelatie; toegenomen sociale controle en integratie, verandering in identiteit en zelfbeeld en differentiële associatie liggen hieraan ten grondslag. Een additionele verklaring hierbij zou kunnen zijn dat mannen met kinderen minder snel justitieel veroordeeld worden als het gaat om vermogensdelicten. Dit geldt niet voor geweldsdelicten, maar gelet op de eerder genoemde mechanismen zou het zo kunnen zijn dat het beeld van het vaderschap niet past bij het plegen van een geweldsdelict en derhalve ook minder frequent voorkomt (De Goede, Blokland en Nieuwbeerta, 2011).

Ook Werdmölder (2011) benadrukt dat, aangaande delinquent gedrag onder Marokkaanse jongens, naar voren komt dat het huwelijk en het hebben van een baan erg belangrijk is om weer op het rechte pad te komen. Vooral de combinatie van een huwelijk, stabiele werkomgeving en een andere woonomgeving lijkt erg belangrijk in het stoppen van crimineel gedrag, waarbij ook hier de theorie van Laub & Samson wordt aangehaald. Toch geeft Werdmölder ook aan dat dergelijke externe factoren niet alleen van doorslaggevende betekenis zijn wanneer het gaat om desistentie. Persoonlijke eigenschappen zoals hun coping-stijl, discipline, gevoel van verantwoordelijkheid en een sterke motivatie zijn uiteindelijk beslissende factoren wanneer het gaat om succesvol het deviante pad de rug toe te keren.

Sociaal kapitaal is dus belangrijk als het gaat om welke keuzes jongeren maken. Het is derhalve relevant de theorie omtrent sociaal kapitaal te gebruiken in dit onderzoek en daarbij gedurende dit onderzoek een beeld te kunnen schetsen van het sociaal kapitaal van de jongeren die centraal zullen staan in dit onderzoek. Interessant is te achterhalen hoe het sociaal netwerk van de jongeren eruit ziet en of dit in de loop der jaren is veranderd, wat mogelijk een rol zou kunnen spelen in het eindigen van deelname aan de straatcultuur en het stoppen met deelname aan criminele activiteiten.

1.7 Arbeidsmarkt

Ook participatiemogelijkheden op de arbeidsmarkt spelen een rol als het gaat om deelname aan de straatcultuur en het vertonen van crimineel gedrag, aldus Werdmölder (1990). In zijn boek 'Een generatie op drift' beschrijft hij de obstakels die Marokkaanse jongens tegenkomen wanneer zij op zoek gaan naar werk. Een kanttekening hierbij is dat het onderzoek van Willis is gebaseerd op de situatie in de jaren tachtig, waarbij veel Marokkaanse gezinnen recentelijk naar Nederland waren gekomen. De positie van deze gezinnen is inmiddels veranderd, waardoor bovenstaande bevindingen van Werdmölder niet langer overeenkomen met de huidige situatie.

Werdmölder geeft aan dat de meeste Marokkaanse jongens weinig zelfvertrouwen hebben en niet goed weten hoe zij het solliciteren en zichzelf presenteren aan moeten pakken. Wanneer zij vervolgens ook nog discriminatie ervaren achten zij zich bij voorbaat kansloos en dreigen af te haken in het vinden van regulier werk. Ook spelen hier de verwachtingen en aspiraties van de jongeren een rol, zij willen een betere baan dan hun vader en meer verdienen. Aan de andere kant presteren zij onder de maat op school. Deze tegenstrijdigheid brengt frustraties met zich mee (Werdmölder, 1990). Bovenstaande is ook gerelateerd aan de theorie omtrent de houding ten opzichte van school, de mismatch school- en thuiscultuur en de overdracht van het arbeidersklassemilieu waar Willis (1978) over spreekt.

De relatie tussen werk en criminaliteit wordt nog meer uitgediept in 'Werk doet delinquentie afnemen' van Van der Geest (2011). Hierin wordt gesteld dat de relatie tussen werk en criminaliteit wederkerig is omdat jongeren die een baan hebben minder kans maken om crimineel gedrag te vertonen, maar ook dat jongeren met een crimineel verleden minder kans hebben op werk.

Bovenop het effect van persoonlijke kenmerken op het vertonen van delinquent gedrag, leidt het hebben van regulier werk tot een afname van criminaliteit. Deze resultaten laten vooral een direct effect zien: het hebben van een dagelijks ritme en het eventuele inkomen leidt tot minder crimineel gedrag.

Voor de lange termijn is hier geen effect gevonden; aan de ene kant leidt uitzicht op een vaste baan en inkomen tot minder criminaliteit dan het hebben van tijdelijk werk. Aan de andere kant neemt de kans op criminaliteit niet meer af als jongeren langer in dienst zijn. Dit is vanwege het feit dat de werkcarrière vaak niet stabiel is doordat zij veelal werkzaam zijn via uitzendbureaus en kortdurende opdrachten vervullen (Van der Geest, 2011).

Ook Bottoms (2011) geeft in zijn onderzoek 'Actief volwassen worden' aan dat werk van cruciaal belang is wanneer een jongere serieus overweegt te stoppen met het deviante gedrag. Stoppen met de criminaliteit betekent een daling in inkomen, maar het verkrijgen van werk blijkt vervolgens lastig; zonder diploma's en geringe werkervaring is het moeilijk om op de huidige arbeidsmarkt ongeschoold werk te vinden. Een gevoel van ontmoediging kan ontstaan waardoor een jongere vervolgens toch weer terugvalt in zijn oude gedrag.

De positie van de jongeren op de arbeidsmarkt kan dus een rol spelen in de levensloop van deze jongeren gedurende de adolescentiefase. Hierbij gaat het dan niet alleen om een verandering van sociaal kapitaal, zoals in de vorige paragraaf naar voren kwam. Het is belangrijk om in kaart te brengen hoe de jongeren hun mogelijkheden richting werk ervaren en of de dagelijkse structuur en het vaste inkomen van invloed zijn op de weg die ingeslagen wordt.

1.8 Justitieel traject

Wat tevens in dit onderzoek aandacht zal krijgen is het justitieel traject en de rol daarvan binnen het pad dat de jongeren bewandeld hebben tot dusver. Enerzijds gaat het hierbij om de mate waarin gestraft wordt naarmate de jongeren volwassener worden. Zoals Wermölder (2011) aangeeft worden de straffen steeds repressiever van aard wat met zich meebrengt dat de consequenties van crimineel gedrag groter kunnen zijn. Er vindt vaker een afweging van de kosten en baten plaats, waarbij ontgroeiing van criminaliteit een rationele en berekenende grondslag heeft. Het is interessant om te onderzoeken of dergelijke justitiële maatregelen inderdaad van invloed zijn op de criminele carrières van jongeren. Daarnaast kan ook worden gekeken naar het effect van vroege justitiële interventie op de mogelijkheden van de jongere daarna. Zoals ook bij arbeidsmogelijkheden naar voren kwam, komt het regelmatig voor dat vanwege een justitiële stempel de mogelijkheden richting arbeid beperkter worden. Dit hangt samen met het cumulatief nadeel waar Laub & Samson (1993) over spreken. Het is dus van belang om te onderzoeken of een justitiële interventie op de langere termijn negatieve gevolgen kan hebben voor het pad dat een jongere bewandeld. Een mogelijkheid zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat een jongere sneller in staat zou zijn geweest de straatcultuur en de criminaliteit de rug toe te keren wanneer hij niet op jonge leeftijd al met de reclassering in aanraking zou zijn gekomen. De beleving van de jongere is hierbij interessant.

1.9 Hulpverlening

Wermölder (1990) is zijn onderzoek begonnen vanuit zijn functie als jongerenwerker. Hulpverlening is gedurende het traject dat de jongeren doorlopen hebben altijd in beeld geweest, maar lijkt niet de functie te hebben gehad die men voor ogen had. Wermölder (1990) geeft hierbij wel aan dat het op adequate wijze reageren op cruciale momenten in de levensloop van de criminele jongeren een belangrijk aspect zou moeten zijn van de hulpverlening. Zoals in paragraaf 2.7 naar voren komt is het een gemiste kans wanneer een jongere besluit te stoppen met criminaliteit en deze vervolgens geen werk kan krijgen en zich daardoor genooddaakt ziet weer terug te vallen in het oude gedrag. Dit geldt niet alleen voor werk en de rol van de hulpverlening kan hierbij erg belangrijk zijn, wanneer zij op het juiste moment de juiste acties kunnen uitzetten. Voor dit onderzoek zal dan ook worden ingegaan op de rol die de hulpverlening voor de jongeren, die zullen worden geïnterviewd, heeft gespeeld. Interessant is hierbij om te onderzoeken of de hulpverlening aanwezig was op het moment dat de

jongere zich bewust werd van diens gedrag en alternatieven in overweging nam. Ook is interessant om na te gaan op welke wijze de jongeren denken dat de hulpverlening had moeten functioneren om op die manier efficiënter en wellicht in een eerder stadium van belang te kunnen zijn.

1.10 Aging out

In de voorgaande paragrafen is theorie aan bod gekomen die ingaat op factoren die belangrijk kunnen zijn als het gaat om life events, bepaalde gebeurtenissen of veranderingen in iemands leven gedurende deze jaren die dusdanig van invloed kunnen zijn dat zij als keerpunt fungeren in het criminele pad dat een jongere bewandeld. Ter volledigheid wordt dit theoretische gedeelte afgesloten met deze paragraaf over aging out. Werdmölder (2011) geeft aan dat, los van deze mogelijke keerpunten, er vroeg of laat ergens in de delinquente carrière van jongeren bewustwording plaats vindt van de negatieve kanten van deze levensstijl. Vaak worden dergelijke gedachten weggedrukt, maar ze kunnen ook aanleiding zijn tot zelfreflectie en gedragsverandering. Dit zijn jongeren die alleen gedurende de jeugd en adolescentiefase overlastgevend en crimineel gedrag vertoonden, wat vaak gepaard ging met vallen en opstaan (Werdmölder, 1990). Van belang hierbij kan zijn dat vanwege de volwassenwording jongeren zich realiseren dat de winst die te behalen valt uit het delinquente gedrag niet langer opweegt tegen de kosten en de gevolgen van bepaalde handelingen. Toch is meestal niet alleen het aging out op zichzelf voldoende om de criminaliteit de rug toe te keren; de eerder genoemde keerpunten dienen vaak alsnog aanwezig te zijn (Werdmölder, 1990).

Dit proces van aging komt ook in het onderzoek van Bottoms (2011) naar voren, waarbij de jongeren aangeven minder impulsief en meer overwogen te handelen. Zij voelen zich verantwoordelijker, volwassener en rustiger, wat volgens hen een positieve invloed heeft op hun gedrag. Deze verandering heeft vervolgens een gunstige invloed op het desistentieproces, voornamelijk wanneer dit gepaard gaat met andere belangrijke gebeurtenissen in het leven van de jongere met name op relationeel vlak (Bottoms, 2011).

Het is goed om het proces van aging out mee te nemen wanneer de levensloop van de jongere betreffende de periode van deelname aan de straatcultuur en criminaliteit in beeld wordt gebracht. Immers, het ouder worden is iets wat onlosmakelijk bij iedere jongere heeft plaatsgevonden. Ondanks dat het op zichzelf mogelijk niet als keerpunt zal fungeren kan het wel degelijk van invloed zijn op de manier waarop een jongere omgaat met andere veranderingen in zijn leven.

2 Relevantie definitieve probleemstelling

Naar aanleiding van de theoretische uiteenzetting is duidelijk geworden in welke richting onderzoek dient te worden gedaan om meer inzicht te krijgen in het pad dat jongeren bewandelen wanneer zij deelnemen aan de straatcultuur. Hierbij is de focus enerzijds komen te liggen op mogelijke keerpunten in het leven van deze jongeren die maken dat zij zich bewust worden van hun situatie en vervolgens een verandering in hun gedrag teweeg kunnen brengen. Anderzijds ligt de focus op mogelijke keerpunten die maken dat de jongeren volharden in het deviante, criminele gedrag. Daarbij zijn externe factoren belangrijk, daar deze invloed hebben op het ontstaan van mogelijke keerpunten en tevens op het adequaat kunnen reageren op deze potentiële keerpunten.

De doelstelling van het onderzoek is dan ook om een sociologische analyse te maken van de factoren die het verloop van het pad, dat de jongens die deel hebben genomen aan de straatcultuurgroep tot op heden hebben bewandeld, hebben beïnvloed.

2.1 Definitieve probleemstelling

In navolging van de doelstelling van het onderzoek luidt de definitieve probleemstelling als volgt:

Welke mechanismen zijn aanwezig in de levensloop van jongeren die deelnemen aan de intrinsieke straatcultuur gedurende de periode van deelname en de fase daarna en hoe verhouden deze mechanismen zich tot een mogelijk desistentieproces?

2.1.1 Subvragen

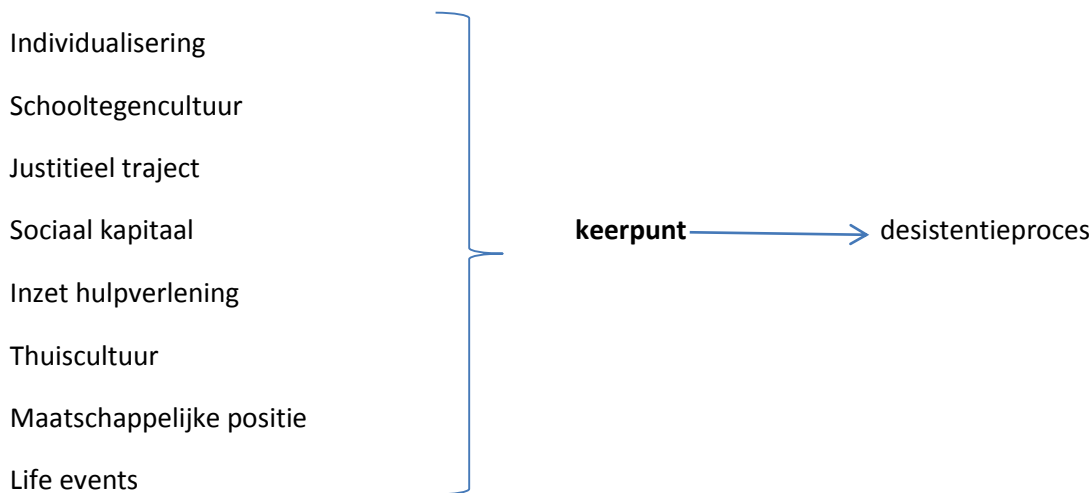
Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden zijn een aantal subvragen geformuleerd. In deze subvragen komen de centrale begrippen terug welke reeds in de theoretische uiteenzetting behandeld zijn.

De subvragen zijn:

- Speelde de thuiscultuur en opvoedingsstijl hierbij mogelijk een rol?
- Hoe verhiel de schoolcultuur zich ten opzichte van de straatcultuur en de thuiscultuur?
- In hoeverre was er sprake van sociaal kapitaal en hoe heeft zich dat de afgelopen jaren ontwikkeld?
- Hoe werkte de sociaal economische achtergrond van de jongeren mogelijk door in de levensloop tot dusver?
- Speelde het justitiële traject een rol zowel als het gaat om bestendinging als om verandering van het criminele gedrag dat de jongeren vertoonden?
- Hoe speelde hulpverlening een rol en/of hoe had deze een rol kunnen spelen?
- Welke 'life-events' functioneerden mogelijk als keerpunten in het deviante gedrag van de jongere?

2.1.2 Conceptueel model

Ter verduidelijking van de probleemstelling en de subvragen wordt het volgende conceptuele model gehanteerd:

2.2 Relevantie

Onderzoek naar deviant gedrag van jongeren en criminele trajecten is geen nieuw fenomeen. Dit blijkt ook uit de verschillende literaire bronnen die eerder aan bod zijn gekomen. Dit onderzoek onderscheidt zich hiervan met name door de manier waarop onderzoek gedaan wordt. Waar bij voorgaande bronnen vaak gebruik is gemaakt van kwantitatieve analyses is dit onderzoek kwalitatief van aard. In dit onderzoek ben ik niet ingaan op de situatie van jongeren op moment van deelname aan de straatcultuur, maar wordt op retrospectieve wijze een beeld geschetst van de periode vanaf deelname aan de straatcultuur tot heden. Door middel van deze retrospectieve en reflectieve manier van onderzoeken kan een duidelijker en vollediger beeld worden gegeven van de factoren en mechanismen die aanwezig zijn of waren gedurende deze periode en is eveneens de rol hiervan beter bepaald.

De insteek van het onderzoek komt overeen met het longitudinale onderzoek van Werdmölder. Het verschil met dit onderzoek is dat dit zijn oorsprong heeft in de jaren tachtig, waarbij de maatschappelijk situatie anders was dan nu. Denk hier bijvoorbeeld aan de situatie omtrent migrantengezinnen die toen nieuw waren en waarbij de jongeren die deelnamen aan het onderzoek niet in Nederland geboren waren. Ook de uitkeringssituatie was anders dan nu. Toentertijd was het nog mogelijk om als jongere en ook op latere leeftijd voor een langere periode een bijstandsuitkering te genieten, tegenwoordig ligt de nadruk meer op arbeidsparticipatie en plichten. Daarbij komt dat een aantal deelnemers aan het onderzoek van Werdmölder te kampen had met verslavingsproblematiek verdergaande dan softdruggebruik, terwijl dit in de hedendaagse straatcultuur geen vanzelfsprekend iets is. Kortom, om inzicht te krijgen in mogelijke keerpunten en factoren die hierbij een rol kunnen spelen in het leven van hedendaagse jongeren dienen, zoals in dit onderzoek het geval is, hedendaagse jongeren centraal staan.

2.3 Onderzoeksopzet

Om de probleemstelling te kunnen beantwoorden is het van belang dat op de juiste wijze, passend bij het doel en de vraag van het onderzoek, data te verzamelen. Hierbij zijn betrouwbaarheid en validiteit belangrijk, aangezien alleen op deze manier sprake kan zijn van onderzoeksbevindingen die degelijk zijn en theoretisch te generaliseren. Dit betekent dat de selectie van de onderzoeksgroep zorgvuldig heeft plaatsgevonden, maar ook dat de methode van dataverzameling geschikt is om aan het nodige interviewmateriaal te komen.

Hierbij bleek het van belang dat de relatie tussen de conceptuele begrippen en de te verzamelen gegevens open is, daar de probleemstelling een exploratief en beschrijvend karakter heeft. Dit betekent dat de onderzoeksmethode en het ontwerp tevens open zijn om op die manier voorlopige

inzichten aan de hand van contact met de werkelijke leefwereld van de jongeren vanuit verschillende invalshoeken en langs verscheidene wegen te toetsen en te beschrijven.

Binnen het onderzoek staan vervolgens ook betekenisgeving en interpretatie centraal. Door middel van de retrospectieve benadering is onderzocht welke betekenis de jongeren geven aan de levensloop tot dusver. Vervolgens is aan de hand van een sociologische analyse hieraan betekenis gegeven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen enerzijds de intentionele betekenisgeving, waarbij met name achterhaald wordt waarom iemand op een bepaalde manier handelde, hierbij staat inleving en het begrijpen van het handelen van de jongere centraal en anderzijds de implicatieve betekenis, waarbij het individuele handelen betekenis heeft gekregen in relatie tot andere elementen binnen een betekenisstelsel. Daarnaast is ook het pragmatische betekenis geven aan een handeling aan bod gekomen, waarbij bepaalde patronen teweeg worden gebracht als gevolg van een handeling die ontleend wordt aan de praktische gevolgen voor het handelen. Belangrijk bij de beschrijving en analyse in het volgende, tweede deel is dus de dynamiek van het betekenisstelsel in relatie tot handelingspatronen, andere betekenisstelsels en onderlinge verhoudingen binnen de groep en binnen de leefwerelden van de jongeren (Schuyt, C., 1986).

2.3.1 Methode

Gelet op bovenstaande paragraaf wordt duidelijk dat door middel van kwalitatief onderzoek de probleemstelling is (of wordt) beantwoord en de data op kwalitatieve wijze zijn verzameld. Gelet op de retrospectieve en idiografische benadering is gebruik gemaakt van diepte interviews met een open benadering. Deze retrospectieve wijze is gekozen omdat de interesse gedurende dit onderzoek ligt bij het verloop en de betekenisgeving van de levensloop van jongeren tot dusver die crimineel gedrag vertonen of hebben vertoond. De onderzoeker is hierbij pragmatisch te werk te gaan, wat betekent dat longitudinaal onderzoek hier wellicht meer passend zou zijn, maar tegelijkertijd niet haalbaar. Op deze wijze is externe validiteit haalbaar, waarbij het in mindere mate is gegaan om statistische generaliseerbaarheid, maar met name om het theoretisch kunnen generaliseren.

Om de diepte interviews toch enige structuur te geven is gebruik gemaakt van een topic lijst, die als het ware heeft gediend als half gestructureerde vragenlijst. Op deze manier zijn in ieder geval de conceptuele begrippen aan bod gekomen welke ook uit de theorie relevant bleken te zijn. Echter, het onderzoek is open van karakter, daar het gaat om een beschrijving van de werkelijke situatie en beleving van de jongeren waarbij ook aspecten die mogelijk niet bij voorbaat duidelijk uit de theorie naar voren zijn gekomen, beschreven worden. Door op deze manier te werk te gaan heeft de onderzoeker getracht een open vizier te houden zonder gedurende het interview de draad kwijt te raken.

De betrouwbaarheid van het onderzoek is vergroot door het toepassen van triangulatie. Door middel van dossierverificatie konden de resultaten uit de interviews worden onderbouwd. Dit is van belang, omdat de informatie uit de interviews een subjectieve beleving betreft. Om een grotere mate van objectiviteit te realiseren zijn de dossiers/achtergronden van de geïnterviewde jongeren getoetst. Bij deze toetsing van de dossiers zijn de basiskenmerken van de respondenten uitgelicht en getoetst op aansluiting bij dit onderzoek. Daarnaast is de levensloop zoals de jongeren deze beschreven in grove lijn gecheckt. Deze toetsing vond plaats middels een gesprek met de desbetreffende betrokken hulpverlener, waarbij het ook hulpverleningscontact uit het verleden betrof, bijvoorbeeld vanuit jeugdreclassering. De jongeren hebben hier toestemming voor gegeven.

2.3.2 Analyse-eenheden

Voor de interviews zijn jongeren benaderd die hebben deelgenomen aan de intrinsieke straatcultuur en crimineel gedrag hebben vertoond of nog steeds vertonen. Het onderzoek richt zich op jongeren in Eindhoven en in samenwerking met collega's uit het huidige werkveld van welzijn en jongerenwerk zijn jongeren benaderd die enkele jaren geleden actief waren binnen de straatcultuur. Deze collega's hebben als gatekeeper gefunctioneerd daar zij actief betrokken zijn geweest bij de jongeren ten tijde van het overlastgevende en criminele groepsgedrag en/of in het heden contact met de jongeren hebben. Gelet op de voorinformatie waarover zij beschikten was het mogelijk vooraf een selectie te maken van respondenten waarbij jongeren zijn benaderd waarvan bekend was dat zij zich nog steeds op het criminele pad begeven, maar ook jongeren waarvan duidelijk was dat zij een andere weg zijn ingeslagen gedurende de afgelopen jaren. Op deze manier kan een vergelijking worden gemaakt en gezocht worden naar mechanismen die specifiek van invloed zijn op een desistentieproces of juist volharding in crimineel gedrag stimuleren.

Gelet op de criteria van kwalitatief onderzoek en de beoogde validiteit betrouwbaarheid dienden minimaal zestien respondenten te worden geïnterviewd om een kans te hebben tot verzadiging van het materiaal te komen. Uiteindelijk hebben twintig respondenten deelgenomen aan dit onderzoek. Het gaat hierbij om achttien jongens en twee meisjes van verschillende afkomst waarbij een Nederlandse en Marokkaanse achtergrond dominant zijn. De respondenten zijn woonachtig in verschillende wijken in Eindhoven, de wijken kenmerken zich door een hoge concentratie van inwoners uit de lagere sociaal economische klasse. Het zijn jongeren die inmiddels allen begin twintig zijn en niet meer actief binnen een straatcultuurgroep. Een overzicht van de respondenten is terug te vinden in bijlage 1 van dit onderzoek. Aangezien de jongeren niet uit dezelfde wijk komen, hebben zij ook niet allemaal aan dezelfde straatcultuurgroep deelgenomen. Echter, gelet op de overeenkomstige kenmerken van de verschillende intrinsieke straatcultuurgroepen levert dit geen obstakels op bij de analyse.

2.3.3 Data-verzameling

De hierboven genoemde gatekeepers hebben de jongeren in eerste instantie benaderd met de vraag of zij mee wilden werken aan een interview. Zodra de jongere hier positief op had gereageerd heb ik persoonlijk telefonisch contact gezocht om een afspraak te maken. Het was belangrijk om deelname zo laagdrempelig mogelijk te maken, waarbij tevens de anonimiteit van het onderzoek direct is benadrukt. Onderzoeker heeft hierbij gebruik kunnen maken van het vertrouwen dat de jongeren in de gatekeeper hebben.

De jongeren zijn in de periode van medio april tot en met medio mei benaderd. Vervolgens hebben de interviews plaatsgevonden in de periode van begin juni tot en met eind september. Het is belangrijk dat de jongeren voldoende vertrouwen hadden in mij en het onderzoek, want alleen onder die voorwaarde was de verwachting dat de jongere bereid zou zijn tijd en moeite erin te willen steken en belangrijker; eerlijk en open te durven zijn. De interviews duurden vaak ruim twee tot drie uur per jongere en met twee respondenten is twee keer een afspraak voor het interview gepland. De interviews startten altijd met een kennismaking waarbij het onderzoek verder werd uitgelegd. Hierbij kwam tevens opnieuw de anonimiteit aan bod en werd de jongere erop gewezen dat het interview werd opgenomen, zodat de opname later gebruikt kan worden voor het coderen en analyseren. Na de introductie werd het interview zelf gestart, waarbij ik gebruik maakte van de halfgestructureerde topiclijst.

De interviews hebben veelal plaatsgevonden tijdens werk-/schooltijd. Dit was enerzijds mogelijk vanwege de vakantieperiode van de respondenten, anderzijds gaven vrijwel alle respondenten er de voorkeur aan overdag af te spreken. Alleen de jongeren die overdag moesten werken gaven er de

voorkeur aan om aan het eind van de middag/begin avond een afspraak te plannen. De wens van de jongere was hierin leidend. Dit om de laagdrempeligheid voor de jongere te vergroten. Voor de locatie is het jongeren centrum Dynamo gebruikt dat zich in het centrum van Eindhoven bevindt. Daarnaast hebben een aantal interviews plaatsgevonden bij het Centrum Jeugd en Gezin te Eindhoven, eveneens in het centrum van Eindhoven en voor een aantal jongeren een neutralere omgeving om af te spreken. Bij drie respondenten is het interview in het ouderlijk huis afgenomen, omdat dit een voorwaarde was voor medewerking.

De dossiiverificatie is deels vooraf al gestart als het gaat om de selectie van de onderzoeksgroep. De daadwerkelijke verificatie van de achtergrond van de jongere vindt plaats na het interview met de jongere. De jongere heeft tijdens het eerste gesprek toestemming gegeven voor deze verificatie. Hierbij is opnieuw aangegeven dat de gegevens die gebruikt zullen worden anoniem worden verwerkt. De toestemming was nodig om verder in gesprek te kunnen gaan met de betrokken hulpverleners/gatekeepers. .

2.3.4 Rol van onderzoeker

De rol van de sociologisch onderzoeker is door zowel distantie als betrokkenheid gegevens te verzamelen en deze te analyseren. Zoals eerder vermeld is het belangrijk hierbij de anonimiteit te benadrukken en vertrouwen te creëren. Belangrijk daarbij is om geen oordeel te vellen over de gegevens die worden verzameld uit de data en tevens niet te oordelen over de respondent zelf en de keuzes die hij gemaakt heeft tot dusver. Het is dus zaak om dit ook duidelijk te maken richting de jongere. Tevens is het belangrijk om als onderzoeker informeel te werk te gaan, met name gelet op de doelgroep die wordt benaderd. Door inleving en de jongeren het gevoel te geven dat je de situatie vanuit hun optiek weet te belichten voelen de jongeren zich serieus genomen en wordt een sfeer van openheid gecreëerd. Bovenstaande heb ik in het contact met de jongeren in praktijk gebracht door me hier continue van bewust te zijn.

Tevens was het voor mij als onderzoeker specifiek van belang onderscheid te maken tussen mijn rol als onderzoeker en mijn rol als hulpverlener overeenkomstig mijn toenmalige functie als jeugdmaatschappelijk werker. Doordat jongeren zijn benaderd die niet langer actief zijn binnen de straatcultuur en inmiddels begin twintig zijn behoren zij niet tot de doelgroep die ik in mijn dagelijkse praktijk tegenkwam. Dit maakte dat er in principe geen verwarring hoefde te ontstaan over mijn rol bij de jongeren zelf. Belangrijk was wel dat mijn achtergrond als hulpverlener bekend werd gemaakt zodat de jongeren wisten wie zij tegenover zich hadden en hier niet achteraf via andere wegen achter zouden komen. Echter, gedurende het onderzoek was mijn rol sociologisch onderzoeker en geen enkele andere. Aangezien het van belang was dat de jongeren eerlijk durfden te zijn gedurende het interview, was het belangrijk dit te benadrukken, te meer omdat ook vragen zijn gesteld over hoe zij zelf de hulpverlening ervaren of ervaren hebben. Dit zou als kritiek jegens mij of mijn collega's kunnen aanvoelen bij de jongere waardoor deze terughoudend is in het doen van diens verhaal. Voor mijzelf was het belangrijk om mogelijke verwachtingen welke zijn ontstaan vanuit ervaringen in de praktijk van mijn dagelijks werk niet mee te nemen gedurende de interviews.

Nu de opzet van het onderzoek helder is zal in de volgende paragraaf verder worden gegaan op de definiëring van conceptuele begrippen die centraal staan in het onderzoek en de operationalisering daarvan.

3 Operationalisering

Daar getracht is een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van de situatie van de jongere, het pad dat deze jongere bewandeld heeft de afgelopen jaren na deelname aan de straatcultuur en diens beleving hiervan, komen verschillende aspecten aan bod, welke afgeleid zijn vanuit de relevante theorie. Aan de hand van de probleemstelling en deelvragen zijn een aantal centrale begrippen geformuleerd die een belangrijke rol spelen binnen het onderzoek. Deze zijn in de volgende subparagraaf beschreven. Het is gebruikelijk om deze centrale theoretische begrippen te conceptualiseren zodat deze meetbaar of waarneembaar worden gemaakt. Aan de hand van indicatoren die bij ieder onderstaand begrip zijn opgesomd is het mogelijk gemaakt de interviews te structureren en te analyseren. De indicatoren hebben een eerste basis gevormd voor het coderen van de interviews. Hier zijn vervolgens kenmerken aan toegevoegd die voor een aantal begrippen tevens als indicator golden zoals bijvoorbeeld uithuiszetting en schulden. Tevens is aging out als attenderend begrip toegevoegd en zijn hier indicatoren aan verbonden.

De codering is een herzieningsproces geweest door een toenemende kennis van de data waardoor uiteindelijk tot een analyse is kunnen komen waarbij tabel 1 (blz. 33) de kenmerken van de respondenten toont die hebben geleid tot de analyse en conclusies zoals deze in het tweede en derde deel staan beschreven.

1.1 Attenderende begrippen

Hieronder volgt een overzicht van de begrippen of concepten die centraal staan in het onderzoek. Hierbij zal een korte definitie worden gegeven van het concept en tevens zal het concept aan de hand van indicatoren worden geoperationaliseerd.

1. Intrinsieke straatcultuur

De jongeren die worden geïnterviewd hebben allen deelgenomen aan de intrinsieke straatcultuur (Strijen, 2009). De jongeren zijn bij deelname aan deze straatcultuurgroep het criminele pad ingeslagen. Kenmerkend voor jongeren die deelnemen aan deze intrinsieke straatcultuur is dat zij een wezenlijke beleving hebben van deze cultuur waarin zij zich weigeren te conformeren aan de algemeen geldende regels en gedragingen binnen de maatschappij.

- Crimineel groepsgedrag
- Afzetten tegen dominantie cultuur
- Masculien gedrag; eer, respect, onderlinge strijd, status

2. Labeling theorie

Volgens de labeling theorie van Becker (1963) ontstaat het deviant gedrag wat vertoond wordt door bepaalde groeperingen als een reactie op of bevestiging van het oordeel dat reeds bestaat vanuit de samenleving.

- Stigmatisering
- discriminatie

3. Differentiële associatietheorie

De theorie legt uit dat crimineel gedrag dat in de dominante burgercultuur wordt afgekeurd binnen de groep en de straatcultuur wordt vergoelikt en gerechtvaardigd (De Jong, 2007). De jongere wordt gesocialiseerd in deviant gedrag en naarmate dit deviante gedrag meer aanwezig is en gedragingen conform de normen en waarden van de dominante samenleving minder aanwezig zijn, wordt deze socialisatie versterkt.

- Sociaal netwerk
- Rolmodellen

2. Strain Theorie

In deze theorie stelt Merton (Eldering & Knorth, 1997) dat er stress of druk kan ontstaan op individuen binnen de samenleving wanneer de doelen die gesteld worden en gangbaar worden geacht vanuit de maatschappij en diens instituties niet haalbaar zijn aan de hand van de voor die persoon beschikbare middelen. Hierdoor kunnen 4 verschillende reacties ontstaan:

- Conformisme; aanvaarding
- Innovatie; toevlucht zoeken tot andere manieren om doel te bereiken
- Ritualisme; aanpassing van aspiraties aan wat haalbaar is
- Terugtrekking; desillusionatie waarbij terugtrekking uit de samenleving plaatsvindt met soms als gevolg normoverschrijdend gedrag
- Rebellen; vervangen van bestaande orde en/of verwachtingen.

- Sociaal economische status
- Verwachtingen

3. Thuiscultuur

Hierbij gaat het enerzijds om de verhoudingen en sfeer die thuis aanwezig zijn en anderszijds de opvoedingsstijl. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in 3 verschillende opvoedingsstijlen. Twee belangrijke aspecten, support en controle, worden per opvoedingsstijl belicht. Support kenmerkt zich door acceptatie, affectie en benaderbaarheid. Onder controle worden straffen, beperkingen, toezicht en de eis tot conformering aan de geldende regels verstaan.

- Cultureel kapitaal; opleidingsachtergrond, kennis, vaardigheden, taal
- Economisch kapitaal; arbeidspositie, inkomen
- Rol- en taakverdeling
- Gezinsamenstelling
- Visie op straatcultuur/crimineel gedrag vanuit thuis; normen en waarden
- Autoritaire opvoedingsstijl; weinig ondersteuning, veel controle
- Autoritatieve opvoedingsstijl; veel ondersteuning en controle, waarbij de verhouding informeler is geworden tussen ouder en kind en het kind meer eigen verantwoordelijkheid krijgt
- Verwaarlozende opvoedingsstijl; geen ondersteuning en geen controle (Hoeve et al., 2007).

4. Schoolcultuur

In de theorie wordt gesteld dat de feminiene schoolcultuur waarbij kernbegrippen als zelfreflectie, zelfontplooiing en zelfstandigheid steeds meer centraal zijn komen te staan, waarbij een botsing plaatsvindt met de traditionele thuiscultuur. De jongeren zouden zich niet voldoende verbonden voelen met school waar de cultuur van de middenklasse aanwezig is (El Hadioui, 2011, Brown & Iyengar, 2008, Eldering & Knorth, 1997).

- Houding jongere ten opzichte van school
- Hoe voelt de jongere zich op school
- Houding thuis ten opzichte van school
- Toekomstvisie
- Opleiding tot dusver

5. Sociaal kapitaal

Hieronder worden de hulpbronnen verstaan die iemand vanuit de samenleving tot zijn beschikking heeft.

- Strong ties; familie, vrienden
- Weak ties; collega's, buurtbewoners
- Informele controle; binding met ouders, school, samenleving
- Formele sociale controle; politie, justitie, welzijnswerk
- Verandering in sociaal kapitaal; relatie, kinderen, werk, verzoening ouders
- Ontmoetingskans; Hoe groot is de kans om buurtgenoten en vrienden te ontmoeten die in hetzelfde schuitje zitten?

6. Justitieel traject

De jongeren die worden geïnterviewd hebben allen een justitieel verleden en een aantal zullen momenteel nog steeds actief zijn in het criminele circuit. Enerzijds gaat het hierbij om de mate waarin gestraft wordt naarmate de jongeren volwassen worden. Daarnaast wordt ook gekeken naar het effect van vroege justitiële interventie op de mogelijkheden van de jongere daarna (Werdmolder, 1990).

- Rol reclassering; mogelijkheden, belemmeringen
- Mate van repressie
- Stigmatisering

7. Individualisering

Hermes et al. (2007) spreken over de voortschrijdende individualisering welke anomie en een gebrek aan gemeenschapszin tot gevolg heeft. Belangrijker, in sociologisch opzicht, is dat deze individualisering met zich meebrengt dat mensen in plaats van als groep meer en meer als individu functioneren binnen de samenleving waardoor er vervolgens meer beroep wordt gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en het maken van eigen keuzes. De standaard levensloop heeft hierbij plaatsgemaakt voor de keuzebiografie. Deze maatschappelijke druk leidt regelmatig tot innerlijke tegenstrijdigheden en onzekerheden, te meer omdat de verwachtingen per leefgebied kunnen verschillen, waardoor het bijvoorbeeld zo kan zijn dat de normen en waarden van de thuiscultuur botsen met de cultuur die op school heerst (Hermes, J. et al., 2007).

- Ervaren verwachtingen levensloop vanuit thuis
- Ervaren verwachtingen levensloop vanuit school/samenleving
- Ervaren intrinsieke verwachtingen levensloop
- Druk keuzemogelijkheden
- Druk eigen verantwoordelijkheid

8. Life events

Gebeurtenissen in het leven van een criminele jongere die zorgen voor bewustwording en mogelijk tot keerpunt kunnen leiden in het criminele pad dat de jongere tot dan toe heeft gevolgd.

- Welke keerpunten zijn voorbij gekomen
- Keuze wel/niet veranderen
- Welke factoren liggen ten grondslag aan deze keerpunten

9. Desistentieproces

Desistentie is een term die met name in de criminologie gebruikt wordt en tevens in de theoretische uiteenzetting van dit onderzoek naar voren is gekomen. Met desistentie wordt het stoppen met crimineel gedrag bedoeld. Het desistentieproces zal in dit onderzoek dan ook het proces duiden dat de jongere doorloopt of heeft doorlopen met betrekking tot het afstand nemen van het criminele circuit en het veranderen van diens gedrag en keuzes.

- Life events
- Omgevingsfactoren
- Afweging criminele carrière

3.2 Topiclijst

Aan de hand van de topiclijst zijn de interviews afgenomen. Deze topiclijst heeft gediend als leidraad voor de onderzoeker, om er zeker van te zijn dat in ieder geval deze onderwerpen aan bod zijn gekomen, daar deze relevant worden geacht naar aanleiding van de theorie. Daar het onderzoek open en exploratief is zijn de interviews niet vooraf reeds gestructureerd en gestandaardiseerd, om zo de mogelijkheid dat ander aspecten ook een rol zouden kunnen spelen niet uit te sluiten.

- Huidige situatie
  - Werk/scholing
  - Woonsituatie
  - Sociaal kapitaal
- Straatcultuur
  - Beleving
  - Bewegredenen
  - School
  - Sociaal kapitaal
- Thuiscultuur
  - Band ouders (nu en toen)
  - Achtergrond ouders
  - Rol ouders (nu en toen)
  - Cultuur en opvoeding
  - Sociaal kapitaal
- Positie samenleving
  - Individualisering/keuzevrijheid
  - Stigmatisering
  - Verwachtingen/druk
  - Werk
  - Binding samenleving
- Justitie
  - Justitiële contacten
  - Rol van justitie
- Hulpverlening
  - Betrokken hulpverlening
  - Rol hulpverlening
- Life events
  - Terugblik
  - Ontstaan van life events
  - Gemaakte keuze

Deel 2 Analyse

Inleiding

Medio 2012 zijn voor dit onderzoek 20 respondenten geïnterviewd, twee vrouwelijke respondenten en 18 mannelijke respondenten, allen tussen de 22 en 26 jaar met één uitzondering van 36 jaar. Deze respondenten, getogen in Eindhoven, zijn allen deel gaan nemen aan de intrinsieke straatcultuur. Middels het interview is hen gevraagd terug te kijken op het verloop van deze deelname en hoe deze deelname zich in de afgelopen jaren verder heeft ontwikkeld. Dit naar aanleiding van de probleemstelling die in dit onderzoek centraal staat waarin de vraag gesteld wordt welke factoren een rol hebben gespeeld in het starten van deelname aan de straatcultuur, in de fase daarna en op welke wijze deze factoren mogelijk van invloed zijn geweest op het desistentieproces.

Desistentie is een theoretisch begrip (Bottoms, 2011). In deel 1 van dit onderzoek, wordt desistentie omschreven als stoppen met crimineel gedrag. Om in dit onderzoek eenduidig aan te geven waar bepaalde ontwikkelingen en factoren tegen worden afgezet wordt het begrip desistentie als een 'status' gebruikt. Met desistentie wordt in dit onderzoek de situatie aangeduid waarbij iemand zich afgekeerd heeft van de intrinsieke straatcultuur. Naast het stoppen met criminele activiteiten zijn ook andere factoren kenmerkend voor de status van desistentie ten aanzien van de intrinsieke straatcultuur, zoals het hebben van zelfstandige woonruimte en het hebben van legale inkomsten. Deze factoren geven namelijk enerzijds een verandering aan ten opzichte van de situatie ten tijde van deelname aan de intrinsieke straatcultuur. Anderzijds dragen al deze factoren afzonderlijk bij aan het creëren van een onafhankelijke en stabiele positie in de maatschappij conform de normen en waarden van onze samenleving. Op basis van deze kenmerken zijn de volgende criteria voor desistentie geformuleerd voor dit onderzoek:

1. Gestopt met criminele activiteiten
2. Stabiele huisvestingssituatie
3. Werk of scholing
4. Stabiele inkomsten
5. Geen schulden of gecontroleerde schulden
6. Gestopt of sterk verminderd met softdrugsgebruik
7. Verandering van sociaal kapitaal: contacten met de straatcultuur verbroken

Deze criteria en deze status van desistentie zijn voor de verdere analyse minder relevant. Door desistentie te concretiseren wil ik laten zien op basis waarvan ik ten tijde van de interviews heb kunnen bepalen of iemand een succesvolle ontwikkeling richting desistentie heeft ondergaan. Uiteindelijk gaat het om deze ontwikkeling zelf. De status van desistentie wordt namelijk vooraf gegaan door een proces, namelijk het afkeren van de intrinsieke straatcultuur en het criminele gedrag. In dit proces wordt bewogen richting desistentie en worden de hierboven genoemde criteria gerealiseerd. Dit gaat in principe stapsgewijs, maar wanneer de eerste stappen gezet worden richting desistentie ontstaat een versnelling vanwege een positieve wisselwerking en stimulans tussen de verschillende criteria. De analyse van het interviewmateriaal is er vooral op gericht om te achterhalen welke kenmerken van de respondent en/of ervaringen in de levensloop van respondent de veranderingen in de levensstijl of juist de handhaving van de deviante levensstijl in de hand hebben gewerkt.

Om een helder beeld te kunnen geven van wanneer de verschillen ontstaan, zal de betooglijn in dit analysehoofdstuk de chronologie van de levenslopen van de respondenten volgen. Hierbij zal per fase in de levensloop van deze respondenten, vanaf het moment dat zij gaan deelnemen aan de straatcultuur tot aan het moment van interview, worden beschreven wat in deze specifieke fase

gebeurt om vervolgens hiermee het verschil tussen de twee groepen te kunnen duiden en verklaren. Deze fase-indeling is ontstaan naar aanleiding van de analyse van de interviews. Hieruit is gebleken dat enerzijds de respondenten allen dezelfde fasen hebben doorlopen aangezien dit inherent is aan de ontwikkeling van jongeren. Anderzijds laten de respondenten op verschillende momenten in deze fasen een verandering zien. Fenomenen als (jeugd)detentie en uithuiszetting of uithuisplaatsing komen in verschillende fasen terug, maar zijn in feite niet bij alle respondenten voorgekomen. Tegelijkertijd hebben deze fenomenen niet voor al de respondenten dezelfde invloed op al dan niet desistentie (zie Tabel 1). Om hier duidelijk de verschillen te kunnen duiden en te verklaren is de analyse chronologisch opgebouwd conform de levensloop van de respondenten.

De levensloop is opgedeeld in 4 fasen:

- Fase 1: 0 – 12 jaar (gezinsachtergrond en basisschoolperiode);
- Fase 2: 12 – 17 jaar (middelbare schoolperiode);
- Fase 3: 17 – 20 jaar (de overgangsfase naar meerderjarigheid);
- Fase 4: 20 jaar tot aan het moment van interview.

In de analyse wordt aangegeven hoe een desistentieproces kennelijk verloopt, welke van de vier fasen onderscheidend zijn in de levensloop van de jongeren, hoe het op gang komt en hoe en waarom het zich doorzet in de volgende fase.

Tegenover de status van desistentie staat de status van persistentie. Dit betreft de respondenten die ten tijde van het moment van interview nog steeds volharden in crimineel, deviant gedrag. Daarbij maakt de situatie waarin zij in de opeenvolgende fasen van de levensloop die worden onderscheiden verkeren, dat de neiging tot persistentie gestimuleerd wordt. Kenmerken, typerend voor deze situatie, zoals het hebben van problematische schulden en zwaar softdruggebruik, benadrukken het persistentie, dus volharden in deviant gedrag, in dit onderzoek. De kenmerken zijn grotendeels een tegenhanger van de criteria voor desistentie wat daarmee tevens laat zien waar de focus op dient te liggen wil de status van desistentie bereikt worden.

Doordat ten tijde van de interviews het verschil in desistentieresultaat blijkt, is duidelijk dat de respondenten zich verschillend hebben ontwikkeld in de levensloop waarover zij vertellen. In deze analyse zal sociologisch verduidelijkt worden wanneer en waarom de levenslopen zo van elkaar gaan verschillen dat de een wel en de ander géén crimineel gedrag meer vertoont ten tijde van het interview.

Om meer inzicht te geven in de ontwikkeling van de respondenten is een tabel opgesteld. Zie tabel 1. In deze tabel zijn alle respondenten afzonderlijk benoemd en wordt inzicht gegeven in waar iedere respondent gedurende de vier verschillende fasen conform de analyse op scoren.

De criteria zijn opgesteld naar aanleiding van de belangrijkste factoren die een rol spelen in de ontwikkeling van deze respondenten als het gaat om de weg naar desistentie. Alle criteria zijn 'negatief' geformuleerd. Dat wil zeggen dat ieder criterium een belemmerende factor is richting desistentie. Op deze wijze worden de ontwikkelpatronen van de respondenten beter zichtbaar.

De criteria die rood zijn gemarkeerd betreffen keerpunten in de ontwikkeling van de respondenten die sterk van invloed zijn op persistentie.

Andersom geldt voor de groen gemarkeerde criteria dat het hier gaat om keerpunten in de ontwikkelingen van de respondenten die een positieve invloed hebben op het desistentieproces.

Omdat deze kenmerken niet vanzelfsprekend een voorspeller zijn voor alle respondenten richting persistentie dan wel desistentie zijn in het geel de scores gemarkeerd die een uitzondering zijn. Hoe deze uitzondering mogelijk te verklaren is zal in de analyse terugkomen.

Tevens zal in de analyse terugkomen waarom de criteria uit de tabel, die nu meer een beschrijvend dan een verklarend karakter hebben, uitleg geven aan de ontwikkeling van de respondenten richting desistentie dan wel persistentie, dus het verklarende karakter van het criterium.

Naast de indeling in vier fasen is de analyse per fase opgebouwd in paragrafen overeenkomstig de tabelopbouw.

Tabel 1 Score resp.

	Frank	Sven	Abdel	Raoul	Grace	Erik	Mo	Charles	Luis	Jeroen	Chad	Bart	Joseph	Eman	Patrick	Dinar	Peter	Kim	Oscar	Abbas
Fase 1																				
Gezinssamenstelling	A	A	A	A	A	A	B	C	A	C	A	A	A	A	A	A	B	C	A	B
Etniciteit	D	D	E	G	F	G	E	D	F	D	E	D	F	E	D	E	D	D	D	E
Sociaal economische status	H	H	I	I	I	I	H	I	I	H	I	H	I	H	I	H	J	J	I	H
Opvoedstijl	K/L	L/M	K/L	K/L	K/L	K/L	K/L	K/L	L	L/M	K/L/M	K/L	K/L	L/M	L	L/M	K	L	K/L	K
Laag intelligentieniveau	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1
Gedragsproblematiek	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0
Fase 2																				
Voortijdig schoolverlaten	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1
Taakstraf	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1
Geen acceptatie hulpverlening	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1
Jeugd detentie	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0
OTS incl. uithuisplaatsing	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0
Geen terugkeer naar school/werk eind fase 2	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1
Fase 3																				
Uit ouderlijk huis gezet	1	0	1	0	0	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	0	1	1
Detentie	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Geen terugkeer naar school/werk	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1
Continuering contacten straatcultuur	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1
Geen acceptatie hulpverlening	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1
Geen contactherstel ouders	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1
Fase 4																				
Uithuiszetting	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	1
Detentie	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Schulden	0	0	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	1
Ontslag werk	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Continuering contacten straatcultuur	0	0	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	1
Geen terugkeer naar school/werk	0	0	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1
Geen acceptatie hulpverlening	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	1
Geen contactherstel ouders	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	1

Tabel 1 Scores respondenten

Gezinssamenstelling: G) gescheiden B) tweeoudergezin C) overleden ouder
 Etniciteit: D) Nederlandse E) Marokkaanse F) Antilliaanse G) Surinaamse
 Sociaal-economische status: H) uitkeringssituatie I) On- laaggeschoolde arbeid J) Geschoolde arbeid
 Opvoedstijl: K) Autoritair L) Verwaarlozend M) Permissief
 0 = negatieve score op criterium, 1 = positieve score op criterium

Rood: scores kenmerkend voor persistentie
 Groen: scores kenmerkend voor desistentie
 Geel: uitzonderingen
 Zwart kader: belangrijke keerpunten

1 Fase 1: 0 tot 12 jaar (gezinsachtergrond en basisschoolperiode)

Hoewel de deelname aan de straatcultuur bij de onderzochte jongeren geleidelijk vorm krijgt, kan worden gezegd dat omstreeks het einde van de basisschoolperiode en de overgang naar de middelbare schoolperiode de deelname aan de intrinsieke straatcultuur in alle gevallen een feit is. Daarmee is de focus voor de respondenten komen te liggen op materiële zaken waaraan status ontleend wordt. *“Meisjes, dure merkkleren en de nieuwste mp3-speler waren het belangrijkste”*, zo geeft Abdel aan. Het verkrijgen van status wordt een belangrijk deel van de identiteitsvorming. Het onschuldige, kwajongensgedrag verandert langzaam in intimiderend gedrag richting bewoners in de wijk en in grensverleggende activiteiten in groepsverband met ernstigere consequenties waarbij het merendeel nog aan een daadwerkelijke justitiële maatregel weet te ontkomen.

De respondenten starten grotendeels vanuit een gelijksoortige uitgangspositie wat betreft de opvoed- en opgroeisituatie, de gezinsachtergrond en daarmee de overdracht van sociaal en cultureel kapitaal. In deze eerste fase lijkt zich dan ook geen zichtbaar onderscheid te ontwikkelen tussen de respondenten ten aanzien van desistentie.

1.1 Gezinsamenstelling

Zoals uit tabel 1 blijkt, zijn de meeste respondenten opgegroeid met gescheiden ouders. In deze gezinnen was vooral de vader afwezig. Verder is bij drie respondenten een ouder overleden gedurende deze eerste fase. Ook zijn drie respondenten opgegroeid in een tweeoudergezin. Zoals reeds in de theoretische uiteenzetting naar voren is gekomen in het eerste deel is het typerend voor jongeren die deviant gedrag vertonen dat zij veelal opgegroeid zijn in eenoudergezinnen. Gelet op de situatie van de respondenten uit dit onderzoek wordt dit kenmerk voor het criminele gedrag bevestigd.

1.2 Etniciteit

Etniciteit lijkt ook geen onderscheidende rol te spelen als het gaat om de aanvang van deelname aan de straatcultuur. Uit het onderzoek blijkt dat er acht respondenten zijn ondervraagd met een Nederlandse etniciteit, zes respondenten met een Marokkaanse etniciteit, vier respondenten met een Antilliaanse etniciteit en twee respondenten met een Surinaamse etniciteit. De conclusie kan echter niet getrokken worden dat enige etniciteit overheerst in deelname aan de straatcultuur gebaseerd op dit onderzoek. Wat wel opvalt, is dat van de zes respondenten met een Marokkaanse achtergrond alleen Mo gedesisteerd is. Uit de literatuur van Eldering&Knorth (1997) kwam ook naar voren dat jongeren met een Marokkaanse of Turkse achtergrond in vergelijking met autochtone jongeren opgegroeid in dezelfde sociaal economische status vaker delinquent gedrag vertonen en dakloos raken.

Dit kan verklaard worden door een grotere discrepantie tussen de thuissituatie en de verwachtingen vanuit de maatschappij. In de volgende paragraaf wordt dit verder uitgewerkt.

1.3 Sociaal economische status

Naast etniciteit en gezinsamenstelling is ook de sociaal economische status van de gezinnen onderzocht. Zoals in tabel 1 is te zien, komen zeven respondenten uit een gezin met een uitkeringssituatie. Daarnaast komen elf respondenten uit een sociaal economische klasse waarbij ouders ongeschoold of laaggeschoold waren. De vader van één van de respondenten (Peter) had een eigen bedrijf die hij verkocht heeft. Hiermee vormt Peter een uitzondering. Deze

uitzonderingssituatie komt ook terug in de score op andere criteria. Peter wordt vanuit thuis niet of nauwelijks gestimuleerd om naar school of aan het werk te gaan. Zijn ouders hebben voldoende geld en vinden het niet nodig dat Peter financieel voor zichzelf moet zorgen en daarin eigen verantwoordelijkheid moet nemen. Dit maakt dat Peter niet de keuzes maakt die bij desistentie horen. Daarentegen continueert Peter evenmin het criminele gedrag, waarschijnlijk omdat dit hem niet voldoende oplevert. Hierdoor behoort hij ook niet tot de categorie van persisterders.

De vader van Kim werkt als leraar in het onderwijs, de moeder van Kim is overleden na een periode van ziek zijn. Deze sociaal economische status verschilt van die van de andere respondenten en dit kan van invloed zijn geweest op de desistentie-ontwikkeling van Kim. Het feit dat haar moeder in deze periode is overleden lijkt veel meer de stimulans voor Kim te zijn geweest om tijdelijk te ontsporen.

Uit de theorie van Willis (1979) blijkt dat de marginale positie van de arbeidersklasse van generatie op generatie doorgegeven wordt als gevolg van de tegencultuur die ontstaat richting school en maatschappij, welke zowel binnen het gezin als binnen de buurt heerst. Zij creëren hierin voor zichzelf wederom een positie die het vrijwel onmogelijk maakt de sociaal economische status waarin zij verkeren te ontstijgen, juist door de manier waarop zij zich verzetten tegen de dominante orde, onder meer door vroegtijdig schoolverlaten. Deze tegencultuur is te herleiden naar de strain theorie van Merton (Eldering&Knorth, 1997). Kenmerkend voor de gehele onderzoeksgroep is namelijk de innovatieve deviantievorm die zich in de eerste fase al manifesteert. Deze zogenoemde deviantievorm, conform de theorie van Merton, ontstaat doordat de gangbare na te streven culturele doelen vanuit de maatschappij om succesvol te kunnen zijn (bijvoorbeeld diploma halen, status hebben, gewenste consumptiestijl en culturele en maatschappelijke interesses) niet haalbaar zijn vanwege het gebrek aan de voor die persoon beschikbare institutionele middelen (namelijk goede schoolresultaten, materiële en emotionele steun van ouders, etc.). Deze 'druk' maakt dat gezocht wordt naar innovatieve manieren om bepaalde doelen te kunnen realiseren. Dit uit zich bij de respondenten in deelname aan de intrinsieke straatcultuur.

In de volgende fasen zal blijken dat de gedesisteerde respondenten dit innovatieve gedrag vervuilen voor een meer conformistische houding. Dit geldt echter niet voor de respondenten die persisteren in het criminele gedrag. Gelet op de informatie uit de vorige paragraaf waaruit blijkt dat vijf van de zes respondenten met Marokkaanse achtergrond niet in staat blijken de criminaliteit achter zich te laten, kan worden gesteld dat de druk die wordt ervaren vanwege het verschil tussen de gangbare na te streven doelen vanuit de samenleving en de voor de respondent beschikbare middelen groter is voor deze respondenten met een Marokkaanse achtergrond ten opzichte van de overige respondenten.

1.4 Opvoedstijl

Tijdens het interview is gevraagd naar de opvoedingsstijl: autoritair, verwaarlozend, permissief of autoritatief. De autoritatieve opvoedingsstijl is de enige positieve opvoedingsstijl uit dit rijtje. Uit de interviews is gebleken dat geen van de respondenten deze opvoedingsstijl ervaren heeft. Tegelijkertijd kwam naar voren dat de respondenten niet duidelijk één bepaald soort opvoedingsstijl ervaren hebben, vaker is hier sprake van een combinatie van verschillende stijlen (zie tabel 1). Op basis van de verhalen van de respondenten is allereerst de verwaarlozende opvoedingsstijl te herkennen. Dit wordt niet door de respondenten zelf zo uitgedrukt, terugkijkend op de opvoeding neigen zij ernaar een positief beeld te schetsen van de rol van voornamelijk de moeder. Dit komt eveneens terug wanneer het gemis van een vaderfiguur bevraagd wordt: *"Ik had geen vader nodig, mijn moeder was mijn vader en moeder tegelijkertijd"*, aldus Joseph.

De respondenten geven aan vaak al op jonge leeftijd veel vrijheden en eigen verantwoordelijkheden te hebben gekregen, waardoor zij veel buiten speelden met andere kinderen uit de buurt en ouders

weinig controle uitoefenden op wat daar op straat gebeurde. Enerzijds zal dit komen door de gezinssamenstelling waarbij de situatie van een eenoudergezin maakt dat de ouder door drukte en frequentere afwezigheid in verband met werk minder in staat is om veel controle uit te oefenen. Daarbij komt ook dat de veranderingen van een tweeoudergezin naar een eenoudergezin van invloed kan zijn op de wisseling in opvoedingsstijlen. Door de problemen die een dergelijke scheiding met zich meebrengt ontbreekt vaak een zekere mate van consistentie in de opvoeding waarbij later de rol van de andere ouder, vaak de vader, in zijn geheel minimaal blijkt te zijn. *“Mijn vader ging weg toen ik twee was. Mijn moeder moest altijd werken, want hij betaalde niks. Hierdoor waren mijn broertje en ik vaak alleen”* (Oscar).

Het principe van de vrijheden op jonge leeftijd past ook meer bij de cultuur van de lagere economische klasse waarbij activiteiten van de kinderen veel meer buitenshuis plaatsvinden en dit sneller als een veilige speelomgeving van een kind wordt gezien en de ouder zich in meer of mindere mate verantwoordelijk voelt dan de hogere sociaal economische klasse in onze samenleving die haar kinderen meer beschermend opvoedt. Dit duidt op een verwaarlozende opvoedingsstijl.

Deze verwaarlozende opvoedingsstijl lijkt soms gecombineerd te worden met een permissieve manier van opvoeden waarbij de ouder toegeeflijk is richting het kind. De ouder laat zich leiden door wat het kind wil en is niet in staat hierin beperkend op te treden. Jeroen: *“Mijn oma is heel ouderwets en gelovig. Dat paste helemaal niet bij mijn leven. Uiteindelijk kon ik toch altijd doen wat ik zelf wilde, omdat ze niks anders kon dan het goed te vinden. Ik wist dat ze me toch niet op straat zou zetten.”* Ook bij andere respondenten is dit toegeeflijk gedrag herkenbaar. Enerzijds omdat de ouder niet weet hoe anders om te gaan met het opstandige gedrag van de respondent, anderzijds ligt het in het verlengde van het gebrek aan betrokkenheid: de ouder gaat een confrontatie uit de weg. Tegelijkertijd kan deze toegeeflijkheid ook vanuit schuldgevoel bij de ouder ontstaan vanwege het gebrek aan betrokkenheid en/of de eenoudersituatie waarin de respondent opgroeit. *“Soms gingen we stiekem een dag naar Amsterdam met de trein. Dan zei ik tegen mijn moeder dat ik bij een vriend was en die vriend zei weer dat hij bij mij was. Eigenlijk wist mijn moeder wel dat ik niet braaf bij die vriend thuis was, maar ze liet het verder maar”* (Eman).

Uit de verhalen van de respondenten komt, naast bovenstaande opvoedstijlen, bij opvoeders ook de autoritaire opvoedingsstijl naar voren. Dit uit zich vooral in de gezinnen waar vader wel aanwezig was gedurende de opvoeding en waarbij deze vanuit een machtsverhouding de respondent benaderde en fysiek strafte voor ongehoord gedrag. *“Mijn vader was een strenge man, al vanaf dat ik klein was kregen mijn broertje en ik klappen als we iets verkeerd hadden gedaan”* (Erik). Tegelijkertijd is ook zichtbaar dat in deze fase waarin de respondenten steeds vaker normoverschrijdend gedrag laten zien, moeder ook een autoritaire houding lijkt aan te nemen richting de respondent om op deze wijze controle te krijgen over de situatie. Dit uit zich in het stellen van regels en sancties. *“Ik moest gewoon luisteren naar wat mijn moeder zei en daarmee uit. Ik durfde mijn verhaal ook niet met haar te delen”*, aldus Raoul. Deze autoritaire stijl lijkt een gevolg van machteloosheid en deze houding heeft, gelet op de verwaarlozende en permissieve stijl van voorheen, weinig invloed op het gedrag van de respondenten. De opgelegde consequenties worden niet als indrukwekkend ervaren door de respondenten.

De invloed van de opvoedingsstijl op de ontwikkeling van het deviante gedrag wijkt voor de respondenten opgegroeid in een tweeoudergezin niet af van de overige respondenten. De aanwezigheid van twee ouders maakt in dit geval dus geen verschil. In beide situaties is ook in deze opvoeding naast de autoritaire stijl van voornamelijk vader ook de verwaarlozende stijl te onderscheiden als het gaat om de beperkte betrokkenheid richting de respondenten met betrekking tot school of vrijetijdsbesteding. Daarbij komt dat er sprake is van een meer traditioneel gedachtegoed met een Marokkaanse achtergrond bij de opvoeders binnen deze

gezinnen. Het verschil tussen deze traditionele, Marokkaanse thuiscultuur en de leefwerelden waar deze respondenten zich in bevinden, met name de middenklasse schoolcultuur, zorgt er hier eveneens voor dat de respondenten opstandig gedrag vertonen.

1.5 Intelligentieniveau

In de inleiding is aangegeven dat de achtergrond en persoonlijke ontwikkeling een rol kunnen spelen bij de mogelijkheden tot desistentie in een latere fase. Het is onderdeel van de mismatch die ontstaat tussen de individuele achtergrond en de maatschappelijke verwachtingen, omdat een laag intelligentieniveau en persoonlijkheidsproblematiek en/of een gedragsstoornis van invloed zijn op de manier waarop iemand omgaat met situaties die zich voordoen gedurende de levensloop.

Niet alle informatie met betrekking tot het intelligentieniveau en eventueel aanwezige gedrags-/persoonlijkheidsproblematiek is naar voren gekomen gedurende de interviews. Dossierkennis heeft grotendeels deze informatie opgeleverd. Negen van de respondenten, bijna de helft, scoort positief op een laag intelligentieniveau. Dit zijn tevens de jongeren die persisteren in de straatcultuur. De uitzondering hierbij is Frank; hij scoort laag op intelligentie, maar desisteert toch. In de volgende fase zal de levensloop van Frank verder worden toegelicht.

1.6 Persoonlijkheden- en gedragsproblematiek

In het onderzoek is ook gekeken naar persoonlijkheids- en gedragsproblematiek. Zeven van de twintig respondenten scoren positief op dit criterium. Van deze zeven persisteert iedereen behalve Kim in het criminele gedrag. Net als voor Frank zal ook de ontwikkeling van Kim in de tweede en derde fase uitgebreider aan bod komen, omdat dit de afwijkende ontwikkeling ten opzichte van de overige respondenten met dezelfde kenmerken laat zien.

Een laag intelligentieniveau en/of het hebben van persoonlijkheids- en gedragsproblematiek werkt belemmerend in de wijze waarop de respondent om kan gaan met stressfactoren. De persoonlijkheids- en/ of gedragsproblematiek impliceert namelijk een beperkte mate van zelfregulering van de jongere. Dit sluit aan op de zelfselectietheorie van Laub&Samson (1993) die stelt dat de basis voor een vroege neiging tot criminaliteit ligt in het hebben van een lage zelfcontrole. Dat kan voornamelijk worden verklaard door socialisatie en individuele gedragskenmerken, waardoor zij zich gedurende hun weg naar volwassenheid voortdurend begeven op paden die passen bij deze afwijkende eigenschappen. Daarmee blijven zij systematisch actief in de criminaliteit. Ondanks dat bij aanvang van deelname aan de straatcultuur deze kenmerken nog geen onderscheidende invloed hebben op de mate van deviant gedrag, zal blijken dat deze twee criteria, lage intelligentie en persoonlijkheids- en/ of gedragsproblematiek, door de beperkte zelfcontrole, in latere fasen een belangrijke rol spelen in het persisteren dan wel desisteren. Hierbij valt op dat bij alle persisterende respondenten sprake is van een lage intelligentie of gedragsproblematiek of beiden. Een uitzondering hierop is Luis. Luis volhardt namelijk in de criminaliteit, maar scoort niet op deze kenmerken. Dit komt omdat Luis tot aan het moment van interview succesvol is in het criminele gedrag, hierdoor lijkt het aan motivatie te ontbreken om andere keuzes te maken. Hierover in de derde fase meer.

2 Fase 2: 12 tot 17 jaar (middelbare schoolperiode)

Zoals uit de vorige fase tot 12 jaar bleek, zijn er tot aanvang van deze tweede fase geen factoren te benoemen die bij aanvang van de tweede fase al een duidelijk onderscheid laten zien in het gevolgde pad van de respondenten. In eerste instantie zetten de respondenten de deelname aan de intrinsieke straatcultuur op gelijke wijze voort. In de volgende paragrafen zullen de belangrijkste kenmerken gedurende deze tweede fase zoals deze in tabel 1 terug te vinden zijn, verder worden uitgewerkt. Zoals tevens in tabel 1 te zien is, scoren de respondenten op een aantal kenmerken gelijk, het is echter niet zo dat deze gelijkenissen voor alle respondenten gelden. Uitzonderingen worden in de paragrafen verder toegelicht, waarbij ieder belangrijk criterium in deze tweede fase afzonderlijk wordt uitgewerkt.

2.1 Voortijdig schoolverlaten

De mismatch tussen de straatcultuur, thuiscultuur en schoolcultuur zoals deze door El Hadioui (2011) beschreven wordt en in deel 1 van dit onderzoek wordt uitgelegd komt ook terug in de gegevens uit de interviews met de respondenten.

Allereerst is de mismatch tussen de gedragingen op straat en de verwachtingen vanuit de thuiscultuur zichtbaar. Naarmate de respondenten ouder worden en de leeftijd bereiken waarop zij het deviante gedrag gaan vertonen, krijgen de ouders meer moeite met de opvoeding. *Ik wist dat wat ik deed niet mocht, maar het was een afweging die ik maakte: een paar uur lol en dan vijf minuten klappen vangen of helemaal geen lol. Tja, dan koos je toch voor het eerste*” (Abdel).

In eerste instantie denken ouders nog dat het kwajongensgedrag bij de levensfase hoort en dat het van voorbijgaande aard is. Naarmate de ernst van de gedragingen toeneemt, gaan ze inzien dat het gedrag grensoverschrijdend is. De misdragingen van de respondenten worden in principe niet getolereerd, maar corrigerend opvoeden lijkt op dat moment al geen optie meer te zijn gelet op hoe de opvoeding voorheen verlopen is. *“Ik mocht op een gegeven moment niks meer. Juist daarom luisterde ik niet, het maakte toch niets meer uit”* (Bart).

Er is sprake van een mismatch tussen de thuiscultuur en de gedragingen op straat in combinatie met het gemis aan positieve rolmodellen en de beperkte overdracht van cultureel kapitaal zoals normen en waarden met betrekking tot het volgen van een opleiding en het ambiëren van een gedegen carrière. Een uitzondering hierop is Kim. Zoals eerder aangegeven lijkt hier in mindere mate een mismatch tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur aanwezig te zijn. Kim gaat deelnemen aan de intrinsieke straatcultuur, omdat zij de dood van haar moeder niet kan verwerken en niet om kan gaan met de thuissituatie waarin vader een nieuwe relatie gekregen heeft.

Ook Peter ervaart deze mismatch in mindere mate. Zijn vader heeft een eigen bedrijf gehad en hij is in een andere sociaal economische status opgegroeid. Echter, door het succes van vader wordt Peter weinig gestimuleerd iets van zijn leven te maken. Deelname aan school wordt niet als een vereiste gezien om succesvol te zijn en alsnog een eigen bedrijf op te kunnen zetten.

Deze mismatch tussen thuis en school aanwezig bij de overige respondenten maakt dat de ouders geen aansluiting kunnen vinden bij de respondenten om deze te doen conformeren aan de maatstaven van onze samenleving. *“Mijn moeder vond het belangrijk dat ik zou gaan werken zodat ik voor mezelf kon zorgen, zelf is ze ook niet lang naar school geweest vroeger”* (Dinar). Hierdoor wordt de mismatch tussen de leefwereld van de respondenten en de schoolcultuur bestendigd. De schoolcultuur in onze samenleving is gebaseerd op de normen en waarden van de middenklasse, waarbij zelfreflectie en zelfontplooiing centraal staan en het behalen van een diploma een vanzelfsprekendheid is. De lagere sociaal economische status waarin deze respondenten opgroeien,

maakt dat een dergelijk belang door de respondenten in deze leeftijdsfase niet wordt ervaren. *“Toen ik zestien was, werd mijn vader het huis uit gezet, omdat hij een wietplantage op zolder had”*, aldus Frank. Juist door dit gedrag en de consequenties wordt de sociaal economische status in stand gehouden.

De mismatch tussen thuis en school versterkt de behoefte aan de straatcultuur. Tegelijkertijd veroorzaakt het gebrek aan aansluiting vanuit de thuissituatie met de schoolcultuur eveneens een extra bevestiging dat de straatcultuur meer te bieden heeft. In het eerste gedeelte van dit onderzoek blijkt uit de theorie van El Hadioui (2011) dat deelname aan de intrinsieke straatcultuur voorts leidt tot schooluitval. Dit blijkt ook te gelden voor deze onderzoeksgroep waarvan iedereen behalve Joseph, de middelbare school niet in eerste instantie direct heeft afgemaakt. Hoewel normaliter de school voor jongeren een belangrijke leefwereld is, lijkt dat voor deze respondenten niet te gelden. *“Op school was ik alleen bezig met rotzooi trappen, ik werd vaker de les uitgestuurd dan dat ik aanwezig was. Het maakte me niks uit, ik was liever op straat met m’n vrienden”* (Jeroen). Joseph, de respondent die wel de middelbare school meteen heeft afgerond, geeft hierbij aan dat dit waarschijnlijk alleen is gelukt omdat hij intensief kon sporten op school. Hij speelde bijna iedere dag na schooltijd basketbal of honkbal wat hij heel belangrijk vond. Een voorwaarde vanuit school om deel te mogen nemen aan deze sportactiviteiten was aanwezigheid tijdens de lessen. Joseph bevestigt hiermee dat aansluiting voelen met school van belang is wil de deelname een succesvol traject zijn.

De uitval van school ontstaat naarmate de deelname aan de straatcultuur groter wordt en de respondenten steeds minder aansluiting ervaren met school; het beïnvloedt elkaar sterk. Uitval van school is een uiting en, zoals in de volgende paragrafen zal blijken, een voorspeller van deviant gedrag. Het vindt plaats onder invloed van de straatcultuur. Kim: *“Zodra je op straat gaat hangen en niet meer naar school gaat, kom je alleen maar jongeren tegen die in hetzelfde schuitje zitten. Je voelt je met elkaar verbonden en zoekt elkaar daardoor alleen maar meer op”*.

Wanneer de aansluiting met school steeds minder wordt door spijbelen en uitval, volgt er een periode waarin de opties voor de toekomst op alternatieve wijze onderzocht worden. Respondenten laten dan vooral een afzetting tegen de gangbare normen en waarden zien. Dit gaat gepaard met op straat hangen en crimineel gedrag zoals vandalisme, agressiedelicten en diefstal. Ook wordt het gebruik van softdrugs gedurende deze fase genormaliseerd. *“Ik blowde de hele dag. Voordat ik naar school ging, in de pauzes en dan na schooltijd ook op straat. Eigenlijk was ik gewoon de hele dag stoned”*, aldus Jeroen. Uit het onderzoek is gebleken dat vrijwel alle respondenten softdrugs zijn gaan gebruiken gedurende de middelbare schoolperiode en zijn gaan deelnemen aan de intrinsieke straatcultuur. De respondenten omschrijven deze periode als een doelloze en recalcitrante periode waarbij het deviante gedrag van kwaad tot erger werd.

2.2 Taakstraf

Dit deviante gedrag heeft als gevolg dat, behalve Raoul, Luis en Peter, de geïnterviewde jongeren gedurende deze fase allemaal te maken krijgen met justitie in de vorm van een opgelegde taakstraf(zie tabel 1).

De taakstraf bevestigt enerzijds de uiting van het deviante gedrag wat zich manifesteert in deze en eerdere fase. Anderzijds laat het zien dat het deviante gedrag dat leidt tot een taakstraf aan het begin van deze tweede fase niet onderscheidend is richting desistentie dan wel persistentie.

Een uitzondering hierop is Raoul, omdat Raoul aangeeft gedurende deze tweede fase wel veel tijd op straat door te brengen, maar tegelijkertijd niet mee wilde gaan in criminele gedragingen. *“Ik was vooral veel aan het blowen en met vrienden aan het rondhangen, maar als ze bijvoorbeeld gingen jatten uit de supermarkt was ik weg”*, aldus Raoul. Gelet op het feit dat Raoul later in deze tweede fase aan het werk gaat en later start met een MBO opleiding geeft aan dat de deelname aan de straatcultuur bij hem van meer tijdelijke aard is geweest. Ondanks dat Raoul dus in eerste instantie met dezelfde kenmerken start als de overige respondenten, kan uit het verhaal van Raoul worden opgemaakt dat zijn hechting met de intrinsieke straatcultuur minimaal is gebleven.

Voor Peter en Luis geldt dat zij meer uit toeval geen taakstraf hebben opgelegd gekregen. Hun gedragingen lijken namelijk niet anders te zijn dan die van de overige respondenten in deze fase die wel een taakstraf opgelegd hebben gekregen. Beiden geven echter aan niet door politie te zijn opgepakt voor de deviante gedragingen.

2.3 Geen acceptatie hulpverlening

Als gevolg van schoolverzuim en ander deviant gedrag op straat hebben de respondenten een taakstraf gekregen en is begeleiding in de vorm van (jeugd)reclassering ingezet. Hoewel contact met de reclassering tevens een opgelegde maatregel vanuit justitie is, vormt het ook een hulpverleningsvorm, omdat contact met de reclassering naast een controlerend aspect ook de intentie heeft om recidive te voorkomen en nieuwe perspectieven te bieden. Respondenten geven aan dat zij het vooral als een verplichting voelden om deze afspraken met de reclassering na te komen en dat het voor hen verder weinig meerwaarde had, daar zij op dat moment niet open stonden voor verandering. *“Ik moest twee weken iedere dag aan het werk bij het papegaaienpark. Daar kwam ik alleen maar bekenden tegen, uiteindelijk stond ik meer te blowen dan wat anders”* (Dinar). De focus van reclassering in deze fase ligt vooral op terugkeer naar school. Echter, doordat de respondenten nog steeds de mismatch tussen de schoolcultuur en de eigen leefwereld ervaren wordt dit doel niet bereikt.

Uitzonderingen hierop zijn Raoul en Kim, waarbij het bij de eerste een logisch gevolg is van het feit dat hij geen taakstraf opgelegd heeft gekregen. Daarbij weet Raoul de weg richting desistentie zelf in gang te zetten en te volgen waardoor tevens een andere hulpverleningsvorm in deze of volgende fasen beperkt van toepassing is. Wel geeft Raoul aan tijdens zijn bezoeken aan het jongerencentrum in de buurt inspiratie te hebben opgedaan om zo tot de opleidingskeuze richting jongerenwerk te komen.

Voor Kim geldt een ander verhaal. De moeder van Kim is overleden toen zij 10 jaar was. Dit in combinatie met de nieuwe relatie van haar vader heeft haar doen ‘ontsporen’, zoals ze het zelf zegt. Kim heeft een taakstraf gehad en is vervolgens via de jeugdreclassering bij de Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven terechtgekomen vanwege haar psychische problematiek. Hier heeft Kim een intensieve therapie en een opname gehad waarbij zij gewerkt heeft aan haar persoonlijkheidsproblematiek en van daaruit een nieuwe start heeft kunnen maken. Hierdoor is Kim

uiteindelijk zelfstandig gaan wonen met begeleiding en is opnieuw gestart met school om zo de HAVO af te maken, zoals terug te zien in tabel 1.

De inzet van reclassering is dus ook vaak de eerste vorm van hulpverlening waar een criminele straatjongere mee te maken krijgt. *"Iedere twee weken moest ik me melden op maandagavond. Zo'n gesprek duurde vijf minuten en dan stond ik weer buiten. Er werd alleen maar gevraagd of alles goed ging en als ik dan 'ja' zei was het verder prima"* (Sven). Het feit dat veel respondenten te maken hebben gehad met een taakstraf en dus jeugdreclassering betekent dat dit typerend is voor het deelnemen aan de intrinsieke straatcultuur. Tegelijkertijd zijn het geen factoren die, behalve voor Raoul en Kim, in deze fase een duidelijk onderscheid richting desistentie of persistentie maken.

2.4 Jeugddetentie

Gedurende de tweede fase valt op dat vier respondenten, Abdel, Bart, Eman en Dinar, in jeugddetentie terechtkomen. De ernst van de misdragingen was dusdanig dat een dergelijke maatregel passend was binnen ons rechtssysteem, hierbij gaat het in dit onderzoek of om een ernstig delict, of om veelvuldige delicten, of om het niet uitvoeren van een taakstraf. *"Rond mijn 15e was ik al begonnen met drugs te dealen. Uiteindelijk kwamen daar ook inbraken bij en werd ik veroordeeld"* (Eman).

De reden dat juist deze vier respondenten dusdanig gedrag gaan vertonen waardoor zij in jeugddetentie terecht zijn gekomen en tevens gedurende jeugddetentie geen keuzes maken richting desistentie hangt samen met de mate van internalisatie van de intrinsieke straatcultuur en het criminele gedrag. Deze internalisatie wordt beïnvloedt door iemands specifieke achtergrond waarbij met name de discrepantie tussen de thuissituatie, de persoonlijke kenmerken en de doelstellingen van de samenleving bepalend zijn. Dit maakt namelijk in hoeverre iemand vatbaar is voor verdere internalisatie of in staat is keuzes te maken die desistentie bevorderen. Voor al deze vier geldt dat zij tevens scoren op:

- een laag intelligentieniveau;
- gedragsproblematiek.

Naast deze persoonlijke kenmerken kan worden geconstateerd dat de opvoed- en opgroeisituatie bij deze vier respondenten sprake afwijkt ten opzichte van de gangbare normen en waarden van onze middenklasse samenleving. Zo blijkt uit het verhaal van Bart dat zijn alleenstaande moeder met alcoholmisbruik te kampen heeft gehad waarvoor zij ook enkele maanden opgenomen is geweest. Bart bevond zich toen nog in de leeftijd conform de eerste fase in deze analyse. Deze instabiliteit heeft dusdanige gevolgen gehad voor de ontwikkeling van Bart dat zowel een hechtingsstoornis als een normoverschrijdende gedragsstoornis is gediagnosticeerd.

Een gelijksoortig verhaal vertelt Dinar. Zijn ouders zijn gescheiden toen hij drie jaar was en zijn vader, die een stuk ouder was dan zijn moeder, overleed gedurende de tweede fase van deze analyse aan kanker. Dit heeft hem erg van zijn stuk gebracht waardoor hij des te meer opstandig gedrag is gaan vertonen. Bij Dinar is tevens ADHD vastgesteld. Ook bij de andere twee respondenten valt op dat, naast het opgroeien in een eenoudergezin, in de thuissituatie situaties ontstaan die voor extra instabiliteit en onrust zorgen. Een dergelijke thuissituatie kan ook van invloed zijn op de vorming van de persoonlijkheidsontwikkeling en kan zelfs leiden tot een gedrags- of persoonlijkheidsstoornis. Dit blijkt ook bij deze vier respondenten bij wie aan de hand van psychologisch onderzoek verschillende gedragsstoornissen zijn gediagnosticeerd welke van invloed zijn op de mate van deviant gedrag, omdat deze kenmerken maken dat iemand minder tot zelfsturing in staat is. Hetzelfde geldt voor een laag intelligentieniveau. Een dergelijke achtergrond maakt de respondenten gevoelig voor verdere internalisatie van de straatcultuur.

Deze twee kenmerken lage intelligentie en persoonlijkheids-/gedragsproblematiek zijn ook aanwezig bij de overige persisterende respondenten die in deze fase niet in jeugddetentie zijn terechtgekomen, echter niet beide kenmerken tegelijkertijd. De combinatie van deze twee kenmerken maakt dat iemand meer gevoelig is voor verdere internalisatie van het deviante gedrag wat vervolgens ernstiger crimineel gedrag tot gevolg heeft.

De uitzondering op bovenstaande is Charles.

Charles is een uitzondering als aangenomen wordt dat zowel een laag intelligentieniveau als persoonlijkheidsproblematiek tot grotere hechting met de straatcultuur leidt. Charles heeft namelijk een lage intelligentie en kampt met psychoses. Deze psychoses zijn vooral aan het licht gekomen door zijn harddrugsverslaving welke hij ontwikkelt in de fasen hierna. In deze tweede fase speelde deze problematiek al wel op de achtergrond, maar was minder manifest. Dit zou een uitleg kunnen zijn van het feit dat Charles geen jeugddetentiemaatregel heeft opgelegd gekregen en dus minder deviant gedrag zou hebben vertoond. Gelet echter op de verhalen van Charles waaruit onder andere blijkt dat hij zich in deze tweede fase vanuit de straatcultuur aansloot bij neonazi's en vanuit die groepsdruk geweldsdelicten richting allochtonen heeft gepleegd, kan eerder gesteld worden dat hij 'geluk' heeft gehad dat hij niet in deze fase al met een detentiemaatregel bestraft is.

De invloed van een justitiële maatregel in de vorm van (jeugd)detentie op de weg naar desistentie is geen op zichzelf staand iets. Het is de samenhang met andere factoren en de invloed daarop die maken dat detentie in sterke mate bepalend kan zijn voor de ontwikkeling van de respondenten. Hierbij zou misschien verwacht worden dat de (jeugd)detentiemaatregel een gunstig effect zou kunnen hebben op het desistentieproces, omdat de maatregel naast een bestraffend karakter tevens bedoeld is om na de detentieperiode op een positieve manier deel te kunnen nemen aan de samenleving conform de normen en waarden van onze maatschappij. Het tegendeel blijkt uit de verhalen van de respondenten, zij geven aan dat (jeugd)detentie er juist voor zorgt dat het succesvol deelnemen aan de maatschappij extra bemoeilijkt wordt.

In deze tweede fase van 12-17 jaar betekent jeugddetentie concreet dat de vier respondenten uit de eigen leefomgeving gehaald worden. Mocht schooluitval op dat moment nog niet aan de orde zijn geweest dan betekent de jeugddetentie dat de respondenten dienen te stoppen met de huidige opleiding. Het stoppen met school heeft vervolgens gevolgen voor de mogelijkheden richting een eventuele vervolgopleiding en werk. In de volgende fasen zullen de andere gevolgen van (jeugd)detentie op de mogelijkheden tot desistentie worden uitgelegd.

2.5 OTS inclusief uithuisplaatsing

Voor alle vier respondenten die in jeugddetentie hebben gezeten geldt dat zij na beëindiging van jeugddetentie tot hun achttiende jaar in Jeugdzorginstellingen zijn geplaatst met behulp van een door de rechter opgelegde ondertoezichtstelling (OTS). *"Toen ik 16 was kwam ik vast te zitten door een ramkraak. Tot aan mijn 18e mocht ik niet naar huis en heb ik op vier verschillende plekken gezeten"* (Bart). Ook Frank is onder toezicht gesteld en uit huis geplaatst, maar dit had te maken met het feit dat zijn vader op straat kwam te staan vanwege de wietplantage. De OTS voor Frank had dus een meer beschermend karakter.

Door de OTS zijn de respondenten genoodzaakt om na jeugddetentie langer elders dan thuis te verblijven. Ondanks dat gedurende jeugddetentie en later ook in de instellingen waar zij gewoon hebben van jeugdzorg de mogelijkheid bestaat om onderwijs te volgen hebben zij hier geen of niet voldoende gebruik van gemaakt. De respondenten ervaren in deze instellingen geen betere aansluiting met school, zij keren dan ook allen zonder diploma uiteindelijk weer terug de maatschappij in.

Dat deze terugkeer naar de maatschappij wanneer de respondenten 18 zijn geworden van invloed is op de positie van de respondenten en een eventueel desistentieproces zal blijken in de volgende derde fase.

2.6 Geen terugkeer naar school/eind fase 2

Een deel van de respondenten laat aan het einde van deze fase zien dat er een verschuiving plaatsvindt van een sterke oriëntering op de straatcultuur naar meer aandacht voor de toekomst en de eigen mogelijkheden hierin. Het gaat hier om Raoul en Kim. Tevens zit Joseph op dat moment nog op school om in deze periode zijn diploma te behalen.

In paragraaf 1.3 is al gesteld dat alle respondenten in eerste instantie hetzelfde innovatieve devianttype laten zien om om te gaan met de druk die zij ervaren vanwege de discrepantie tussen de eigen normen, waarden en mogelijkheden en de gangbare maatstaven van onze maatschappij. Dit is geen bewuste strategie en de respondenten benoemen evenmin zelf deze discrepantie, maar gelet op de individuele verhalen en de eerdere theoretische uiteenzetting valt deze analyse te maken. De respondenten kiezen er in eerste instantie voor om op innovatieve wijze om te gaan met de onduidelijke verwachtingen die bij hen komen te liggen. Dit innovatieve uit zich in afwijkend, norm-overschrijdend gedrag en het vinden van aansluiting bij de straatcultuur. Aan deze deelname wordt identiteit en status ontleend en het biedt de respondenten een manier om op eigen wijze deel uit te maken van de samenleving. Voor Kim en Raoul geldt dat zij aan het eind van deze tweede fase de innovatieve gedragingen deels plaats laten maken voor een meer conformistische insteek. Dit houdt in dat aan het eind van deze fase Kim en Raoul keuzes maken en gedrag vertonen conform de gangbare normen en waarden van de maatschappij. De eigen toekomst wordt serieus genomen en er worden concrete stappen gezet om constructief invulling te gaan geven aan deze toekomst. In de derde fase is te zien dat meer respondenten deze beweging richting desistentie gaan maken. Het feit dat Raoul en Kim juist in deze tweede fase al andere keuzes maken laat zien dat er bij hen sprake is geweest van een minder sterke hechting met de intrinsieke straatcultuur. Daarbij geldt voor Kim dat zij niet opgegroeid is in een lagere sociaal economische situatie wat maakt dat Kim meer aansluiting voelt met de gangbare normen en waarden van de samenleving.

Deze mindere hechting lijkt ook voor Peter te gelden gelet op zijn achtergrond en zijn verdere ontwikkeling tot aan het moment van interview waarbij gesteld kan worden dat Peter niet persisteert, maar ook niet desisteert.

3 Fase 3: 17 tot 20 jaar (de overgangsfase naar meerderjarigheid)

Fase drie is een cruciale fase wanneer het gaat om het onderscheid tussen de uiteindelijke persisterende en desisterende respondenten. De respondenten geven aan een verschil te ervaren tussen de situatie waarin zij minderjarig waren en de situatie waarin zij meerderjarig zijn. Het gaat hierbij niet om het formeel volwassen zijn. Juist hoe het volwassen zijn wordt ervaren, de subjectieve volwassenheid, is van invloed op de ontwikkeling van de respondenten en de keuzes die zij maken richting desistentie dan wel persistentie. Voor het achttiende levensjaar lijken de respondenten weinig consequenties te ervaren van de keuzes die zij maken. Een uitzondering hierop zijn uiteraard de respondenten die een jeugddetentiemaatregel opgelegd kregen, maar ook zij ervaren het verschil tussen minderjarigheid en meerderjarigheid pas wanneer zij na hun achttiende levensjaar weer terugkomen in hun voormalige leefomgeving. De manier waarop met deze subjectieve volwassenheid wordt omgegaan laat het onderscheid zien tussen de respondenten die persistenten in het criminele gedrag en de respondenten die zich hiervan afkeren. Hier zal in de volgende paragrafen verder op in worden gegaan. Hierbij zullen opnieuw de criteria uit tabel 1 als leidraad worden gebruikt.

3.1 Uit ouderlijk huis gezet

Allereerst verandert de thuissituatie. Waar voorheen de ouder nog verantwoordelijk was voor diens zoon of dochter en in die zin dus in meerdere mate verplicht bleef om te gaan met de problemen die veroorzaakt werden door de respondenten, zo kan de ouder vanaf de achttien jaar de verantwoordelijkheid veel meer bij de respondent (terug) leggen. Wat hierbij te zien is, is dat veel ouders niet langer accepteren dat de respondenten thuis blijven wonen en financieel afhankelijk zijn van het gezinsinkomen. *“Mijn moeder zei toen ik bijna 18 werd dat ik maar moest gaan werken zodat ik voor mezelf kon zorgen”*, aldus Raoul. Vaak ligt hier een zeer moeizame relatie tussen ouder en kind aan ten grondslag en grijpen ouders de overgang naar meerderjarigheid aan om uit de moeilijke thuissituatie te komen. *“Mijn moeder en ik hadden op een gegeven moment iedere dag ruzie. Toen ik mijn moeder een keer een klap heb gegeven nadat ze mijn kleine zusje had geslagen moest ik per direct het huis uit. Dit was ook beter”*, aldus Joseph. Het creëren van deze afstand tussen ouder en kind is geen eenvoudig proces, want de zorgen verdwijnen niet zodra de respondenten de deur wordt gewezen, maar het dwingt de respondenten wel om na te denken over hoe dat zij hun leven willen gaan leiden.

Bovengenoemde reactie van ouders in de derde fase sluit aan bij de opvoedcultuur zoals deze in de vorige hoofdstukken aan bod kwam. Door het ontbreken van een consequente opvoedingsstijl gericht op de ontwikkeling van het kind en de aansluiting bij onze samenleving, zijn deze respondenten meer vatbaar voor de intrinsieke straatcultuur. Vervolgens wordt zichtbaar dat, naarmate het deviante gedrag aanhoudt dan wel toeneemt, ouders niet bij machte zijn hierin nog corrigerend op te treden. De ouder wordt overvraagd in diens opvoedkwaliteiten, enerzijds vanwege het gebrek hieraan, anderzijds vanwege het deviante gedrag dat deze respondenten laten zien, waarbij het een het ander versterkt en de mate ervan per situatie verschilt. Een duidelijk voorbeeld van dit verschil is dat bij de respondenten die een jeugddetentiemaatregel opgelegd hebben gekregen zichtbaar is dat de combinatie van hun gedragingen en het opvoedklimaat thuis ervoor zorgt dat ook na afloop van detentie de respondenten tot hun achttiende jaar niet naar huis kunnen en derhalve onder toezicht van Bureau Jeugdzorg zijn gesteld. De ernst van hun gedragingen, maar ook het gebrek aan opvoedkwaliteiten en stabiliteit in de thuissituatie maken dat deze respondenten op jonge leeftijd niet meer thuis kunnen wonen. Dat deze situatie vervolgens van invloed is op de ontwikkeling van de respondenten is reeds uit de vorige fase gebleken.

Uit tabel 1 blijkt dat vrijwel alle persisterders in de straatcultuur tijdens deze derde fase uit huis zijn gezet. Dit betekent dat er, zoals hierboven al beschreven, een ander contact met ouders ontstond in deze leeftijdsfase en ouders op deze manier een poging doen een oplossing te zoeken voor de onhoudbare thuissituatie. Een uitzondering hierop is Luis. Luis is ten tijde van het interview nog steeds crimineel actief, hij dealt drugs. Op andere criteria scoort Luis hetzelfde als de andere respondenten die niet gedesisteerd zijn. Luis wordt echter niet uit huis gezet. Luis woont vanaf zijn twaalfde bij zijn alleenstaande oma. Zijn moeder heeft hem bij zijn oma laten wonen, omdat ze hem thuis onhandelbaar vond. In die zin dus een soortgelijk verhaal dan de respondenten die op latere leeftijd op straat worden gezet, echter de thuissituatie met oma is vervolgens vrij stabiel verlopen. Oma laat hem vrij in zijn doen en laten en hierdoor kunnen ze goed samen leven, waardoor Luis in deze fase niet de consequenties ervaart van een uithuiszetting. Omdat hij tegelijkertijd ook geen detentiemaatregel opgelegd heeft gekregen en middels dealen redelijk succesvol structurele inkomsten weet te vergaren is zijn motivatie om keuzes richting desistentie te maken minder groot.

Een andere uitzondering met betrekking tot de uithuiszetting is Frank. Frank is gedesisteerd, maar ook uit huis gezet. De oorzaak hierin ligt wat anders; hij is uit huis gezet met een ondertoezichtstelling, omdat zijn vader niet in staat was om goed voor hem te zorgen. Na zijn ondertoezichtstelling mocht hij niet meer thuis komen wonen en heeft hij de hulpverlening opgezocht die hem vervolgens hielp met huisvesting en het vinden van een baan.

Ook Joseph is een uitzondering op de regel. Hij is door zijn moeder uit huis gezet omdat het ten tijde van zijn puberjaren niet goed ging thuis. Echter, Joseph heeft als enige in het hele onderzoek zijn middelbare school afgemaakt en kon daardoor nadat hij uit huis gezet werd gemakkelijker weer aansluiting vinden bij school en werk, waardoor hij meer toekomstperspectief had.

Een soortgelijke uitzondering geldt voor Oscar. Oscar wordt net als Joseph uit huis gezet, omdat moeder de opvoeding en de ruzies niet meer aan kan. Oscar geeft zelf aan dit ook beter te vinden, de situatie met zijn moeder en stiefvader liep steeds verder uit de hand en hij wilde niet langer afhankelijk zijn van hen. Oscar kon terecht bij een goede vriend van hem en hij mocht daar ook formeel, met inschrijving, blijven wonen. Dit betekende dat Oscar in een stabiele situatie terecht kwam en van daaruit eigen keuzes kon gaan maken. Uiteindelijk heeft dit er tot geleid dat hij de opleiding voor sportinstructeur ging doen.

Tot slot is Mo een uitzondering. Dit heeft waarschijnlijk ook te maken met de leeftijd die Mo had ten tijden van het onderzoek; hij was al 36 en had op dat moment nog maar net een stabiele woon- en werksituatie voor zichzelf gecreëerd. Dit betekent dat hij meer tijd heeft gehad dan anderen om zich van de straatcultuur en de criminaliteit te onttrekken. Dit kan verklaard worden van uit de eerdere constatering dat jongeren met een Marokkaanse achtergrond vaker persisteren in delinquent gedrag (Eldering&Knorth, 1997). De oorzaak hiervan zit waarschijnlijk in het verschil dat deze jongeren ervaren tussen de na te streven doelen en gangbare normen en waarden binnen onze samenleving en de thuiscultuur en de beperkte beschikbaarheid van middelen om aan deze maatschappelijke verwachtingen te kunnen voldoen. Mo, opgegroeid in een traditioneel Marokkaans gezin, heeft door deze discrepantie lang tot het innovatieve devianttype behoort.

Waarom is de uithuiszetting in deze fase een belangrijk kenmerk als het gaat om persistentie dan wel desistentie? De verklaring hiervan ligt met name in de gevolgen van een uithuiszetting. De respondenten worden door ouder(s) op straat gezet met het idee dat vrienden tijdelijk wel voor onderdak kunnen zorgen en zij daarna zelfstandig een kamer kunnen huren. De realiteit is echter snel anders. De respondenten geven aan geen eigen inkomsten te hebben en ook niet eenvoudig aan het werk te kunnen komen waardoor zij een bijstandsuitkering willen/moeten aanvragen. Gelet op de wet- en regelgeving is een uitkering aanvragen zonder geldig verblijfadres niet mogelijk, maar een verblijfadres zonder inkomen is ook moeilijk te realiseren. Alleen Frank en Joseph weten in deze periode hulp te zoeken om uit de benarde situatie te komen. De overige respondenten zwerven van

slaapplek naar slaapplek en vervallen in crimineel gedrag om zo voor zichzelf te kunnen zorgen. *“Ik mocht een maand bij een vriend logeren, maar daar moest ik hem wel iedere week €50,- voor boodschappen voor betalen”* (Jeroen).

Vanuit deze situatie ontstaan ook de eerste schulden, omdat betalingsverplichtingen rondom zorgverzekering, tandartskosten en mobiele telefonie niet betaalt worden. Eman: *“Ik ben blij wanneer ik mijn zorgtoeslag op mijn rekening krijg, dan kan ik daar mijn vrienden van terug betalen en wiet gaan halen”*.

Wanneer de respondenten op die leeftijd dus uit huis worden gezet betekent dit dat het bemoeilijkt wordt om afstand te nemen van de intrinsieke straatcultuur en het criminele gedrag. Het feit dat de gedesisteerde respondenten, behalve Joseph, Mo en Frank, niet uit huis zijn gezet hangt samen met de mate waarin deze respondenten thuis en op straat deviant gedrag vertoonden. In de volgende paragraaf wordt uitgelegd dat juist deze gedesisteerde respondenten in de derde fase andere keuzes gaan maken.

3.2 Detentie

In deze derde fase is te zien dat zeven respondenten een detentiemaatregel opgelegd krijgen. De vier respondenten die eerder een jeugddetentiemaatregel opgelegd kregen vallen hier niet onder. Het gaat om de respondenten die volharden in het innovatieve devianttype en het criminele gedrag verder internaliseren. Dit gedrag heeft detentie tot gevolg. Deze zeven respondenten zullen net als de vier met jeugddetentie persisteren in het deviante gedrag tot aan het moment van interview. Zoals bij de vier respondenten met een jeugddetentiemaatregel te zien is in tabel 1 scoren de respondenten die in deze derde fase detentie opgelegd krijgen vanaf het moment van detentie op vrijwel alle criteria in de volgende fasen. Net als jeugddetentie kan detentie dus als belangrijk al dan niet bepalend worden beschouwd als het gaat om de mogelijkheden richting desistentie.

Uitzondering op de grote invloed van detentie op de ontwikkeling van de respondent richting desistentie dan wel persistentie zijn Mo, Grace, Jeroen en Luis.

Mo allereerst wederom vanwege het feit dat zijn vierde fase die hierna komt, de fase tot aan het moment van interview, lang heeft geduurd. Mo is 36 jaar en heeft in de vierde fase meerdere malen in detentie gezeten en daarmee ook voor een lange periode op de overige criteria uit de tabel 1 gescoord. Uiteindelijk is hij echter in staat gebleken zich af te keren van het criminele gedrag, wat voornamelijk te wijten is aan de tijdsduur.

Grace is een uitzondering, omdat zij wel in detentie is verbleven maar zich daarna heeft ontwikkeld richting desistentie en derhalve niet scoort op de kenmerken die na detentie komen in tabel 1. Grace heeft in detentie gezeten vanwege drugshandel, maar nadat zij in detentie is bevallen van haar dochtertje heeft zij hulpverlening aangegrepen om voor zichzelf en haar dochtertje een beter perspectief te creëren. Inmiddels heeft ze een eigen woning en is ze gestart met een werk-leertraject richting ICT.

Jeroen is eigenlijk de tegenovergestelde uitzondering. Jeroen heeft namelijk niet in detentie gezeten, maar scoort ondertussen wel op de overige criteria waarna hij zich ontwikkeld heeft tot een persisterender op het moment van interview. Dit komt door andere gebeurtenissen in het leven van Jeroen. De moeder van Jeroen overlijdt plotseling aan een hartaanval wanneer hij net negentien jaar is. Zijn vader is al van kleins af aan niet in beeld. Van de woningbouwvereniging mag hij in het ouderlijke huis blijven wonen nadat zijn moeder is overleden. De gebeurtenis in zijn thuissituatie heeft hem echter dusdanig laten ontsporen dat Jeroen uiteindelijk met hoge schulden uit huis is gezet en dak- en thuisloos is geworden. Ondanks dat Jeroen ten tijde van het interview crimineel actief is, heeft hij dus niet in detentie gezeten.

Deze zelfde situatie geldt voor Luis. Uit de verhalen van Luis blijkt duidelijk dat hij nog crimineel actief is, echter doordat hij bij zijn oma woont en daar kan doen en laten wat hij wil volgen er vanuit thuis weinig tot geen consequenties met betrekking tot zijn gedrag. Daarbij komt dat onduidelijk is in hoeverre Luis door de politie in beeld is als het gaat om zijn criminele gedrag, hij is er in ieder geval nog nooit voor opgepakt. Aangezien Luis geen lage intelligentie heeft of te maken heeft met gedragsproblematiek kan het zijn dat hij een 'slimme' crimineel is die op berekenende wijze de criminaliteit als inkomstenbron gebruikt en daarin justitie weet te vermijden.

Naast dat detentie in deze fase een beschrijvend kenmerk is zijn de gevolgen van detentie tevens een verklaring voor de ontwikkeling van respondenten richting het volharden in crimineel gedrag. Voor de zeven respondenten die in deze fase berecht worden ontstaat in de aanloop naar meerderjarigheid een moeilijke periode waarin veel problemen ontstaan. Daar waar ingrijpen vanuit leerplicht, reclassering en ouders de schade, zoals jeugddetentie of een uithuisplaatsing vanuit Bureau Jeugdzorg, nog enigszins lijkt te hebben beperkt in de fasen hiervoor, ontstaat in de periode waarin deze respondenten meerderjarig worden, de fase waarin de respondenten verder verwijderd raken van de maatschappij. *"Mijn moeder wist dat ik verkeerde dingen deed, maar ze kon er niks aan doen. Op een gegeven moment werden de ruiten bij ons thuis ingegooid. Toen heeft ze wel de politie gebeld en mij het huis uitgezet. Achteraf begrijp ik dit wel"* (Bart).

Voor alle respondenten uit het onderzoek geldt dat zij een verandering ervaren als het gaat om de verwachtingen en verantwoordelijkheden die bij hen komen te liggen in deze overgangsfase van minderjarigheid naar meerderjarigheid. Echter, bij de zeven respondenten die nu berecht worden in deze fase en voor de respondenten die vanuit een OTS situatie terugkeren, roept deze veranderde positie en de daarbij komende druk juist het gevoel op nog minder in staat te zijn zich aan te kunnen passen aan de verwachtingen vanuit de maatschappij. Juist doordat zij zich zo vervreemd voelen van de samenleving ontstaat het idee alleen maar aansluiting te hebben met de straatcultuur; succesvol zijn volgens de algemeen geldende maatstaven lijkt onbereikbaar waardoor zij volharden in het innovatieve devianttype. Zeker wanneer respondenten niet langer thuis mogen blijven wonen, zoals Abdel (tabel 1), komen basale levensbehoeften ernstig onder druk te staan, de respondenten voelen zich steeds meer richting de straatcultuur en het bijbehorende criminele gedrag geduwd. *"Ik had via via wel een kamer kunnen regelen, maar ik had helemaal geen geld om de huur te betalen. Af en toe kon ik de huisbaas wat cash geven, maar binnen een paar maanden kwam de deurwaarder en werd ik op straat gezet"* (Abbas).

De aard van de delicten verandert bij de elf persisterende respondenten (de respondenten met een opgelegde (jeugd)detentiemaatregel), Grace, Mo en Luis) in deze fase richting het vergaren van inkomen middels criminele activiteiten. Criminaliteit in het kader van de intrinsieke straatcultuur is een onderdeel van de groepsnorm. De criminaliteit in deze fase wordt een voorwaarde om te kunnen overleven nu zij financieel niet meer door hun ouder(s) gesteund worden. De noodzaak tot het vergaren van inkomsten betekent afhankelijkheid van deze inkomstenbron, in dit geval criminaliteit. Tegelijkertijd zorgt deze inkomstenbron ook voor een stuk onafhankelijkheid bij de respondent. Op korte termijn levert het te weinig op om regulier salaris uit werk of een bijstandsuitkering te accepteren, omdat de inkomsten uit de criminaliteit hoger zijn. *"Van een uitkering kan ik echt niet rondkomen met alles wat ik moet betalen. Ik heb wel andere inkomsten nodig om te kunnen leven"* (Abbas). Daarbij is tevens te zien dat pogingen die ondernomen worden om conform de verwachtingen van de samenleving te handelen op een teleurstelling uitlopen. *"Ik had werk in een magazijn en dit ging allemaal goed totdat ik niet op tijd betaald kreeg. Het duurde lang en ik had geld nodig dus toen ben ik op een gegeven moment maar zelf dozen open gaan maken om te kijken of ik daar aan kon verdienen. [...] Totdat ze erachter kwamen, toen stond ik meteen weer op straat en kwam ik in detentie terecht"* (Abdel).

Naast de oorzaak van detentie geven de gevolgen van detentie nog beter weer waarom de elf respondenten volharden in het criminele gedrag. Een detentiemaatregel is repressief van aard, maar is tevens bedoeld om gedragsverandering teweeg te brengen. De jeugddetentiemaatregel heeft daarbij primair een pedagogisch karakter. Beiden bedoeld om de kans op recidive te voorkomen. De kans op een dergelijk effect lijkt beperkt wanneer het leven na detentie niet of niet op andere wijze is ingevuld. *"Jeugdzorg heeft ervoor gezorgd dat ik helemaal niets had en op mijn 18e hebben ze mij zo laten vallen"* (Dinar). Een degelijke voorbereiding op terugkomst in de samenleving blijft uit en de respondenten komen terug in hun voormalige leefomgeving vaak zonder een vaste woonplek, zonder inkomen en vooral veel zaken die geregeld moeten worden. *"Toen ik weer vrij kwam wilde mijn moeder niet meer dat ik thuis kwam wonen, want dan zou ze minder huursubsidie krijgen en gekort worden op de uitkering"* (Erik).

De druk die de respondenten ervaren vanaf het moment dat zij terugkeren uit detentie (en OTS) om in het levensonderhoud te voorzien en een positieve richting aan hun leven te geven is vele malen groter dan voordat zij in detentie zaten. Voor de (jeugd)detentie woonden zij vaak nog bij hun ouder(s) en werd er in mindere/beperkte mate een beroep gedaan op hun zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Na (jeugd)detentie lijkt het leven opnieuw opgebouwd te moeten worden waarbij terugvallen op de ouder(s) en de eventueel daarbij behorende financiële middelen niet meer vanzelfsprekend is. Ouders zijn, gelet op de problemen die er zijn geweest in het verleden, niet langer in staat op emotioneel en materieel vlak voor de respondent klaar te staan, daarbij komt dat de jongeren meerderjarig zijn en daardoor eerder als een financiële last worden gezien binnen het huishouden in een lagere sociaal economische klasse wanneer deze jongere zelf geen structurele, legale inkomsten heeft. *"Ik woonde nog wel thuis, maar ik zag mijn ouders nooit. We negeerden elkaar. Toen ik weer vrij kwam mocht ik niet meer thuis wonen"* (Abbas). De justitiële interventie zorgt voor een afbreuk van opgebouwde bestaanszekerheid en voor een achterstand daarin op het moment van terugkeer uit detentie. Deze achterstand is terug te zien in tabel 1 waarin een opbouw van negatieve criteria ten aanzien van desistentie is verwerkt waar deze respondenten op scoren.

De elf persisterende respondenten komen vanaf de derde fase in een neerwaartse spiraal. Al snel wordt een achterstandspositie gecreëerd na terugkeer uit (jeugd)detentie en/of een uithuiszetting. Geen huisvesting, geen inkomen, ontstaan van schulden, het gevoel gestigmatiseerd te worden, afhouden van hulpverlening en persistentie van criminaliteit. In een vogelvlucht het gemiddelde proces wat in hoog tempo door deze elf respondenten doorlopen wordt. Er ontstaat een cumulatief nadeel waar Laub&Samson (1993) over spreken. Er ontstaat een domino-effect ten aanzien van negatieve, belemmerende factoren die de respondenten steeds weer opnieuw in de richting van het innovatieve devianttype duwen.

3.3 Geen terugkeer naar school of werk

Zoals gezegd wordt, in de periode dat de volwassenheid intreedt, de druk vanuit de maatschappij groter. Waar voorheen uiteindelijk ouders verantwoordelijk worden gesteld voor het gedrag van de respondenten zo worden de respondenten vanaf achttien jaar zelf aangesproken op hun verantwoordelijkheid en worden zij geconfronteerd met wat er van hen verwacht wordt. Deze druk maakt dat het lastig wordt het gedrag dat vertoond werd gedurende de middelbare schoolperiode in diezelfde vorm voort te zetten. Tegelijkertijd betekent het dragen van verantwoordelijkheden ook dat er gezocht moet worden naar mogelijkheden om te gaan met deze plichten en aansprakelijkheid, waarbij met name het vinden van een inkomstenbron, iets wat voorheen minder noodzakelijk was vanwege het financiële onderhoud door ouder(s), als een grote druk en eerste noodzaak wordt ervaren.

Gedurende deze overgangsfase, en ook later, geven alle respondenten aan te beseffen dat investeren in scholing belangrijk is als het gaat om de mogelijkheden op de arbeidsmarkt op dat moment en de mogelijkheden voor de toekomst. Echter, zij ervaren dat het teruggaan naar school geen eenvoudige optie is, omdat het reguliere schoolsysteem niet gericht is op 'uitvallers', maar ook omdat zij zichzelf nog steeds niet in staat achten zich aan het schoolsysteem aan te kunnen passen. Dit laatste geldt voornamelijk voor de persisterende respondenten. De desisterende respondenten ervaren in eerste instantie ook belemmeringen, maar weten deze te overwinnen.

"Vorig jaar had ik me ingeschreven voor de BBL opleiding voor autotechnicus, want voor een BOL opleiding ben ik te oud. Maar ik kon nergens werk vinden dus mocht ik uiteindelijk niet beginnen met de opleiding" (Bart). Aangepaste onderwijsvormen, meer aansluitend bij de situatie van deze respondenten, zijn amper aanwezig. Deze belemmering ervaren met name de respondenten die vanuit (jeugd)detentie komen. Zij hebben het gevoel in een achterstandspositie te verkeren waaruit het lastig is verder te komen.

Hetzelfde geldt voor de mogelijkheden tot arbeid. Los van het hebben van een diploma blijkt het voor de respondenten die vanuit (jeugd)detentie komen niet eenvoudig om aan laaggeschoold werk te komen. Zodra iemand voor langere periode in detentie komt, wordt het moeilijk om een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) te krijgen en ontstaat een zogenaamd 'gat' op het CV. De mogelijkheden op de arbeidsmarkt zijn beperkt en het opdoen van (werk)ervaring wordt haast onmogelijk. *"Je zegt 'ja' tegen een simpel baantje, omdat het moet van de uitkering en omdat je geld wil. Vervolgens merk je dat het werk zo simpel en saai is dat het niet vol te houden is. Je gaat je ziek melden en voor je het weet sta je weer op straat zonder werk en zonder uitkering"* (Abdel). De respondenten geven de maatschappelijke instituties de schuld van hun achterstandssituatie. Vervolgens heeft dit weer bevestigend gedrag tot gevolg, want overeenkomstig de labeling theorie van Becker (1963) heeft het gevoel doelbewust benadeeld te worden door de samenleving bij minderheidsgroepen vaak tot gevolg dat juist het verwachte deviante gedrag vertoond wordt. *"Ik wil best gaan werken, maar er zijn helemaal geen banen voor mij. Dan ga ik mijn eigen geld wel regelen. Wat moet ik anders?"* (Eman).

Bovenstaande geldt niet voor Grace die door de bevalling van haar dochtertje heeft ingezien dat zij andere keuzes moest maken om goed voor haar dochtertje te kunnen zorgen.

Juist in deze derde fase is echter ook te zien dat een aantal respondenten juist wel terugkeren naar school of werk. Naast Raoul en Kim die in de vorige fase al terug naar school gingen is in deze derde fase te zien dat nu meer respondenten naar school of aan het werk gaan. Zoals uit paragraaf 3.1 al is gebleken zijn Oscar, Joseph en Frank, ondanks het feit dat zij uit huis zijn gezet, gedesisteed. Het eerste belangrijke kenmerk wat deze desistentie duidt is de terugkeer naar werk en school in deze derde fase. Daarnaast gaan ook Patrick en Sven aan het werk. *"Nadat ik eerst een paar jaar totaal niet wist wat ik wilde ben ik op een gegeven moment gestart met een sporttraject voor jongeren in de*

wijk, hierdoor ben ik gestopt met blowen en ben ik erachter gekomen dat ik een sportopleiding wilde gaan volgen, zodat ik zelf instructeur kan worden en jongeren kan helpen”, aldus Oscar.

Dat deze respondenten die in deze fase terugkeren naar school of werk in staat blijken zich te kunnen conformeren aan de verwachtingen van de maatschappij en in die context te streven naar een succesvol bestaan valt niet eenvoudig te verklaren naar aanleiding van de interviews, omdat de respondenten hierin niet concreet kunnen aangeven wat en wanneer de ommekeer was. Het lijken afzonderlijke verhalen te zijn met ieder een ‘toevallige’ samenloop van omstandigheden. Tegelijkertijd is de overgang naar dit conformisme mede een onderdeel van het onderscheid in de ontwikkeling van de desisterende en persisterende respondenten. Het verschil tussen het persisteren in het innovatieve devianttype en het conformeren aan de normen en waarden van de samenleving hangt samen met de mate waarin de opvoedingsstijl en thuiscultuur afwijken van de norm en tevens van de persoonlijke kenmerken van de respondent. Deze twee zijn belangrijk voor de mate van internalisatie van het deviante gedrag en de mate waarin de respondenten zelfcontrole kunnen laten zien in de wijze waarop zij omgaan met de gangbare doelstellingen van de samenleving. Zoals uit de vorige paragraaf bleek is juist bij de respondenten die in deze derde fase persisteren gebleken dat van deze internalisatie sprake is en dat de gevolgen hiervan in de vorm van (jeugd)detentie bepalend zijn voor de mogelijkheden van de respondenten om zich te kunnen afkeren van de criminaliteit.

De combinatie van factoren op het gebied van persoonlijkheids- of gedragsproblematiek, intelligentieniveau en de thuissituatie van de respondenten die in deze derde fase terugkeren naar school of aan het werk blijkt niet dusdanig af te wijken dat de mismatch tussen de doelstellingen van de samenleving en de mogelijkheden van de respondent hierin onoverbrugbaar is.

Dit heeft vervolgens tot gevolg dat deze desisterende respondenten in deze fase de nodige zelfcontrole terugpakken om op het juiste moment alsnog door middel van conformistisch gedrag tot zelfontwikkeling en succes te kunnen komen overeenkomstig de maatstaven van de maatschappij. *“Toen ik na een scooterongeluk in het ziekenhuis lag en mijn moeder aan mijn bed stond beseftte ik pas hoeveel zorgen zij zich al die tijd al maakte. Ik heb haar toen beloofd dat ik iets van mijn leven zou gaan maken”* (Patrick). Kim: *“Om mij heen zag ik vrienden van de straat verder in de problemen komen, ik wist dat ik zo niet wilde eindigen”.*

In deze derde fase van 17 tot 20 jaar valt op dat de desisterende respondenten gaan inzien dat de volwassen status met de daarbij komende verwachtingen niet langer strookt met de intrinsieke straatcultuur en dat zij, om enigszins succesvol te kunnen zijn, andere keuzes zullen moeten blijven maken. Hierbij kan het gaan om het vinden van werk, het starten met een opleiding, maar ook het beginnen met sporten of op andere wijze invulling geven aan het creëren van een dag- en nachtstructuur. Raoul: *“Ik werkte in een fabriek en had veel oudere collega’s. Door met hen te praten kwam ik erachter dat ik echt iets anders met mijn leven wilde dan daar te blijven werken.”*

De ideeën met betrekking tot wat en hoe de respondenten iets willen gaan bereiken worden steeds concreter nadat het proces richting desistentie gestart is en door deze concretisering ontstaat tevens een duidelijker beeld van de te ondernemen stappen om bepaalde doelen te bereiken. Hierbij geven de respondenten aan dat, naarmate steeds meer helder werd wat zij wilden bereiken, de motivatie en het doorzettingsvermogen om hier naartoe te werken ook steeds groter werd. Dit betekent voor hen dat bepaalde belemmeringen, zoals schuldenproblematiek, de druk van de ‘oude’ vriendengroep, problemen met ouder(s), konden worden overwonnen. *“Ik was gestart met een opleiding in de zorg en dat ging goed. Ik was zelfs al begonnen met stage te lopen en daar waren ze tevreden over mij. Toen moest ik een VOG aanvragen en die kreeg ik niet, omdat ik een taakstraf had gekregen voor een geweldsdelict. Hierdoor moest ik stoppen met school. Over vier jaar mag ik het opnieuw proberen, hopelijk ben ik dan nog gemotiveerd genoeg. Tot die tijd wil ik blijven werken.”* (Sven).

Dat juist in deze fase de desisterende respondenten zich meer gaan conformeren aan de gangbare normen, waarden en doelstellingen van de samenleving komt door de druk vanuit thuis en de maatschappij die ontstaat bij meerderjarigheid in combinatie met aging out. Dit proces van ouder worden is in het eerste deel van dit onderzoek belicht aan de hand van de literatuur van Werdmölder (2011) waarbij ambities ontstaan door een veranderende mind set die open staat voor de ontwikkeling naar desistentie. Dit aging out betreft dus de bewustwording van de negatieve kanten van de levensstijl wat vervolgens aanleiding is voor zelfreflectie en gedragsverandering. Typisch voor aging out is dat dit alleen voorkomt gedurende de jeugd- en adolescentiefase. Deze theorie sluit aan bij de ontwikkeling die de desisterende respondenten laten zien. Het ouder worden staat hierin niet op zichzelf, het gaat met name dus om de volgende twee processen van ouder worden die zorgen voor een positieve uitwerking op het desistentieverloop:

- het individuele proces van volwassen worden, waarbij het veel meer gaat om hoe dat het volwassen worden wordt ervaren, los van het feitelijke ouder worden;
- de verandering van de eigen positie en de bijkomende verantwoordelijkheden ten opzichte van het gezin en de samenleving.

Het proces van volwassen worden betekent de ontwikkeling van persoonlijkheid, kennis en vaardigheden. *"Na een periode waarin ik me heel slecht heb gevoeld en niet wist wat ik moest doen begon ik langzaam te beseffen dat ik iets van mijn leven wilde maken. Hierdoor kreeg ik energie en ben ik weer begonnen met de Havo"* (Kim). Deelname aan de intrinsieke straatcultuur wordt uiteindelijk door de desisterende respondenten bestempeld als onvolwassen, zinloos gedrag. Bij het volwassen worden hoort invulling geven aan het leven op een meer bewuste manier, zinvol voor het opbouwen van een toekomstperspectief. De beleving van volwassen worden hangt sterk samen met het tweede aspect, namelijk het meerderjarig worden en de veranderende eigen positie en verantwoordelijkheden.

Deze verandering van focus, waarbij ambities de kans krijgen, ontstaat mede door de druk vanuit de maatschappij die groter wordt; er wordt een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid. Dit ontstaat door de ouder die aangeeft niet langer financieel verantwoordelijk te kunnen en/of willen zijn, door politie die hen steeds meer in de gaten houdt en het besef dat de intrinsieke straatcultuur niet helpt in het creëren van zelfstandigheid en zekerheid passend binnen de gangbare normen. *"Toen ik 18 werd moest ik mijn eigen rekeningen betalen. Daardoor moest ik gaan werken en was ik minder op straat"* (Sven).

Een ander onderdeel van dit aging-out, passend bij de keuzes die in deze fase gemaakt worden door de desisterende respondenten, is dat deze respondenten stoppen met softdrugsgebruik of minder gaan gebruiken. Voorheen, zo vertellen de respondenten, werd vrijwel dagelijks softdrugs gebruikt. Dit stoppen met softdrugs is niet iets wat van de een op de andere dag is ontstaan. De respondenten geven aan dat naarmate zij zich meer bezighielden met andere zaken dan de intrinsieke straatcultuur, zoals school en werk, zij tegelijkertijd inzagen dat het gebruik van softdrugs hiermee niet te combineren viel. *"Eerst blowde ik iedere dag, maar toen ik me serieus met werk en muziek bezig ging houden ben ik er helemaal mee gestopt. [...] Pas toen ik gestopt was merkte ik wat voor slechte invloed het op me had"*, aldus Patrick. De afwezigheid van softdrugsgebruik bij de desisterend respondenten lijkt dus eerder het gevolg te zijn van andere, positieve keuzes die zijn gemaakt. Hierdoor paste deze gewoonte niet langer in de nieuwe levensstijl. Het stoppen van het gebruik is dan een gevolg dat vervolgens van invloed is op de manier van leven en de vervolgstappen die gezet worden richting school, werk en andere verantwoordelijkheden. *"Toen ik leuk werk kreeg wat ook een beetje verdiende was ik te moe om 's avonds op straat te gaan hangen. Ik moest 's ochtends om zes uur op en was pas laat thuis"* (Joseph).

Voor de respondenten die in deze derde fase niet terugkeren naar school en of werk geldt dat het proces van aging out geen kans van slagen heeft. Dit komt, zoals aan het begin van deze paragraaf uitgelegd, door de achterstandspositie waarin deze respondenten terecht zijn gekomen na (jeugd)detentie in combinatie met de mate waarin zelfcontrole wel of niet aanwezig is en de respondent in staat is zich meer conformistisch op te stellen.

3.4 Continuering contacten straatcultuur

Het belang van sociaal kapitaal als het gaat om de mate waarin iemand in staat is zich te conformeren aan de normen en waarden van de samenleving is in het eerste deel van dit onderzoek uitgebreid aan bod gekomen (De Li, 1999). Hierbij wordt aangegeven dat steun en controle vanuit de samenleving, gerelateerd aan informele contacten, een positieve invloed hebben op de keuzes die iemand maakt. Hierbij gaat het om de binding met de ouders, school en de maatschappelijke normen en waarden.

Bij alle respondenten kan worden gesteld dat in eerste instantie door het gemis in aansluiting bij school en de problemen in de thuissituatie vooral zichtbaar in de tweede fase er sprake is van een beperkte mate van binding met school en dat de binding met de ouders eveneens onder druk komt te staan. Daarbij komt de druk die ontstaat door de discrepantie tussen de te behalen doelstellingen om succesvol te kunnen zijn binnen onze samenleving en de mogelijkheden van de respondenten om hieraan te voldoen. Dit zorgt ervoor dat weinig aansluiting wordt ervaren met de gangbare normen en waarden. Het sociaal kapitaal waar de respondenten uit dit onderzoek mee starten lijkt dan ook maar in beperkte mate te kunnen bijdragen aan het ervaren van informele steun en controle door de respondenten.

Vervolgens vormen de contacten vanuit de intrinsieke straatcultuur een belangrijk onderdeel van het sociale kapitaal. Daar waar dus contacten belangrijk kunnen zijn bij het maken van positieve keuzes richting school, werk en de toekomst, zorgen deze vrienden vanuit de straatcultuur ervoor dat de beperkte binding met de samenleving bestendig wordt.

In deze derde fase is echter te zien dat een aantal respondenten breken met de contacten vanuit de intrinsieke straatcultuur. Het gaat hier om Frank, Raoul, Patrick en Kim.

Deze respondenten geven aan dat toen zij eenmaal aan het werk of naar school gingen de contacten met de straatcultuur vanzelf minder werden. *"Met de jongens van vroeger ga ik al een tijd niet meer om. Dat is beter voor mij nu ik iedere dag op tijd op mijn werk moet zijn"* (Frank). Ze worden zich bewuster van hun omgeving en staan open voor contacten met rolmodellen in bijvoorbeeld jongerencentra om vervolgens bij zichzelf een positieve verandering teweeg te brengen. *"In het jongerencentrum waar ik altijd heen ging kwam ik erachter dat ik zelf ook met jongeren wilde werken. [...] Toen ik wist dat ik dit wilde ben ik weer gestart met school"*, aldus Raoul.

Het breken met de contacten uit de straatcultuur blijkt geen gemakkelijk proces, want het kiezen van een alternatieve carrière anders dan die van de straatcultuur wordt als een soort verraad gezien door de straatvrienden. Dergelijk gedrag wordt in eerste instantie vanuit de vriendengroep uit de straatcultuur afgewezen. De respondenten voelen dat zij de nieuwe keuzes niet kunnen delen in de groep. *"Mijn vrienden lachten mij uit toen ik steeds minder met ze om ging, omdat ik zoveel mogelijk met muziek bezig wilde zijn"* (Patrick). Het vraagt dus een sterke motivatie en zelfvertrouwen om niet te bezwijken onder de groepsdruk om zo alsnog weer in oude patronen terug te vallen. *"Ik heb nu vrienden waarmee ik zaterdagavond een film ga kijken, dat is soms saai, maar anders gaat het ten koste van school"* (Kim).

De respondenten geven aan dat zij niet direct een nieuw netwerk kregen in de plaats van de vrienden vanuit de straatcultuur waar zij inmiddels afstand van hadden genomen. Ondanks dat zij andere keuzes gingen maken, dat wil zeggen aan het werk of weer terug naar school gingen, voelden zij niet direct aansluiting met de nieuwe mensen om hen heen. *"Ik moet nog steeds erg mijn best doen om te bereiken wat ik wil. Daar kan ik alleen zelf voor zorgen, vrienden komen misschien later wel een keer"* (Patrick). Een uitzondering hierin is Frank. Frank geeft aan juist door het werk nieuwe vrienden te hebben gekregen, zijn collega's zijn zijn vrienden. Doordat hij zich zo gewaardeerd voelt op het werk heeft hij altijd de motivatie gehad om deze baan te behouden.

In de volgende, vierde fase zal opvallen dat meer respondenten in staat zijn de contacten vanuit de straatcultuur achter zich te laten. Dit zullen de respondenten zijn die in deze derde en de volgende fase ook andere keuzes maken richting desistentie. Het afkeren van de vriendengroep uit de straatcultuur is daarmee dus een belangrijk verschijnsel. Hierbij kan gesteld worden dat het uiteindelijk dus ook belangrijker is om met de 'verkeerde' vrienden te breken, omdat zij belemmerend werken in de keuzes die gemaakt moeten worden om een positieve ontwikkeling richting desistentie door te maken dan dat deze 'verkeerde' contacten ook direct plaats moeten maken voor nieuw sociaal kapitaal dat voor meer binding met de samenleving zou moeten zorgen.

De 'weak ties', dit zijn de contacten die zorgen voor verbondenheid met de samenleving en diens normen en waarden (Hermes et al., 2007), die naar verwachting een rol zouden moeten spelen in het desistentieproces lijken namelijk geen rol te gaan spelen gedurende de ontwikkeling van de desisterende respondenten in de derde en vierde fase. Contacten via werk en school behoren in beginsel tot deze 'weak ties'. Doordat de 'weak ties' ook in deze fase beperkt zijn, hebben ze niet de meerwaarde ten aanzien van desistentie die verwacht zou mogen worden. Tegelijkertijd zijn deze respondenten wel in staat gebleken desistentie in gang te zetten, dus daar waar 'weak ties' niet bewust een rol hebben gespeeld is dit onbewust waarschijnlijk wel van invloed geweest aangezien deze respondenten desistentie hebben weten door te zetten conform de normen en waarden van de samenleving.

Feit blijft dat, ondanks deelname aan school of het hebben van werk, er weinig nieuwe vriendschappen gesloten worden, welke onder de 'strong ties' vallen en voor erkenning en herkenning zorgen van iemands persoonlijkheid. Ook de thuissituatie verandert niet op het moment dat de respondent andere keuzes maakt, waardoor tevens vanuit deze 'strong ties' geen stimulans gevoeld wordt om het desistentieproces voort te zetten. *"Mijn moeder heb ik een hele tijd niet gezien. Ik wilde dat ze trots op me kon zijn dus pas toen ik werk had heb ik haar weer opgezocht"* (Patrick). Vanuit de theorie is echter het belang van 'strong ties' in iemands leven aangegeven, het desistentieproces lijkt dan ook een eenzame weg te zijn die door de desisterende respondenten is bewandeld.

Naast deze positieve ontwikkeling omtrent het breken met de contacten uit de straatcultuur in deze fase voor de vier respondenten is in deze fase dus ook te zien dat de contacten vanuit de straatcultuur aangehouden worden. Zoals hierboven aangegeven zal een deel van de respondenten in de volgende fase deze contacten alsnog verbreken. Echter, de persisterende respondenten blijven terugvallen op deze contacten. Dit komt enerzijds doordat zij eenvoudigweg bekend zijn met en in deze cultuur. *"Als ik bekenden op straat tegen kwam wilden ze nog steeds van mij kopen. Ze gingen er gewoon vanuit dat ik nog steeds die shit verkocht. Uiteindelijk had ik toch geld nodig dus ben ik ook maar weer begonnen. Makkelijk zat"* (Eman). Daarnaast maakt de situatie waar deze persisterende respondenten in terecht zijn gekomen dat zij, doordat de bestaanszekerheid sterk onder druk komt te staan, opnieuw middels de straatcultuur enige zekerheid vinden. Daar kunnen de respondenten zich immers mee identificeren en zijn de spelregels van de cultuur hen bekend.

Het aanhouden van de contacten uit de intrinsieke straatcultuur valt dan ook onder het cumulatief nadeel (Laub&Samson, 1993) waar deze respondenten mee te maken krijgen. Doordat zij vanuit detentie in de 'oude' leefomgeving terugkomen, of uit huis worden gezet, met een gebrek aan basisbehoeften en een opeenstapeling van problemen hebben zij het gevoel geen andere keuze te hebben dan terug te vallen op de intrinsieke straatcultuur om te kunnen overleven. Terwijl juist deze contacten weer belemmerend werken richting desistentie.

3.5 Geen acceptatie hulpverlening

In deze derde fase komt voor acht respondenten ook hulpverlening meer in beeld. In eerste instantie wordt met name hulp gezocht bij het regelen van materiële zaken zoals het organiseren van huisvesting en inkomen, het oplossen van schuldenproblematiek en het vinden van werk en/of school. *"Als ik geen hulp had gehad van de gemeente had ik nu nog geen huis en geen werk"* (Grace). De intensiteit van de hulpverlening is in eerste instantie hoog, omdat op dat moment de meeste vraagstukken, zoals huisvesting, schuldenproblematiek en terugkeer naar school/werk spelen. Uitzondering hierop is Raoul. Eerder is al geconstateerd dat de hechting met de intrinsieke straatcultuur voor Raoul niet zo groot was. Dit betekent tevens dat voor Raoul gedurende de eerste en tweede fase, voor terugkeer naar werk en school, niet zoveel problemen zijn ontstaan. Raoul heeft met name hulp gevraagd bij het oriënteren op scholing.

Wanneer de desisterende respondenten de ontstane problemen grotendeels hebben opgelost neemt het contact met hulpverlening af, maar geldt voor een aantal respondenten dat voor ondersteuning bij zaken die daaropvolgend op hun pad komen, nog altijd professionele hulp wordt gezocht en het eigen netwerk hier blijkbaar nog niet voldoende in te bieden heeft. Dit geldt voor Frank, Grace, Joseph en Oscar. De ondersteuning wordt als waardevol ervaren en het is van belang dat deze hulp geboden kan worden op het moment dat de behoefte hieraan ontstaat. Juist deze ondersteuning, op het moment dat de respondenten daadwerkelijk een verandering willen en hierin een actieve houding aannemen, zal dan effect hebben. Dit in tegenstelling tot inzet van hulpverlening in eerdere fasen waarbij de vraag hiernaar niet vanuit de respondenten zelf kwam en derhalve geen desistentie teweeg heeft kunnen brengen. Frank: *"Voor mijn taakstraf had ik contact met Paul van de jeugdreclassering. Het was een geschikte vent, maar in die periode nam ik van niemand iets aan. Later toen ik mijn leven wel een beetje op de rit wilde krijgen heb ik Paul gebeld en heeft hij mij erg goed geholpen. Dankzij hem heb ik toen een kamer gekregen en werk gevonden"*.

Het is dus van belang dat dergelijke hulpverlening beschikbaar is geweest op het moment dat hiernaar de behoefte bij de jongere zelf ontstond. Dat deze professionele ondersteuning gezocht wordt en noodzakelijk blijft, bevestigt de paragraaf waarin wordt uitgelegd dat de desisterende respondenten weinig nieuw sociaal kapitaal opbouwen. Dit betekent dat ondersteuning in enige vorm (nog steeds) lastig uit het eigen netwerk gehaald kan worden.

Naast dat in deze fase desisterende respondenten gebruik maken van hulpverlening om het leven een positieve wending te kunnen geven is ook te zien dat de persisterende respondenten hulpverlening afhouden. Gelet op de moeilijke situatie waar deze respondenten in terecht zijn gekomen zou de verwachting zijn dat juist deze respondenten op zoek gaan naar professionele ondersteuning. Hulpverlening is geen onbekend terrein voor deze respondenten die volharden in het deviante gedrag. Het betreft hier jongeren die, gelet op de risicovolle kenmerken, vaak al onder het specifiek doelgroepenbeleid van de gemeente vallen en derhalve op verschillende wijzen benaderd zijn door enige vorm van hulpverlening. Het doel is inzicht te creëren in hun gedrag en de negatieve spiraal te doorbreken. Tot aan de overgangsfase van minderjarigheid naar meerderjarigheid heeft deze hulpverlening in ieder geval niet het gewenste resultaat opgeleverd. Hier valt ook de reclassering onder, welke opnieuw in de volwassen fase een rol speelt voor de respondenten die een

detentiemaatregel in het volwassen kader opgelegd krijgen. *"Toen ik nog vast zat kwam er wel iemand langs van de reclassering, maar ik moest daar niks van hebben. Ik had niet het idee dat hij echt iets kon doen en dat hij me echt wilde helpen"* (Chad). De respondenten met een jeugddetentie-achtergrond hebben de begeleiding vanuit de reclassering in deze fase inmiddels afgesloten.

De respondenten die in jeugddetentie hebben gezeten hebben ook na de jeugddetentie intensieve begeleiding en ondersteuning ontvangen gedurende de periode dat zij in een jeugdzorginstelling woonden. Ondanks dat Dinar en Abdel aangeven hebben dat zij hier wel degelijk een positieve persoonlijke ontwikkeling hebben doorgemaakt, heeft het betrekkelijk weinig positief effect op de desistentie vanwege de situatie waarin zij na detentie en ondertoezichtstelling opnieuw terecht zijn gekomen. Zoals eerder aangegeven komt deze groep namelijk na het achttiende levensjaar weer terug in de oude leefomgeving, waar in die fase tegelijkertijd ook veel is veranderd waardoor dat in plaats van desistentie juist het deviante gedrag persisteert. Immers bij het moment van opname in de jeugddetentie waren de respondenten minderjarig. Bij terugkeer in de reguliere samenleving zijn zij inmiddels meerderjarig, wat meer eigen verantwoordelijkheid en druk vanuit de maatschappij met zich meebrengt en zij terugkeren zonder dat basisbehoeften als inkomen en huisvesting geregeld zijn.

Waarom maken deze persisterende respondenten dan geen gebruik van de hulpverlening? Enerzijds ontstaat weerstand jegens ondersteuning vanwege de frustratie dat iedere interventie en ondersteuning in een eerdere fase geleid heeft tot de positie waarin zij nu verkeren. Bart: *"Uiteindelijk ben ik nergens mee geholpen. [...] Ik rij nog een keer met mijn auto Bureau Jeugdzorg binnen"*. Anderzijds ontbreekt de behoefte aan hulp vanwege het verplichte kader van waaruit voorheen deze ondersteuning geboden werd. *"Ik was blij toen ik klaar was met Bureau Jeugdzorg toen ik 18 werd en eindelijk met rust gelaten werd"* (Eman).

Ook de respondenten die niet met Bureau Jeugdzorg in aanraking zijn gekomen ervaren enerzijds deze teleurstelling en anderzijds het verplichte karakter. *"Dan staat er ineens iemand op de stoep die vindt dat ik terug naar school moet. Daar zit ik dus echt niet op te wachten"* (Erik). Jeroen: *"Toen mijn moeder overleed en ik steeds verder in de problemen kwam heeft niemand mij geholpen"*.

Door deze houding jegens hulpverlening ontstaat in de loop van deze derde fase wanneer de problemen zich verder opstapelen een periode waarin de respondenten zonder hulp of begeleiding een poging doen het leven weer op de rit te krijgen. Pas in de volgende, vierde fase zullen een aantal persisterende respondenten een beroep doen op hulpverlening.

Gelet op het feit dat de hulpverlening voor de desisterende respondenten een positieve bijdrage levert werkt de houding die de persisterende respondenten hebben in deze fase ten opzichte van hulpverlening belemmerend in de mogelijkheden om zich af te keren van de criminaliteit en het oplossen van de problemen.

3.6 Geen contactherstel ouders

Een laatste belangrijk onderdeel gedurende deze derde fase is het contactherstel wat plaatsvindt bij een aantal desisterende respondenten. Bottoms (2011) gaf al aan dat verzoening een belangrijke rol kan spelen in het proces richting desistentie en dit lijkt door de respondenten uit dit onderzoek te worden bevestigd. Alle desisterende respondenten herstellen het contact met de ouder(s) in deze fase. Uitzondering hierop zijn Frank, Joseph en Oscar. Frank heeft geen enkel contact meer met zijn vader sinds hij uit huis is gezet en zijn moeder is nooit in beeld geweest. Voor Joseph en Oscar geldt dat zij in deze fase met veel ruzie uit huis zijn gegaan en dat momenteel de afstand als positief wordt ervaren om zonder stress aan zichzelf te kunnen werken.

De desisterende respondenten zien de ouder niet als een stimulans van desistentie. In die zin is de thuissituatie niet veranderd. Echter, de respondenten geven wel aan dat het contactherstel belangrijk voor hen is. Enerzijds willen de respondenten graag laten zien dat het goed met ze gaat, anderzijds ervaren zij emotionele steun nu de band met ouder(s) weer positief is. Raoul: *“Mijn moeder heeft zelf nooit een opleiding gevolgd, maar toch is ze trots op me als ik vertel hoe goed het gaat op mijn stage”*.

De verhouding tussen de respondent en ouder is veranderd ten aanzien van voorheen. Doordat de respondenten inmiddels voor zichzelf kunnen zorgen is hierin weinig tot geen sprake meer van afhankelijkheid, dit maakt dat het contact gebaseerd kan zijn op meer gelijkwaardigheid. *“Ik vind het fijn om zo eens in de week bij mijn vader op bezoek te gaan. Het is dan gezellig en we kunnen relaxed bijpraten over van alles, maar ik ben ook blij als ik dan weer naar huis kan naar mijn eigen plekje”* (Kim).

Voor de persisterende respondenten geldt dat een zeer moeizame relatie is ontstaan met de ouder(s). Als de respondenten aan het begin van de derde fase niet uit huis gezet zijn dan is dat vaak wel gebeurd nadat zij uit detentie kwamen. Alleen Erik en Chad wonen nog thuis, maar het is duidelijk dat deze situatie voor veel problemen zorgt. Chad: *“Mijn moeder heeft zelf een maatschappelijk werker die haar helpt om om te gaan met de problemen thuis”*.

Daar waar de desisterende respondenten ervaren dat de verhouding gaat veranderen zitten deze persisterende respondenten nog veel meer in een afhankelijkheidsrelatie ten opzichte van de ouder. Het feit dat de ouder niet langer hierin van betekenis kan en/of wil zijn maakt dat deze verstoorde verhouding als een last wordt ervaren voor de respondenten. Abbas: *“Ik schaam me voor mijn ouders als ze me zo moeten zien, ik weet hoeveel verdriet ik mijn moeder doe. Daarom ga ik maar liever helemaal niet meer naar huis”*.

Juist deze extra belasting is voor deze persisterende respondenten een extra belemmering om problemen op te lossen, omdat de respondent neigt naar het innovatieve devianttype van Merton (Eldering & Knorth, 1993) om om te gaan met stressfactoren.

Fase 4: 20 jaar tot moment van interview

Fase vier betreft het verloop vanaf de derde fase tot aan het moment dat de interviews zijn afgenomen. De individuele status van de respondenten ten tijde van het interview is dus tevens de startpositie voor deze analyse geweest: de levensloop richting desistentie of persistentie.

In deze vierde fase komen veel criteria terug die ook in de derde fase een rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van de respondenten. In deze fase is dan ook vooral een voortgang van de situatie zoals deze in de derde fase is ontstaan zichtbaar.

4.1 De desisterende respondenten

Voor de desisterende respondenten geldt dat zij de ingeslagen weg waarin zij zich hebben afgekeerd van de straatcultuur en het deviant gedrag voortzetten. Nadat bij deze respondenten in de twee vorige fasen het desistentieproces in gang is gezet hebben zij deze richting aan weten te houden. *"Ik zorg er nu wel voor dat ik niet met de politie in aanraking kom, want als ik een boete krijg dan heb ik een probleem met de schuldsanering. [...] Ik wil voor mijn dochtertje kunnen blijven zorgen"* (Grace). De gekozen weg hebben de respondenten weten vast te houden. *"Vroeger wilde ik gewoon veel geld hebben en had daar alles voor over. Nu wil ik gewoon geld verdienen om een huisje te kunnen hebben voor mezelf en mijn vriendin"*, aldus Frank.

De respondenten zijn inmiddels dusdanig volwassen en zeker van hun keuzes die zij gemaakt hebben de afgelopen jaren dat terugkeer naar crimineel gedrag geen reële optie meer is. De afstand tussen de oude leefstijl en de situatie waarin zij nu verkeren is groot genoeg om de verleiding van de intrinsieke straatcultuur niet langer meer te voelen. *"Als ik nu opgepakt wordt door de politie ben ik meteen mijn baan kwijt, dat is het me niet meer waard"* (Patrick).

Zichtbaar in tabel 1 is dat deze desisterenden een stabiele huisvestingssituatie voor zichzelf hebben gecreëerd. De eventuele schulden die waren ontstaan aan het begin van de derde fase zijn opgelost. Alle desisterende respondenten zijn aan het werk of gaan naar school en indien nodig maken zij gebruik van hulpverlening. Als laatste is te zien dat in deze fase alle desisterende respondenten weer een positief contact hebben met de ouder(s). Dit geldt ook voor Joseph en Oscar waarbij in de vorige fase het contact nog moeizaam verliep. Gedurende de vierde fase hebben zij de band met moeder weten te herstellen. Hierbij geven zij aan dat hoe meer zij zelf de zaken op orde hadden de behoefte om het contact te verbeteren groter werd. *"Ik vind het leuk dat mijn moeder trots op me is. Andersom merk ik ook dat ik haar veel meer waardeer. Nu het mij beter gaat help ik haar ook meer thuis met boodschappen doen ofzo"*, aldus Joseph.

Frank is de enige desisterende respondent die het contact met zijn vader of moeder niet heeft hersteld. Zoals uit de vorige fase al bleek heeft Frank al heel lang geen contact met zijn moeder. Hij denkt ook niet dat dit ooit nog zal gebeuren. De band met zijn vader is gedurende zijn jeugd zo beschadigd dat Frank ook niet denkt op de korte termijn nog iets met zijn vader te maken te willen hebben.

Peter is in het gehele onderzoek een moeilijk definieerbare respondent als het gaat om de vraag of hij een persisterende of een desisterende respondent is. Gelet op het feit dat hij niet meer crimineel actief is, niet uit huis is gezet, geen schulden heeft en niet in (jeugd)detentie heeft gezeten zou hij meer desisterend zijn. Het feit dat hij echter geen keuze maakt richting school of werk en hierin voor zichzelf geen toekomstperspectief wil creëren maakt dat hij hierin duidelijk verschilt van alle desisterende respondenten.

Gelet op de levensloop van de desisterende respondenten kunnen wel twee ontwikkellijnen herkend worden:

1. De respondenten waarbij de hechting met de intrinsieke straatcultuur niet in sterke mate heeft plaatsgevonden waardoor in de tweede fase reeds een positieve ontwikkeling richting desistentie te zien is. Het betreft hier Kim en Raoul;
2. De respondenten die in de derde fase een succesvol aging out proces doorlopen. Dit zijn Frank, Sven, Grace, Joseph en Oscar.

In het volgende onderdeel met betrekking tot de conclusies zullen deze twee ontwikkellijnen nog eens aangehaald worden met de verklarende factoren die in deze analyse aan bod zijn gekomen erbij vernoemd.

4.2 De persisterende respondenten

Voor de persisterende respondenten geldt ook dat de situatie zoals deze in de derde fase ontstaan is in de vierde fase wordt bestendigd. In de vierde fase zijn de twee kenmerken, detentie en uithuiszetting, opnieuw van grote invloed op de ontwikkeling van de respondenten.

Jeroen: *"Ik slaap bij vrienden en soms op straat. Ik ga echt niet weer die nachtopvang in, bij al die junkies, dat hou ik gewoon niet vol. Ik word gek daar"*.

Een bevestiging van de vicieuze cirkel waarin deze respondenten verkeren is het gecontinueerde en veelvuldige softdrugsgebruik ten tijde van de interviews. *"Van blowen word ik rustig en ben ik minder agressief"* (Joseph). Daar waar de desisterende respondenten aangeven door een andere invulling van het dagelijks leven automatisch de motivatie en noodzaak te hebben gevoeld om te stoppen, geven deze respondenten aan de noodzaak nu nog niet te voelen vanwege het ontbreken van een zinvol dagelijks patroon. *"Ik wil wel stoppen met blowen, maar het is vaak uit verveling. Als ik straks werk heb wordt het vanzelf minder."* (Eman)

Zoals in de derde fase is aangegeven is Mo hierin een uitzondering, omdat hij uiteindelijk in deze vierde fase tot desistentie komt terwijl hij wel de ontwikkeling van een persisterender heeft doorgemaakt. Dat Mo uiteindelijk op latere leeftijd alsnog tot desistentie komt ligt aan het feit dat Mo keer op keer te maken krijgt met het cumulatieve nadeel (Laub & Samson, 1993) waarmee de persisterende respondenten te maken hebben door het domino-effect wat ontstaat in stressfactoren, omdat de ene factor een volgende factor als gevolg heeft. Mo heeft uiteindelijk ondervonden dat het deviante, criminele gedrag hem niet verder zal helpen, maar hem juist iedere keer weer terug bij af bracht. *"Iedereen roept altijd: "Ik had verkeerde vrienden", maar ik was zelf heel lang een verkeerde vriend"*, aldus Mo. Hierdoor heeft hij alsnog op latere leeftijd met behulp van hulpverlening huisvesting en inkomen kunnen regelen en vasthouden waarna hij vervolgens aan het werk is gegaan en zijn eigen bedrijf heeft kunnen opstarten. Dit is een langdurig traject waarbij hij nog ondersteuning krijgt van de gemeente zowel op financieel als coachend vlak.

Voor de overige persisterende respondenten waar de situatie weinig lijkt te veranderen geldt dat zij in een soort vicieuze cirkel terecht komen.

Bart: *"Ik had een kamertje gevonden. Ik probeerde een uitkering te krijgen, maar dit duurde zo lang dat ik de afspraken niet na kwam. Uiteindelijk ben ik weer op straat gezet, omdat ik mijn huur niet kon betalen"*.

De instabiele situatie van de persisterende respondenten maakt dat zij veelvuldig in de problemen komen, bijvoorbeeld door het ontstaan van een in hechtenis name of een huurschuld, wat ontslag of uithuiszetting als gevolg heeft. De consequenties van het niet kunnen vinden van de aansluiting bij de gangbare normen en waarden van de samenleving maken dat de respondenten iedere keer terug bij af zijn. *"Ik maakte de post niet open, ik kon het toch niet betalen. Van een kale kip kun je niet plukken, maar uiteindelijk stond er wel een deurwaarder op de stoep en werd ik mijn huis uit gezet (Jeroen)"*. Respondenten geven aan op deze manier belemmerd te worden in het creëren van continuïteit in de

opbouw van het leven. *"Door mijn schulden kan ik niet naar school, ik kan helemaal niks"* (Dinar). Terugvallen op een eigen netwerk dat hen hierbij zou kunnen helpen ontbreekt nog steeds, behalve het criminele straatcircuit, maar een beroep doen op dit straatcircuit bestendigt het deviante gedrag.

Er lijkt het omgekeerde van deze persisterende respondenten verwacht te worden dan hoe zij denken het tij te kunnen keren; er wordt van hen verwacht dat zij stoppen met crimineel gedrag zodat zij kunnen investeren in het nieuwe bestaan wat past binnen de maatschappij. Respondenten kunnen de oude leefstijl echter helemaal niet zo snel opgeven. *"Als ik 's nachts aan het verkopen ben dan kan ik niet de volgende ochtend vroeg afspraken bij de gemeente nakomen. Maar zolang ik mijn zaken nog niet geregeld heb kan ik niet stoppen met dit illegale werk"* (Erik). Ten eerste duurt het vaak enige tijd voordat zaken als een uitkering, werk en woonruimte geregeld zijn. Tot die tijd hebben zij een alternatieve invulling nodig. Tegelijkertijd is het zich afkeren van deze oude leefstijl een proces waarbij nieuwe perspectieven langzaam plaats maken voor oude perspectieven en het steeds meer ervaren van positieve perspectieven een motiverend effect kunnen hebben, zoals ook bij desisterende respondenten zichtbaar is. Omdat crimineel gedrag niet getolereerd wordt in onze samenleving lijkt de ruimte om dit veranderingsproces in te gaan gering en worden deze respondenten vaak al voor dat een dergelijk proces ook maar enigszins op gang is gekomen opnieuw afgestraft voor gedrag vanuit de oude leefstijl. *"Ik had zoveel schulden en bijna geen uitkering, ik kon geen kant op. Uiteindelijk heb ik met mijn vriendin een juwelier beroofd en kwam ik weer vast te zitten"* (Chad).

Door deze negatieve ervaringen staan de persisterende respondenten steeds minder open voor het wagen van een nieuwe poging het criminele gedrag achter zich te laten. Het geloof dat de afstand daadwerkelijk overbrugd kan worden, wordt steeds minder en door die achterstand ten opzichte van de samenleving wordt het steeds lastiger voor de jongere een voorstelling te kunnen maken van andere mogelijkheden en perspectieven in het leven waardoor zij eveneens hulpverlening steeds meer afhouden. Het innovatieve devianttype van Merton (Eldering & Knorth, 1997) wordt gecontinueerd, vaak is opnieuw een detentiemaatregel en/of een uithuiszetting het gevolg waardoor de respondent weer terugkomt in een situatie waarin niet voorzien is in basisbehoeften en opnieuw, onder druk, gezocht moet worden naar deze bestaanszekerheid.

De persisterende respondenten worstelen hier al geruime tijd mee, ook ten tijde van het interview, en dat maakt dat zij veelvuldig teleurgesteld raken. In zichzelf, maar uiteindelijk vooral ook in de maatschappij. Frustraties over het gevoel slachtoffer te zijn van en gevangen te zijn in het systeem van de Nederlandse samenleving, wordt de afstand tussen de leefstijl waarin zij verstrikt zijn geraakt en de betere perspectieven waarnaar zij geacht worden te streven keer op keer bestendigd. *"Het heeft allemaal geen zin. Hier in Nederland willen ze gewoon dat ik een bank ga overvallen"*, aldus Jeroen.

Het creëren van ambities en perspectieven leidt tot een zinvolle dagbesteding. Echter, uit de interviews blijkt dat respondenten pas aan ambities kunnen werken wanneer voorgelegen problematiek opgelost is. *"Schulden en boetes achtervolgen mij. Ik zou zo graag echt een nieuwe start maken"*, aldus Chad. Daar waar het creëren van ambities en perspectieven dus een positieve uitwerking op het desistentieproces heeft bij de desisterende respondenten, zo lijkt het voor deze persisterende respondenten in deze laatste fase nog steeds onmogelijk doelstellingen te formuleren aansluitend bij de maatschappij. *"Laatst had ik via de gemeente een baan gevonden. Ik kreeg een eigen busje en mocht deze ook iedere dag mee naar huis nemen. Toen ze erachter kwamen dat ik ook in mijn eigen tijd met het busje had gereden ben ik meteen ontslagen. Ik wist dat het niet mocht, maar het was maar een paar keer dus dacht ik niet dat het zo erg zou zijn. Ik vind het erg dat ze mij niet vertrouwden en mijn kilometers hebben gecontroleerd"*, aldus Abbas. Wanneer de respondenten, ondanks hun achterstandspositie op de arbeidsmarkt (zie fase drie) toch aan werk komen blijken zij

niet in staat het werk vast te houden. Veel meer is bij deze persisterders sprake van het veilig stellen en vervullen van bepaalde basisbehoeften op de korte termijn. Perspectief- en ambitievorming hebben geen prioriteit wanneer basisbehoeften om een bepaalde bestaanszekerheid op te bouwen nog afwezig zijn. *"Ik heb een openstaande boete die ik niet kan betalen, hierdoor voel ik me opgejaagd door de politie, want ze kunnen me ieder moment oppakken daarvoor"* (Abbas).

Het verliezen van werk bevestigt de respondenten weer in het feit dat het onmogelijk lijkt om uit de moeilijke situatie te komen waardoor zij weer terugvallen op het deviante gedrag.

Hetzelfde geldt voor de ontstane schulden. De respondenten worden vanaf het moment dat zij meerderjarig zijn geconfronteerd met bepaalde betalingsverplichtingen die zij vervolgens niet nakomen. In deze vierde fase geven alle persisterende respondenten aan dat de schulden alleen maar groter worden en zij niet in staat zijn deze af te lossen. De respondenten ervaren hierdoor extra druk om tot een oplossing te komen en tegelijkertijd voelt het alsof het een onoplosbaar probleem is geworden. Beiden zorgen er echter voor dat het innovatieve devianttype aangehouden wordt.

In deze vierde fase is er, naast Mo die al aan bod is gekomen, sprake van drie persisterende respondenten die afwijkende scores laten zien. Allereerst laat Charles zien dat hij in deze laatste fase breekt met de contacten uit de straatcultuur. Hieraan ligt ten grondslag dat Charles door zijn verslavingsproblematiek in combinatie met psychotische problematiek na detentie in een intensief hulpverleningstraject terecht is gekomen. Hij heeft zich hierdoor helemaal moeten afzonderen van alles en iedereen. Momenteel heeft hij huisvesting via het Leger Des Heils en een voorwaarde om van deze huisvesting gebruik te mogen maken is dat hij breekt met de contacten die hij associeert met zijn verslaving. Derhalve heeft hij de voormalige contacten uit de straatcultuur achter zich gelaten.

Daarnaast is te zien dat zowel Dinar als Eman in deze fase, op het moment van interview, ook gebruik zijn gaan maken van hulpverlening. Beiden geven aan dat het sinds hun achttiende al zo vaak mis is gegaan dat ze hopen op deze wijze in ieder geval enige stabiliteit te kunnen creëren en vol te houden. De verwachtingen richting de hulpverlening liggen hoog, want de respondenten verkeren inmiddels in een zeer benarde positie. De respondenten voelen zich machteloos en slachtoffer van de situatie en de omgeving waardoor externalisatie plaatsvindt van de verantwoordelijkheid om tot oplossingen te komen. *"De gemeente moet er toch voor zorgen dat ik een dak boven mijn hoofd krijg, door hun schuld heb ik niks terwijl asielzoekers hier alles gewoon krijgen"* (Jeroen).

Gelet op de vicieuze cirkel waar ik eerder in deze paragraaf over sprak en daarin het terugkerende patroon waar ook hulpverlening een onderdeel van is, is het de vraag of dit een tijdelijke oplossing is totdat de druk weer te hoog wordt en zaken weer mis lopen of dat deze twee respondenten nu al in staat zullen zijn zich te gaan conformeren aan de gangbare normen en waarden van de samenleving.

Naast de twee desisterende ontwikkelingen zijn, gelet op de analyse, ook voor deze persisterende respondenten twee ontwikkelingen zichtbaar:

1. De persisterende respondenten die vanwege een sterke internalisatie van de straatcultuur in de tweede fase in jeugddetentie terecht komen (Abdel, Bart, Dinar, Eman);
2. De persisterende respondenten die in de derde fase vanwege de maatschappelijke druk volharden in het deviante gedrag en daardoor in detentie dan wel op straat terecht komen (Erik, Mo, Charles, Jeroen, Chad, Abbas) .

Ook voor deze twee ontwikkelingen geldt dat een nadere toelichting op basis van de uitkomsten uit de analysetekst in de conclusie, het volgende deel van dit onderzoek, terug zal komen.

Luis, tevens een persisterende respondent, valt buiten deze twee ontwikkelingen omdat hij geen (jeugd)detentiemaatregel opgelegd heeft gekregen en evenmin in de derde fase uit huis is gezet. De afzonderlijke levensloop van Luis is in de vorige paragrafen reeds beschreven.

Deel 3 Conclusie

1 Conclusies ten aanzien van de probleemstelling

De verwachting was dat er verschillen in de levensloop van de respondenten zouden ontstaan na deelname aan de straatcultuur. Deze verschillen geven inzicht in de factoren die van invloed zijn op het volharden in dan wel afstand nemen van de intrinsieke straatcultuur en het criminele gedrag. Hierbij is van belang waardoor deze verschillen ontstaan, omdat dat uiteindelijk een verklaring kan geven van de verschillende levenslopen. Aan de hand van deze veronderstelling is de onderzoeksgroep geselecteerd waarbij rekening is gehouden met een onderscheid in gedesisteerde respondenten en persisterende respondenten. Op deze wijze is getracht te achterhalen welke mechanismen aanwezig zijn in de levensloop van respondenten na deelname aan de intrinsieke straatcultuur die mogelijk van invloed zijn op een desistentieproces.

In de analyse is de levensloop van deze twintig respondenten verdeeld in vier fasen. Op basis van de analyse kan worden geconcludeerd dat met name in fase twee en drie mechanismen aanwezig zijn die invloed hebben op het desistentieverloop. In de eerste fase, wanneer de deelname aan de intrinsieke straatcultuur vorm begint te krijgen, zijn bij de respondenten gelijksoortige kenmerken en processen te constateren, uitzonderingen daar gelaten. Mechanismen met een onderscheidend effect zijn pas in de fasen daarna zichtbaar. In de laatste fase wordt met name de invloed van mechanismen uit de eerdere fasen bestendigd. Om een antwoord te krijgen op hoe de mechanismen zich tot een mogelijk desistentieproces verhouden zijn dus juist deze mechanismen in de tweede en derde fase interessant. Hierbij is sprake van mechanismen die een positieve invloed op desistentie hebben en mechanismen die persistentie bevorderen. In de laatste paragraaf van het tweede deel zijn de vier te onderscheiden ontwikkellijnen benoemd welke zichtbaar zijn geworden naar aanleiding van de analyse. Juist door deze fasenindeling zijn deze verschillende ontwikkellijnen zichtbaar geworden en wordt hierbij tevens zichtbaar in welke fasen deze respondenten juist vatbaar waren voor desistentie dan wel persistentie en waarom. Het betreft hier de volgende ontwikkellijnen:

1. De respondenten waarbij de hechting met de intrinsieke straatcultuur niet in sterke mate heeft plaatsgevonden waardoor in de tweede fase reeds een positieve ontwikkeling richting desistentie te zien is;
2. De respondenten die in de derde fase een succesvol aging out proces doorlopen;
3. De persisterende respondenten die vanwege een sterke internalisatie van de straatcultuur in de tweede fase in jeugddetentie terecht komen;
4. De persisterende respondenten die in de derde fase vanwege de maatschappelijke druk volharden in het deviante gedrag en daardoor in detentie dan wel op straat terecht komen.

In deze ontwikkellijnen wordt bevestigd dat de keerpunten zich met name voordoen in de tweede en derde leeftijdsfasen conform de vier leeftijdsfasen in de analyse. Hieronder zullen de ontwikkellijnen inclusief achterliggende, verklarende mechanismen worden weergegeven.

1.1 Desisteerders

1.1.1 De **eerste** ontwikkellijn: desistentie als gevolg van beperkte affiliatie van de jongeren met de straatcultuur

De eerste ontwikkellijn die te zien is bij de respondenten is de ontwikkeling in de tweede fase waarbij de hechting met de intrinsieke straatcultuur niet in sterke mate heeft plaatsgevonden. Deze beperkte hechting wordt in deze fase zichtbaar, omdat de twee respondenten die het hier betreft (Kim en Raoul) reeds in de tweede fase keuzes maken richting desistentie. Het belangrijkste kenmerk en tegelijkertijd keerpunt is hierbij de keuze om terug naar school te gaan.

Deze beperkte hechting zorgt er voor dat al vrij snel wordt ingezien dat deelname aan de straatcultuur niet voldoende op gaat leveren. De verklaring voor deze beperkte hechting, welke dus het verschil maakt ten opzichte van de andere respondenten ten aanzien van het desistentieproces, lijkt deels te liggen in de sociaal economische status. Kim is namelijk opgegroeid in een hogere sociaal economische situatie dan de overige respondenten. De sociaal economische status zegt iets over de aanwezigheid en overdracht van sociaal, economisch en cultureel kapitaal. Des te meer sprake er is van overdracht van kapitaal conform de normen en waarden van onze samenleving, hoe eenvoudiger het is om aansluiting te kunnen vinden bij de gangbare na te streven doelstellingen van onze maatschappij om op deze wijze succesvol te kunnen zijn. Wanneer sprake is van een lagere sociaal economische status wordt een grotere afstand ervaren ten aanzien van de gangbare normen en waarden van de samenleving. De ervaren discrepantie tussen de doelen om succesvol te kunnen zijn in de maatschappij en iemands mogelijkheden om deze doelen na te streven zorgt ervoor dat iemand onder druk komt te staan. Deze druk maakt dat gezocht wordt naar manieren om hiermee om te gaan waarna, zoals uit dit onderzoek bleek, het innovatieve devianttype van Merton zich voordoet. (Eldering & Knorth, 1997). Dit maakt dat een sterkere hechting met de straatcultuur plaats kan vinden, omdat hier wel (h)erkenning lijkt te zijn van normen, waarden en behoeftes aansluitend bij de lagere sociaal economische situatie waar deze respondenten vandaan komen.

Peter, die in dit onderzoek een uitzondering betreft, omdat hij geen ontwikkeling doormaakt richting desistentie of persistentie, bevestigt de invloed van de sociaal economische situatie. Bij Peter is namelijk ook te zien dat er sprake is van een beperkte hechting met de straatcultuur en hij is niet in een lagere sociaal economische status opgegroeid. Zijn deelname aan de straatcultuur en het eventuele deviante, criminele gedrag zijn bij Peter niet of nauwelijks zichtbaar gedurende zijn levensloop. De deelname aan de intrinsieke straatcultuur was een kortdurende periode gedurende de eerste en deels tweede fase conform de vier leeftijdsfasen die in de analyse werden onderscheiden. Het feit dat Peter vervolgens geen keuze maakt richting school of werk maakt dat hij niet desisteert, omdat dit een belangrijk onderdeel van het desistentieproces is. Tegelijkertijd kan er minder sprake zijn van desistentie op het moment dat er nauwelijks sprake is van het afkeren van een deviante levensstijl. Voor Raoul ligt de verklaring van zijn desistentie in een vroeg stadium ook in het feit dat Raoul per definitie nooit echt is gaan deelnemen aan de intrinsieke straatcultuur. Hij had binnen de straatcultuur zijn vrienden, maar heeft zelf weinig tot geen deviant gedrag vertoond. Hierdoor is dus evenmin sprake van hechting met de straatcultuur en kan dus ook vervolgens maar in beperkte mate sprake zijn van desistentie.

1.1.2 De **tweede** ontwikkellijn: desistentie als aging out

De tweede ontwikkellijn die zichtbaar is geworden gedurende de analyse is het doorlopen van een succesvol aging-out proces wat desistentie impliceert (Bottoms, 2011. Werdmölder, 2011).

Dit aging-out proces ontstaat gedurende de adolescentiefase, het begin van de derde fase in de analyse, en betreft een bewustwordingsproces waarbij de respondenten de negatieve kanten van de intrinsieke straatcultuur gaan inzien.

Dat aging-out zo succesvol is komt doordat het ontstaat in de eerste fase van meerderjarigheid. Deze overgang van minderjarigheid naar meerderjarigheid brengt namelijk met zich mee dat er een verandering plaatsvindt in de rechten, plichten en verantwoordelijkheden van de respondenten.

De respondenten raken zich bewust van hun meerderjarige status en ervaren druk vanuit de maatschappij en de omgeving om op positieve wijze invulling te geven aan deze nieuwe verantwoordelijkheden, rechten en plichten.

De respondenten realiseren zich dat de winst die behaald werd door deelname aan de intrinsieke straatcultuur, met name status en (h)erkenning, niet langer opweegt tegen de gevolgen zoals het voortdurend door de politie in de gaten gehouden worden, detentie, uithuiszetting en schulden, die bepaalde keuzes en gedragingen hebben.

Daar waar deze respondenten in eerste instantie het innovatieve deviantietype hanteerden om om te gaan met de verwachtingen vanuit de maatschappij en de eigen mogelijkheden hierin, gaan zij zich gedurende dit proces conformeren aan de gangbare normen, waarden en verwachtingen van de maatschappij (Eldering & Knorth, 1997).

Dit maakt dat zij in deze derde fase toekomstperspectief voor zichzelf willen gaan creëren en ambities gaan formuleren richting school en/of werk. Deze terugkeer naar school of werk is in deze fase opnieuw een belangrijk kenmerk, omdat het een keerpunt weergeeft voor deze desisterende respondenten wat vooraf wordt gegaan aan het beschreven proces in deze paragraaf.

Nadat gedurende het aging out proces de gang naar school of werk is ingezet zijn ook andere positieve effecten zichtbaar van de aging out en de keuzes die hierdoor gemaakt worden:

hulpverlening wordt gezocht, schulden worden opgelost, stabiele huisvesting wordt gerealiseerd, contact met ouders wordt hersteld, het softdrugsgebruik wordt gestopt en de contacten vanuit de straatcultuur worden verbroken. Er ontstaat dus een positief domino-effect wat er toe leidt dat desistentie wordt bestendigd of onomkeerbaar doorzet.

1.2 Persisterders

1.2.1 De **derde** ontwikkellijn: jeugddetentie in de tweede fase en haar gevolgen

Uit de analyse is gebleken dat er een eerste onderscheidende persisterende ontwikkellijn ontstaat gedurende de tweede fase. Het betreft hier de vier respondenten die in jeugddetentie terechtkomen.

Jeugddetentie als opgelegde justitiële maatregel laat zien dat er sprake was van dusdanige deviante gedragingen dat dit jeugddetentie tot gevolg had.

Deze ernstige deviante gedragingen zijn een gevolg van verdere internalisatie van de intrinsieke straatcultuur. Jeugddetentie is dus een kenmerk van deze internalisatie.

De vraag is waarom juist bij deze vier respondenten deze verdere internalisatie plaatsvindt.

Dit kan worden verklaard door de aanwezigheid van zowel een lage intelligentie als persoonlijkheids-/gedragsproblematiek. Alle vier de respondenten scoren positief op deze beide kenmerken.

Zoals eerder uitgelegd vanuit de theorie van Merton (Eldering & Knorth, 1997) ontstaat deviant en crimineel gedrag vanwege de hantering van het innovatieve devianttype. Dit innovatieve devianttype is een gevolg van de discrepantie tussen de gangbare na te streven doelen binnen onze maatschappij om succesvol te zijn en de mogelijkheden die iemand tot zijn beschikking heeft om deze doelen te kunnen realiseren. Hoe groter deze discrepantie, hoe groter de druk die wordt ervaren om op zoek te gaan naar alternatieve manieren en gedragingen om met dit verschil en die druk om te gaan.

Gelet op de aanwezige persoonskenmerken, lage intelligentie en gedrags-/persoonlijkheidsproblematiek, mag worden aangenomen dat deze vier respondenten een grotere discrepantie ervaren tussen de gangbare doelstellingen van onze samenleving en de eigen mogelijkheden hierin om deze na te streven. Deze ervaren grotere discrepantie komt doordat de twee kenmerken op intellectueel vlak en gedragsproblematiek ervoor zorgen dat de gangbare na te streven doelen, behorend tot de sociaal economische middenklasse, voor deze respondenten nog meer als onhaalbaar worden ervaren. Dit maakt dat deze respondenten in deze tweede fase meer onder druk staan en daardoor extremer deviant gedrag laten zien passend bij het innovatieve devianttype. Daarbij komt dat, overeenkomstig de zelfselectietheorie van Laub & Samson (1993), deze twee persoonskenmerken in combinatie met de innovatieve deviantie als gevolg van de socialisatie binnen de lagere economische klasse een beperkte mate van zelfcontrole met zich meebrengen. Deze lage zelfcontrole maakt dat deze respondenten in een vroeg stadium meer vatbaar zijn voor criminaliteit en hierin volharden.

Jeugd detentie is een belangrijk keerpunt in de ontwikkeling van deze vier respondenten. Die detentie heeft namelijk een grote invloed op de verdere ontwikkeling van de vier respondenten. In eerste instantie worden de respondenten na jeugd detentie tot hun achttiende uit huis geplaatst onder toezicht van Bureau Jeugdzorg. Wanneer zij na deze uithuisplaatsing naar Eindhoven terugkeren, ontstaat een negatief domino-effect van factoren die een belemmering vormen richting desistentie. Deze zullen in de volgende, vierde ontwikkelingslijn van persisterders verder aan bod komen, omdat vanaf de derde fase de persisterende respondenten in een zelfde proces terecht komen.

1.2.2 De vierde ontwikkelingslijn: volharden in het innovatieve devianttype door cumulatief nadeel

De tweede ontwikkelingslijn die hiervoor vanuit de analyse naar voren werd gebracht had zijn keerpunt in de derde fase en impliceerde een desisterende ontwikkelingslijn doordat een succesvol aging out proces plaatsvond. Bij respondenten van de hier volgende vierde ontwikkelingslijn valt op dat bij hen geen aging out proces ontstaat en zij daarentegen volharden in het innovatieve devianttype; het zijn persisterders.

Deelname aan de intrinsieke straatcultuur en het manifesteren van deviant gedrag is in de regel een voorbijgaand fenomeen. Vaker zullen jongeren desisteren in plaats van volharden in het deviant gedrag. Zoals eerder bleek speelt aging out hierbij een belangrijke rol in de derde fase en is het een automatisch proces dat ontstaat en samengaat met het moment dat de meerderjarigheid wordt ervaren. De vraag is dus waarom deze persisterende respondenten niet vatbaar zijn voor het aging out proces.

De respondenten die vallen onder deze vierde, persisterende ontwikkelingslijn worden aan het begin van de derde fase uit het ouderlijke huis gezet of zij komen in detentie terecht. Beide kenmerken laten zien dat deze persisterende respondenten dusdanig gedrag gaan vertonen dat dit een uithuiszetting of detentie tot gevolg heeft. Ook hier duidt dit op een verdere internalisatie van deviant gedrag.

Deze internalisatie ontstaat doordat deze persisterende respondenten wanneer zij meerderjarig zijn geworden, net als de desisterende respondenten, geconfronteerd worden met de veranderde rechten, plichten en verantwoordelijkheden binnen onze samenleving. Echter, deze respondenten ervaren de veranderingen als druk, omdat deze verwachtingen en verantwoordelijkheden niet haalbaar lijken. Deze druk maakt dat zij juist terugvallen op het innovatieve deviantietype in plaats van dat het hen stimuleert richting aging out. De verklaring van het onderscheid tussen de persisterende en desisterende respondenten lijkt opnieuw te vinden in de mate waarin een discrepantie wordt ervaren tussen de gangbare doelstellingen van de maatschappij en iemands mogelijkheden deze doelstellingen na te streven. De respondenten die onder deze persisterende ontwikkellijn vallen hanteren, net als bijna alle andere respondenten, het innovatieve devianttype vanwege de lagere sociaal economische situatie waarin de respondenten zijn opgegroeid. In deze derde fase wordt de ervaren discrepantie tussen de doelen van de samenleving en iemands mogelijkheden hierin groter vanwege de extra verantwoordelijkheden en verwachtingen die bij de respondenten komen te liggen nadat zij meerderjarig zijn geworden.

Dat deze respondenten een grotere discrepantie ervaren en daardoor het deviante gedrag verder internaliseren en volharden in innovatieve deviantie komt door de achtergrondkenmerken van deze persisterende respondenten. Als eerste valt namelijk op dat bij de respondenten sprake is van een lage intelligentie of van een persoonlijkheids-/gedragsproblematiek. Ten tweede geldt dat van de Marokkaanse respondenten alleen Mo uiteindelijk gedesisteed is, maar in deze derde fase nog binnen deze ontwikkellijn valt. Uit onderzoek van Eldering & Knorth (1997) is gebleken dat jongeren met een Marokkaanse (en Turkse) achtergrond vaker delinquent gedrag vertonen en hierin volharden waarbij zij aangeven dat dit ontstaat vanwege het verschil tussen de achtergrond en de verwachtingen van deze gezinnen en de na te streven gangbare doelen van onze samenleving. Behalve Jeroen, Erik en Charles, die in deze derde fase ook volharding van innovatieve deviantie laten zien, zijn alle persisterende respondenten vallend onder deze vierde, persisterende ontwikkellijn, Marokkaans. Daarbij komt dat van de vier respondenten die in jeugddetentie terecht zijn gekomen drie daarvan tevens een Marokkaanse achtergrond hebben. Dit lijkt de theorie te bevestigen.

De socialisatie van deze persisterende respondenten is dus in die mate afwijkend van de normen en waarden van de samenleving en dat zorgt voor een grotere druk om aan deze maatstaven van de maatschappij te voldoen. Dit conform de strain theorie van Merton (Eldering & Knorth, 1997) welke nog aantoonbaarder wordt wanneer de respondenten meerderjarig worden. De levensloop van zowel Jeroen als Charles sluit hierbij aan, want ook zij ervaren een grotere druk vanwege een afwijkende socialisatie. Naast de invloed van deze socialisatie op het hanteren van het innovatieve deviantietype is de combinatie van de socialisatie en een score op óf lage intelligentie óf gedragsproblematiek ook van invloed op de mate waarin zelfcontrole aanwezig is.

Zoals ook uit de vorige ontwikkellijn bleek, kan op basis van de zelfselectietheorie van Laub & Samson (1993), worden gesteld dat de combinatie van een afwijkende socialisatie ten opzichte van de gangbare normen en waarden van de samenleving en afwijkende gedrags- of persoonskenmerken invloed heeft op de mate waarop zelfcontrole bij de respondent aanwezig is. Bij de vier respondenten die in jeugddetentie terecht zijn gekomen maakt een score op zowel lage intelligentie als gedragsproblematiek dat dusdanige internalisatie plaatsvindt en in die mate weinig zelfcontrole aanwezig is dat zij in de tweede fase extremer gedrag laten zien dan de overige respondenten.

De respondenten die in de derde fase uit huis gezet worden of in detentie terecht zijn gekomen als gevolg van deviant gedrag hebben meer zelfcontrole dan de vier respondenten met jeugddetentie, omdat anders consequenties ook in eerdere fase waarschijnlijk zichtbaar zouden zijn geworden. De score op lage intelligentie of gedragsproblematiek en een afwijkende socialisatie ten opzichte van de gangbare normen van de maatschappij maken echter dat ook bij deze respondenten vallend onder

de vierde, persisterende ontwikkellijn een gebrek aan zelfcontrole leidt tot volharding in afwijkend, crimineel gedrag.

Nadat de respondenten uit huis worden gezet of vanuit detentie terugkeren en niet meer thuis mogen wonen, komt de bestaanszekerheid direct onder druk te staan. Ditzelfde geldt voor de respondenten die vanuit jeugddetentie en een uithuisplaatsing onder toezicht van Bureau Jeugdzorg terugkeren naar Eindhoven.

Uit bovenstaand verhaal blijkt dat deze persisterende respondenten niet in staat zijn om conformistisch om te gaan met de druk die zij ervaren vanwege het verschil tussen de middelen die zij ter beschikking hebben en de gangbare doelen die nagestreefd dienen te worden om succesvol te zijn binnen de samenleving. Zodra zij deze druk ervaren wordt het innovatieve devianttype gehanteerd. Dit maakt dat gedurende de derde en vierde fase een negatief domino-effect ontstaat doordat de ene stressfactor een volgende stressfactor tot gevolg heeft. Denk hierbij aan het ontbreken van een huis, het ontbreken van legaal inkomen, het ontstaan van schulden, ontslag op werk, opnieuw detentie of een uithuiszetting.

Vanaf het moment van detentie of uithuiszetting ontstaat een cumulatief nadeel (Laub & Samson, 1993) waarbij de belemmerende factoren die ontstaan de persisterende respondenten steeds weer opnieuw in de richting van innovatie deviantie duwen. Geen huis, geen uitkering en geen werk leidt tot schulden en nieuwe problematiek waardoor terugval op de straatcultuur de enige optie lijkt om met de problemen om te gaan, aangezien de normen, waarden en gedragingen van de straatcultuur bekend zijn.

2 Beperkingen van het onderzoek

Dit onderzoek is vormgegeven binnen een sociologisch, kwalitatief en retrospectief kader. Dit brengt beperkingen met zich mee ten aanzien van volledigheid, validiteit en betrouwbaarheid van de resultaten en de daaruit voortvloeiende conclusies. Dit betekent niet dat dit onderzoek geen relevantie heeft, maar het is van belang om de beperkingen van dit onderzoek expliciet te benoemen zodat de resultaten in de juiste verhouding komen te staan.

- Zoals reeds in de inleiding van deze thesis aangegeven was de onderzoeker, vanwege het retrospectief karakter van dit onderzoek, afhankelijk van de reflexieve vermogens van de respondenten en de vertaalslag die de onderzoeker hieraan weet te geven. Dit is zeker een uitdaging gebleken. De onderzoeker heeft getracht de respondenten tot reflexieve, betekenisgevende uitspraken te brengen zonder daarbij sturend te zijn. In de praktijk bleek dit niet eenvoudig waarbij het stellen van de juiste vragen en het vermogen van de respondenten om de eigen situatie en levensloop door een afstandelijke bril te belichten soms lastig bleek. Dit uitte zich met name rondom vragen met betrekking tot de thuissituatie en opvoedingsstijl, loyaliteit en schuldgevoel ten opzichte van ouder(s). Dit maakte het soms lastig om een vertaalslag te maken richting de probleemstelling en de theorie waar ik als onderzoeker naar op zoek was.
- Bij de formulering van de probleemstelling en de start van het onderzoek is er bewust voor gekozen om zowel gedesisteerde als persisterende respondenten te interviewen. Dit met de insteek dat hierdoor een goede vergelijking kon worden gemaakt tussen de verschillende levenslopen en er duidelijk onderscheidende mechanismen uit naar voren zouden komen die tot persistentie dan wel desistentie leiden. Dit heeft er enerzijds voor gezorgd dat in eerste instantie de onderzoeker ertoe kwam om te eenvoudig over verschillen binnen de persisterende en binnen de desisterende respondenten heen te stappen, terwijl later bleek dat juist binnen deze twee groepen ook verschillende levenslopen en dus mechanismen aanwezig waren. Anderzijds heeft deze brede insteek ook voor heel veel materiaal gezorgd. Deze hoeveelheid aan informatie in combinatie met de open probleemstelling maakte dat het voor mij als onderzoeker een uitdaging bleek dit gestructureerd te kunnen analyseren.
- In eerste instantie was de insteek iedere jongere twee keer te interviewen. Ondanks dat uiteindelijk twintig jongeren hebben meegewerkt was het niet altijd eenvoudig hen te bereiken. Gemaakte afspraken werden toch vaak afgezegd en als onderzoeker heb ik actief deze jongeren moeten benaderen. Dit heeft ervoor gezorgd dat met achttien respondenten maar eenmalig is afgesproken. Voor mij als onderzoeker had het wellicht geholpen wanneer ik twee gesprekken had kunnen voeren met iedere respondent om aan de ene kant de duur van de gesprekken te kunnen verkorten, maar ook om tussen de twee interviews door het reeds verkregen materiaal te bekijken en zo met meer scherptheit het tweede gesprek aan te gaan.
- Het onderzoek is gebaseerd op de verhalen van de geïnterviewde respondenten. Dit zijn dus respondenten die mee wilden werken met het onderzoek en hun verhaal wilden vertellen. Er zijn ook respondenten benaderd die niet mee wilden werken, wat met zich meebrengt dat, ondanks dat binnen de onderzoeksgroep desisterenden versus niet-desisterenden aanwezig zijn, er mogelijk nog andere varianten aan levenslopen bestaan dan in dit onderzoek aangetroffen. Daarbij komt dat gestreefd is naar eenduidigheid qua leeftijd wat resulteert in een onderzoeksgroep voornamelijk in de leeftijd van begin tot medio twintig. Hiermee wordt de theorie waarbij desistentie verklaard wordt vanuit het ontstaan van life-events zoals een

serieuze relatie of een kind minder relevant, omdat het ontstaan van dergelijke keerpunten op iets oudere leeftijd meer aannemelijk is.

- In navolging op bovenstaand punt dient er rekening mee te worden gehouden dat het hier gaat om een risicovolle onderzoeksgroep, omdat de positie en de ontwikkelingen bij jongeren fragiel en onstabiel kan zijn. De gevolgen van de mechanismen zoals deze ten tijde van de interviews zichtbaar werden zijn niet vanzelfsprekend langdurig van aard. Uitspraken met betrekking tot de effecten op de langere termijn zijn dus moeilijk te doen, echter, gelet op de huidige onderzoeksgegevens lijkt de overgang naar desistentie een stabiel en blijvend karakter te hebben.

3 Aanbevelingen

Op basis van de analyse is het mogelijk gebleken een aantal theoretische generalisaties te formuleren welke in het vorige hoofdstuk ten aanzien van de conclusies staan beschreven. Deze theoretische generalisaties maken het mogelijk om beleidsaanbevelingen te doen. Deze aanbevelingen komen met name voort uit relevantie van de vier te onderscheiden ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen, gerelateerd aan de vier fasen in de levensloop van de onderzoeksgroep en de tweedeling in desisterende en persisterende respondenten, geven inzicht in de aanwezige mechanismen gedurende deze ontwikkellijnen die van invloed zijn op de mogelijkheden tot desistentie. Door deze inzichten te vertalen naar concreet beleid kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan het mogelijk voorkomen en verminderen van crimineel gedrag onder jongeren, waarbij helder is geworden dat geen sprake kan zijn van een eenduidige aanpak, omdat er evenmin sprake is van een eenduidige ontwikkellijn.

In de paragrafen hieronder zijn zowel aanbevelingen met betrekking tot mogelijk vervolgonderzoek als beleidsaanbevelingen geformuleerd.

3.1 Aanbevelingen ten aanzien van vervolgonderzoek

- Zoals uit de analyse is gebleken lijken socialisatie en persoonlijke kenmerken zoals intelligentie en gedragsproblematiek een belangrijke rol te spelen. Dit onderzoek heeft geen psychologische insteek gehad, evenmin ben ik mij als onderzoeker gedurende de interviews al dusdanig bewust geweest van de mogelijke invloed van deze beide factoren op de ontwikkeling richting desistentie. Tevens heeft de socialisatie van deze respondenten in de periode vóór deelname aan de straatcultuur te weinig centraal gestaan gedurende de interviews, waardoor een nog concreter beeld van de invloed van deze socialisatie op de levensloop van de respondenten ten aanzien van desistentie en de onderscheidende factoren hierin niet te schetsen valt. Om hier zicht op te krijgen zou een vervolgonderzoek waarbij de focus meer ligt op het onderzoeken van deze kenmerken, aanvullend kunnen zijn met betrekking tot het in beeld brengen van het gehele proces vanaf deelname aan de intrinsieke straatcultuur richting desistentie en de verschillende ontwikkellijnen. Hierbij gaat het dus deels om genetisch bepaalde aspecten zoals intelligentie en gedrags- en persoonlijkheidsstoornissen, maar ook om de ontwikkeling van persoonskenmerken gedurende de opvoeding. Daarnaast zou nog meer de focus op de rol van de ouder en de opgroei- en opvoedsituatie mogen liggen.
- In bovenstaande paragraaf is tevens benoemd dat het hier gaat om respondenten die in een onstabiele levensfase verkeren, wat met zich meebrengt dat resultaten die nu zichtbaar zijn, vatbaar zijn voor verandering en daardoor in de toekomst een ander beeld kunnen geven van de aanwezige mechanismen en werking daarvan op het desistentieproces. Het zou interessant zijn deze onderzoeksgroep op een later tijdstip nogmaals te interviewen. Daardoor zou helder kunnen worden of het effect van een gevonden mechanisme voor de langere termijn geldt en tevens welke factoren op latere leeftijd mogelijk nog een rol spelen bij desistentie of persistentie.

3.2 Beleidsaanbevelingen

- Uit het onderzoek komt naar voren dat de respondenten veel overeenkomstige kenmerken vertoonden als het gaat om de opvoed- en opgroeisituatie en de afzetting jegens de schoolcultuur van de middenklasse. De lagere sociaal-economische positie lijkt op deze wijze van generatie op generatie in stand te worden gehouden. Dit onderzoek heeft zich gericht op mechanismen die mogelijk van invloed zijn op het desistentieproces na aanvang van deelname aan de straatcultuur. Beleidsmatig is het voor overheids- en hulpverleningsinstanties interessant

om onderzoek te doen naar hoe deelname aan de straatcultuur voorkómen kan worden, omdat preventie van deelname tevens ervoor zorgt dat de hulpverlening en voorzieningen voor deze jongeren op latere leeftijd een extra grote inzet en investering moeten plegen. Te meer omdat deze inzet voor de persisterende respondenten in deze latere fasen maar weinig succesvol blijken te zijn ten aanzien van desistentie.

- In aanvulling op bovenstaande dient meegenomen te worden dat de fasen zoals deze in het analysehoofdstuk terugkomen in principe voor alle jongeren gelden. Immers, de verleiding van het vertonen van afwijkend gedrag is kenmerkend voor het puberbrein/de puberfase. In die zin doorlopen de desisterende respondenten deze fasen zonder blijvend grensoverschrijdend gedrag als resultaat en zonder dat op actieve wijze extra externe factoren ingezet hoeven te worden om de desistentie te stimuleren. Toch lijkt er vanuit overheids- en welzijnsinstellingen nagedacht te worden over een aanpak gericht op desistentie voor deze uiteindelijk toch desisterende groep. Het is een aanbeveling om deze aanpak te heroverwegen, omdat in de context van dit onderzoek gesteld kan worden dat deze actieve inzet gericht op desistentie gedurende de deelname aan de straatcultuur niet perse een stimulans richting desistentie is gebleken. Belangrijker is het dat hulpverlening en de mogelijkheid om aan het werk of naar school te gaan, bij aanvang van ontstane desistentie aanwezig zijn. Kanttekening hierbij is wel dat grensoverschrijdend gedrag gedurende de deelname aan de straatcultuur maar tot op zekere hoogte ook daadwerkelijk getolereerd kan worden en als voorbijgaand fenomeen kan worden beschouwd.
- In tegenstelling tot bij de desisterende respondenten zijn de fasen zoals deze in het analysehoofdstuk zijn beschreven bij de persisterende respondenten dus geen vanzelfsprekende weg naar desistentie, integendeel. Ondanks dat er vanuit overheids- en welzijnsinstellingen geïnvesteerd wordt in het terugdringen van schooluitval en jeugdcriminaliteit lijkt dat voor deze persisterende groep weinig effect te hebben. Het is dus beleidsmatig interessant om in kaart te brengen op welke wijze deze respondenten wel de verbinding met de samenleving kunnen vinden, rekening houdend met de specifieke kenmerken en situatie geldend voor de persisterende, en tevens hoe daarin vanuit hulp- en dienstverlening in geïnvesteerd kan worden. Tegelijkertijd is hier een mogelijke beleidskeuze aan de orde, want het kan ook zijn dat het maatschappelijk geaccepteerd wordt dat niet iedereen in staat is deze aansluiting bij de gangbare normen en waarden van de samenleving te vinden. Het investeren in deze persisterende groep zodat zij de verbinding met de samenleving vinden vraagt om langdurige inzet in het doorbreken van patronen gedurende alle fasen in de levensloop. De vraag is in hoeverre deze kostbare investering maatschappelijk geaccepteerd wordt, aangezien in onze samenleving verwacht wordt dat ieder individu, uitzonderingen daargelaten, verantwoordelijkheid neemt voor gemaakte keuzes en daarmee dus ook het eigen leven regisseert (Hermes, J. et al., 2007). Op basis van dit onderzoek zou in ieder geval geconcludeerd mogen worden dat voor de persisterende respondenten het maatschappelijke systeem met zijn detentiemaatregelen, uitkeringsvoorwaarden en stigmatisering van criminelen eerder voor uitsluiting dan insluiting zorgt, omdat zij door het cumulatief nadeel wat ontstaat door de opbouw van druk vanuit maatschappelijke instituties en de daarbijhorende stressfactoren, zoals betalingsverplichtingen en wet- en regelgeving rondom huisvesting en inkomen, terugvallen op het innovatieve deviantietype.

Bijlage 1 Literatuurlijst

- Becker, H.S. (1963). *Outsiders: Studies in de the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
- Bottoms, A.E. (2011). 'Actief volwassen worden: Een verklaring voor de daling in criminaliteit onder jonge volwassenen.' *Justitiële Verkenningen*, 37(5), 11-29.
- Broekhuizen, J., Driessen, F.M.H.M. & Völker, B. (2008). 'Sociale netwerken en jeugdcriminaliteit.' *Justitiële Verkenningen*, 34(5).
- Brown L. & Iyengar S. (2008). 'Parenting Styles: The Impact on Student Achievement' *Marriage & Family Review*, 43 (1-2), 14-38.
- De Li, S. (1999). 'Social Control, Delinquency and Youth Status Achievement: A Longitudinal Study.' *Sociological Perspectives*, 42(3), 305-324.
- Eldering L., Knorth E.J. (1997). 'Marginalisering van allochtone jongeren en risicofactoren in hun dagelijks leven.' *Kind en adolescent*, 18, 1-9.
- El Hadioui I. (2011). *Hoe De Straat De School Binnendringt: Denken Vanuit De Pedagogische Driehoek Van De Thuiscultuur, de Schoolcultuur en De Straatcultuur*. Amsterdam: Van Genneep.
- Geest van der, G. (2011). 'Werk doet delinquentie afnemen van der Geest.' *Justitiële Verkenningen*, 37(5), 30-42.
- Goede de, S., Blokland, A. & Nieuwbeerta, P. (2011). 'Ouderschap en crimineel gedrag: Het effect van het krijgen van een eerste kind op de ontwikkeling van crimineel gedrag.' *Tijdschrift voor Criminologie*, 53(1), 3-22.
- Hermes, J., Naber, P. & Dieleman, A. (2007). *Leefwerelden van de jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Hoeve M., Blokland A., Dubas J.S., Loeber R., Gerris J.R.M., van der Laan, P.H. (2008) 'Trajectories of Delinquency and Parenting Styles.' *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 223-235.
- Jong de, J.D. (2007). *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Uitgeverij Askant.
- Jong de, M.J. (2009). *Grootmeesters van de sociologie*. Amsterdam: Boom.
- Kaldenbach, H. (2008). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Prometheus.
- Koster de M. (2010). 'Jongeren en criminaliteit: Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden.' *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(3), 308-317.

- Laub, J.H. & Sampson, R.J. (1993). 'Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime.' *Criminology*, 31(3), 301-325.
- Nelis, H. & Sark van Y. (2010). *Puberbrein binnenstebuiten; wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* Utrecht/Antwerpen: Kosmos Uitgevers.
- Polk, K. & Pink, W. (1971). 'Youth culture and the school: a replication.' *The British Journal of Sociology*, 22(2), 160-171.
- Schellen van M., Apel R. & Nieuwbeerta P. (2010). 'Het huwelijk als keerpunt?: De invloed van trouwen en partnerselectie op de ontwikkeling van crimineel gedrag.' *Tijdschrift voor Criminologie*, 53(3), 258-273.
- Schuyt, C.J.M. (1987). *Filosofie van de sociale wetenschappen*. Leiden: M.Nijhoff.
- Sipilä, J. (1985). 'Community Structure and Deviant Behavior among Adolescents.' *Youth and Society*, 16(4), 471-497.
- Soly, H. & Lis, C. (2001). *Tussen dader en slachtoffer. Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel: VUBPress.
- Strijen van, F. (2009.) *Van de straat. De straatcultuur van jongeren ontrafeld*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Wermölder, H. (1990). *Een Generatie Op Drift: De Geschiedenis Van Een Marokkaanse Randgroep*. Arnhem: Gouda Quint.
- Wermölder H. (2011). 'Stoppen met crimineel gedrag: Een kwalitatief, longitudinaal onderzoek naar Marokkaanse en Nederlandse mannen met een crimineel verleden.' *Justitiele Verkenningen*, 5, 37-43.
- Willis, P.E. (1980). *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. New York: Columbia University press.

Bijlage 2 Overzicht interviews

Respondent(pseudoniem)	Datum	Locatie Eindhoven	Leeftijd
1. Frank	6 juni 2012	Centrum Jeugd en Gezin	23
2. Sven	8 juni 2012	Thuis	22
3. Abdel	15 juni 2012	Centrum Jeugd en Gezin	24
4. Raoul	20 juni 2012	JC Dynamo	24
5. Grace	21 juni 2012	Centrum Jeugd en Gezin	22
6. Erik	22 juni 2012	Centrum Jeugd en Gezin	21
7. Mo	28 en 30 juni 2012	Café de Vooruitgang	36
8. Charles	9 en 10 juli 2012	Centrum Jeugd en Gezin	25
9. Luis	20 juli 2012	JC Dynamo	24
10. Jeroen	24 juli 2012	Centrum Jeugd en Gezin	24
11. Chad	25 juli 2012	Thuis	21
12. Bart	25 juli 2012	Centrum Jeugd en Gezin	23
13. Joseph	27 juli 2012	JC Dynamo	22
14. Eman	16 augustus 2012	Centrum Jeugd en Gezin	20
15. Patrick	20 augustus 2012	JC Dynamo	26
16. Dinar	24 augustus 2012	Thuis	20
17. Peter	24 augustus 2012	Thuis	22
18. Kim	17 september 2012	Centrum Jeugd en Gezin	22
19. Oscar	18 juni 2012	JC Dynamo	21
20. Abbas	28 september 2012	Centrum Jeugd en Gezin	25